

TAMPEREEN YLIOPISTO

Laura Ahva

Kohti keskustelevaa journalismia

Kansalaisjournalismin kokeilua, kritiikkiä ja arviointia

Tiedotusopin pro gradu –tutkielma

Huhtikuu 2003

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

AHVA, LAURA: Kohti keskustelevaa journalismia. Kansalaisjournalismin kokeilua, kritiikkiä ja arviointia.

Pro gradu -tutkielma 105 s., 17 liites.

Tiedotusoppi

Huhtikuu 2003

Pro gradu -tutkielmani aiheena on kansalaisjournalismin kokeileminen ja arvioiminen. Työn taustalla on Suomen Mielenterveysseuran kansalaisjournalismikokeilu, jossa olin mukana projektityöntekijänä talvella 2001 - 2002. Lohjalla toteutetussa kokeilussa kerättiin yhteen kaksi tavallisista lohjalaisista muodostunutta pienryhmää, jotka kokoontuivat keskustelemaan heille tärkeistä aiheista teemalla "hyvä elämä". Keskustelujen pohjalta kirjoitettiin juttuja paikalliseen lehteen, *Länsi-Uusimaahan*.

Tämän tutkielman tarkoituksena on esitellä kansalaisjournalismia sekä idean kannattajien että sen vastustajien näkökulmasta ja arvioida näitä ajatuksia Lohjan kansalaisjournalismikokeilun valossa. Tutkielmani tavoitteena on selvittää, mitä kansalaisjournalismi on ja miten sitä voi soveltaa suomalaisessa ympäristössä. Tutkimusaineistoni koostuu ryhmän käymistä keskusteluista, kokeilun aikana kirjoitetuista lehtijutuista, keskustelijoiden ja toimituksen antamasta palautteesta sekä omista kokemuksistani.

Kansalaisjournalismitutkimus on toimintatutkimuksen muoto, jossa tekemällä ja kokeilemalla koetetaan saada aikaan muutos tutkittavassa kohteessa ja samalla myös tietoa tästä kohteesta. Toimintatutkimuksen idea toteutui Lohjalla, kun lähdin itse mukaan ryhmäläisten kokoontumisiin.

Lohjan kokeilun perusteella kansalaiset ovat halukkaita ja kykeneviä julkiseen keskusteluun, kun heille annetaan siihen mahdollisuus. Merkillepantavaa on myös ihmisten halu käydä arvokeskustelua. Keskustelut eivät kuitenkaan aina toimi mutkattomasti, sillä tasa-arvoiselta näyttävä keskustelu saattaa vaimentaa alleen ryhmän sisäisiä, marginaalisia ääniä. Silti keskusteluryhmät muodostavat rikkaan ja kansalaisen näkökulmaa avaavan pohjan journalismille.

Lohjan projekti tarjoaa käsitykseni mukaan ensimmäisen suomalaisen esimerkin järjestön ja lehden yhteisestä kansalaisjournalismihankkeesta. Lohjan kokeiluun lähdettiin ennakkoluulottomasti, vaikka näkökulmat kansalaisjournalismiin olivatkin erilaiset. Mielenterveysseuran näkemys painotti vaikuttamisen mahdollisuutta, kun taas *Länsi-Uusimaassa* oltiin epäilevämpiä siitä, mikä on lehden rooli, jos keskustelut kehittyvät kansanliikkeeksi.

Uudentyyppisen journalismin kokeileminen osoittautui haastavaksi tehtäväksi. Lohjalla kävi ilmi, että hyvän keskustelun ja hyvän lehtijutun suhde ei ole yksiselitteinen. Olennaista on kuitenkin se, että kokeilemalla uutta voi saada selvää myös nykyjournalismin tavoista ja käytännöistä. Muun muassa tehokkuusajattelu sekä asiantuntija- ja virkamieslähteiden käyttö ovat edelleen kiinteä osa suomalaista toimituskäytäntöä.

Tutkimusprosessi opetti, että toimintatutkimuksessa myös tutkija joutuu pohtimaan omia käsityksiään ja omaa rooliaan. Lohjan kokemukset vahvistivat käsitystäni siitä, että kansalaisjournalismin ideaa kannattaa kokeilla käytännössä. Vasta toiminnan kautta voi havaita kansalaisten innostuksen sekä tarpeen vaihtoehtoisille vaikuttamisen tavoille.

Harkitsevan keskustelun aikaansaamiseen ja toimivan julkison luomiseen vaaditaan niin järjestäjien kuin keskustelijoidenkin pitkää sitoutumista. Keskustelemaan journalismiin siirtyminen vaatii puolestaan journalisteilta kekseliäisyyttä ja paneutumista.

Kansalaisjournalismia voisi jatkossa kehittää tekemällä keskusteluryhmistä avoimempia ja hyödyntämällä jo olemassa olevia vaihtoehtoisia julkisuuksia, sen sijaan että kokeiluissa muodostetaan täysin uusia ryhmiä.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	3
1.1. MITÄ ON GRADUN TAUSTALLA?	3
1.2. TYÖN TAVOITTEET JA RAKENNE	3
1.3. KIITOKSET.....	4
2. MITÄ ON KANSALAIJOURNALISMI?.....	5
2.1. KANSALAIJOURNALISMIN IDEAN JUURET	5
2.2. KANSALAIJOURNALISMILIIKKEEN ALKU JA KOKEILUPROJEKTIT	8
2.3. DEMOKRATIAKÄSITE	9
2.4. SUHDE YLEISÖÖN	10
2.5. JOURNALISMIN JA TOIMITTAJIEN ROOLI.....	12
2.6. KANSALAIJOURNALISMI TUTKIMUKSENA.....	14
3. KANSALAIJOURNALISMIN KONTEKSTIT.....	17
3.1. MIKSI JUURI TÄSSÄ AJASSA?	17
3.2. IDEAN SIIRRETTÄVYYS SUOMEEN.....	19
3.3. KOKEILUJA SUOMESSA	23
4. KANSALAIJOURNALISMI KRITIIKIN SILMÄSSÄ.....	25
4.1. DEMOKRATIAN JA KESKUSTELUN LÄHEINEN SUHDE	25
4.2. LEHDISTÖN RIIPPUMATTOMUUS UHATTUNA.....	27
4.3. KESKUSTELEVAN JOURNALISMIN KRITIIKKIÄ.....	28
4.4. TEORIAN JA TUTKIMUKSEN KRITIIKKIÄ.....	30
4.5. KRITIIKIN POHDINTAA	32
4.6. KYSYMYSTEN ASETTELU	38
5. YHTEEN ÄÄNEEN! –KOEILU LOHJALLA.....	39
5.1. MIELENTERVEYSSEURAN VIITEKEHYS HANKKEELLE.....	39
5.2. ALKUMETRIT LOHJALLA.....	42
5.3. KESKUSTELIJOIDEN KOKOAMINEN	43
5.4. RYHMIEN KOKOONPANO JA KOKOONTUMISET	45
5.5. TUTKIMUSAINEISTO.....	46
6. KESKUSTELU KANSALAIJOURNALISMIN POHJANA	47
6.1. KESKUSTELUJEN SISÄLLÖSTÄ.....	47
6.2. KYTKÖKSET, ARVOT JA PAIKALLISUUS	52
6.3. KESKUSTELIJOIDEN ROOLIT	54
6.4. KESKUSTELUJEN KIELI JA TYYLI	58
6.5. MIKÄ VAIKEUTTI KESKUSTELUJA?.....	59
6.6. MILLAISEN POHJAN KESKUSTELU LUO KANSALAIJOURNALISMILLE?	63
7. JOURNALISMIN JA KANSALAIJVAIKUTTAMISEN RAJA	66
7.1. ERILAISET LÄHTÖKOHDAT KANSALAIJOURNALISMIIN	66
7.2. VAIKUTTAMINEN KESKEISENÄ TEEMANA	69
7.3. JOURNALISMI VAIKUTTAMISEN KANAVANA.....	70
7.4. MIKSI KOEILU SUUNTAUTUI VAIKUTTAMISEEN?	74
8. KESKUSTELEVAN JOURNALISMIN KOEILUA.....	76
8.1. RYHMÄN ESITTÄMÄT IDEAT JA NIIDEN VASTAANOTTO.....	76
8.2. UUSI JUTUNTEKOTAPA	79
8.3. KESKUSTELUN POHJALTA KIRJOITTAMINEN.....	83
8.4. LÄNSI-UUSIMAASSA JULKAISTUT JUTUT.....	85
8.5. VOIKO KESKUSTELEVA JOURNALISMI TOIMIA?	88

9. TOIMINTATUTKIMUKSEN ARVIOINTIA.....	90
9.1. KANSALAIJSJOURNALISMIN TEORIA TAUSTANA	90
9.2. OMA ROOLI TUTKIMUSPROSESSISSA	91
9.3. MITÄ TUTKIMUSPROSESSI OPETTI?	94
10. LOPPUPÄÄTELMÄT.....	97
LÄHTEET.....	101
LIITTEET.....	106

1. Johdanto

1.1. Mitä on gradun taustalla?

Tämän pro gradu -työn taustalla on Suomen Mielenterveysseuran kansalaisjournalismihanke, jonka projektityöntekijänä itse työskentelin noin puoli vuotta talvella 2001 - 2002. Kun syksyllä 2001 hain projektisihteerin paikkaa kansalaisjournalismihankkeessa, en tiennyt juuri peruskurssia enempää kansalaisjournalismista tai siitä, miten koko ideaa voisi kokeilla käytännössä.

Projektin suunnitteluvaiheessa aloin tutustua kansalaisjournalismia käsittelevään kirjallisuuteen ja idean soveltamismahdollisuuksiin. Syksyllä muodostimme rungon, jonka pohjalta lähdimme kokeilemaan journalismin, kansalaiskeskustelun ja mielenterveyden teemojen yhdistämistä.

Puolen vuoden aikana toteutimme Lohjalla kokeilun, johon osallistui 19 aktiivista lohjalaista, paikallinen lehti *Länsi-Uusimaa*, Lohjan kaupunki sekä Lohjan seudun mielenterveysseura ja Tampereen yliopisto. Osuuteni hankkeessa päättyi huhtikuussa 2002, jolloin sain valmiiksi projektin loppuraportin.

1.2. Työn tavoitteet ja rakenne

Kun olen kertonut tuttavilleni käsitteleväni gradussani kansalaisjournalismia, on seuraava kysymys ollut heti: "Mitä se on?". Olen silloin sanonut, että jos pystyisin heti määrittelemään kansalaisjournalismia, olisi graduni jo varmasti valmis. Kansalaisjournalismia käsittelevää kirjallisuutta lukiessani nimittäin havaitsin, kuinka ristiriitaisia ajatuksia tutkijoilla oli kansalaisjournalismin teoriasta sekä soveltamisesta. Tämän työn tarkoituksena on esitellä kansalaisjournalismia sekä idean kannattajien että sen vastustajien näkökulmista ja arvioida näitä ajatuksia Lohjan kansalaisjournalismikokeilun valossa. Olen siis koettanut selvittää sekä kirjallisuuden että kokemuksen kautta, mitä kansalaisjournalismi on ja miten sitä voi suomalaisessa ympäristössä kokeilla.

Työni jakautuu kahteen osaan. Luvuissa 2 - 4 esittelen kansalaisjournalismia teoreettisesta näkökulmasta sekä kerron aikaisemmasta tutkimuksesta. Luvussa 2. kuvailen kansalaisjournalismin filosofista taustaa sekä liikkeen 1990-luvun alkuun sijoittunutta syntytarinaa. Valotan myös kansalaisjournalismin perusideoita. Kolmannessa luvussa pohdin sitä tilannetta, jossa kansalaisjournalismin ideat saivat tuulta alleen 90-luvun Amerikassa ja myöhemmin myös Suomessa. Neljännessä luvussa kokoan yhteen kansalaisjournalismia kohtaan esitettyä kritiikkiä, ja kritiikin pohjalta muotoilen myös tarkemmat tutkimuskysymykseni.

Työni toisessa osassa, luvuissa 5 - 9, siirryn käsittelemään omia kokemuksiani kansalaisjournalismista. Esittelen aluksi tarkemmin niitä lähtökohtia ja suunnitelmia, joiden avulla kokeilu Lohjalla aloitettiin. Luvuissa 6 - 9 koetan vastata asettamiini kysymyksiin ja havainnollistaa argumentteja kokeiluun osallistuneiden ryhmäläisten ja toimittajien kommentteilla. Loppupäätelmät-luvussa (luku 10) pohdin, minkälaisessa suhteessa omat havaintoni ovat kansalaisjournalismista aikaisemmin käytyyn keskusteluun.

1.3. Kiitokset

Tämän työn valmistumista ovat edesauttaneet monet henkilöt, joita haluaisin tässä vaiheessa kiittää. Ensinnäkin kiitän Suomen Mielenterveysseuraa mahdollisuudesta osallistua mukaan kansalaisjournalismikokeiluun. Yhteistyöstä haluan kiittää etenkin Tarja Heiskasta ja Kristina Salosta. Myös Lohjan seudun mielenterveysseuran väki auttoi muun muassa ryhmäläisten löytämisessä, ja Lohjan kaupunki tarjosi ryhmille kokoontumistilan. Professori Risto Kuneliusta kiitän sekä teoreettisesta että käytännöllisestä avusta koko projektin aikana.

Kiitokset ennakkoluulottomasta mukaan lähtemisestä kuuluvat myös *Länsi-Uusimaa*-lehdelle ja toimituksessa erityisesti Urpo Uotilalle, Päivi Ekholmille, Taina Mäkiselle sekä Vesa Käiväräiselle. He antoivat hankkeesta myös rakentavaa palautetta.

Kaikkein suurimman kiitokset saavat kuitenkin keskusteluihin osallistuneet lohjalaiset, jotka sitoutuivat hankkeeseen, jaksoivat tulla mukaan parituntisiin istuntoihin ja pitää yllä innostavaa sekä avointa keskustelua. Heidän keskustelunsa ja palautteensa tarjosivat tutkimukselle rikkaan materiaalin.

2. Mitä on kansalaisjournalismi?

Kansalaisjournalismin juuret ovat vahvasti kiinni käytännössä ja kokeilemisessa. Tämän vuoksi ilmiölle on vaikea löytää yleispätevää, teoreettista määritelmää. Johtavan kansalaisjournalismitutkijan Jay Rosenin mukaan kansalaisjournalismin voi kuitenkin määritellä viidestä eri näkökulmasta. Hänen mukaansa kansalaisjournalismi on:

- **väite**, jonka mukaan journalistien tulee kohdella yleisöä kansalaisina, auttaa tätä kansalaisten yhteisöä ratkaisemaan ongelmiaan sekä parantaa julkisen keskustelun ilmapiiriä,
- **kokeilu**, jossa etsitään uusia, kansalaislähtöisempiä tapoja journalismin harjoittamiseen,
- **liike**, joka muodostuu toimittajien, tutkijoiden ja järjestöjen löyhästä verkostosta,
- **väittely**, jota käydään lehdistön roolista ja sen suhteesta demokratiaan ja
- **seikkailu**, joka on vielä vailla päätöstään. (Rosen 1999, 21 - 23)

Kansalaisjournalismi on siis sekä vaatimus journalismin uudistumisesta että tämän vaatimuksen pohjalta tehtävää käytännön työtä ja kokeilemistä. Kansalaisjournalismi on myös jatketta teoreettiselle keskustelulle, jota on käyty julkisuudesta, yleisöstä ja demokratiasta. Lisäksi kansalaisjournalismi on itsessään journalismin tutkimusta.

Itse näen hedelmällisenä lähestyä kansalaisjournalismia viidestä eri näkökulmasta. Tässä luvussa kartoitan aluksi 1) kansalaisjournalismin ideaa edeltävää filosofista ajattelua ja kuvailen 2) kansalaisjournalismliiikkeen alkua. Tämän jälkeen kuvaan kansalaisjournalismin 3) demokratiakäsitetä, 4) suhdetta yleisöön ja 5) lehdistöön sekä käsittelen 6) kansalaisjournalismia tutkimuksena.

2.1. Kansalaisjournalismin idean juuret

Kansalaisjournalismin filosofiset juuret voi jäljittää ainakin 1920-luvulle, jolloin keskustelu yleisen mielipiteen muodostumisesta ja sen suhteesta demokratiaan kävi vilkkaana. Pragmatistinen filosofi John Dewey oli ensimmäisten joukossa muotoilemassa kansalaisjournalismillekin tuttuja ajatuksia viestinnästä ja sen yhteisöllisyydestä. Deweyn mukaan 20-luvun journalismi oli nimittäin keskittynyt liikaa informointiin ja hukannut ajatuksen kulttuurisen keskustelun välittämisestä. (Merrill ym. 2001, 109) Dewey esitti myös ajatuksen yhteisöstä keskeisenä yksikkönä demokratiassa, ja hän oli pragmatistina nimenomaan kiinnostunut yhteisön käytännöistä ja niiden muuttamisesta. (Dewey 1954 [1927], 149, 213; Pietilä 1997, 118) Nämä ajatukset tulivat ilmi kirjallisessa väittelyssä, jota Dewey kävi aikansa vaikutusvaltaisimpiin journalisteihin kuuluneen Walter Lippmannin kanssa. Väittelyn aiheena oli modernin yleisön luonne ja joukkoviestinnän rooli demokratian kannalta.

Vuonna 1922 Lippmann julkaisi teoksen "Public Opinion", jossa hän esitti skeptisen näkemyksen yleisön kyvystä saada ja käsitellä tietoa eli muodostaa yleinen mielipide. Hänen mukaansa perustellun mielipiteen muodostaminen vaatii aikaa, rahaa, työstämistä, kärsivällisyyttä ja mielen tyyneyttä, jota tavallisilta kansalaisilta ei voi odottaa. (Pietilä 1997, 141 - 142; Lippmann 1965 [1922], 162). Suurin rajoitus yleisen mielipiteen muodostumiselle oli Lippmannin mielestä uutisjournalismi, joka ei pystynyt esittämään yleisölle yhteiskunnan ilmiöitä tarpeeksi selkeästi; journalismi pystyi hänen mukaansa kertomaan vain sellaisista tapahtumista, jotka olivat jo saaneet muodon. Lippmannin mukaan lehdistön tulisi tukeutua asiantuntijoihin ja virallisiin instituutioihin uutisten lähteinä. (Rosen 1999, 37 - 38; Lippmann 1965 [1922], 216, 228)

Deweyn vastaus Lippmannille, "The Public and Its Problems", ilmestyi viisi vuotta myöhemmin. Deweyn käsitys ihmisten kyvystä käsitellä tietoa oli positiivisempi kuin Lippmannin. Deweyn mukaan julkinen mielipide ei muodostunut vain lehdistön tarjoaman tiedon kautta, vaan myös keskustelun kautta. Hänen mukaansa uutisten tehtävänä ei ollut pelkästään esittää tosiasioita maailmasta, vaan kertoa tarinoita ja herättää keskustelua eli antaa yleisölle mahdollisuus luoda mielipiteitä keskustelun kautta. (Rosen 1999, 37 - 38; Dewey 1954 [1927], 183 - 184) Deweyn mukaan asiantuntijoiden varaan rakennettu demokratia ei voinut toimia, koska asiantuntijat ovat etäännyneet tavallisen kansalaisen arjesta. Sen sijaan kansalaiset itse olivat hänen mukaansa parhaita asiantuntijoita monessa asiassa. Hänen mukaansa tärkeintä demokratian kannalta oli parantaa väittelyn ja keskustelun mahdollisuuksia. (Dewey 1954 [1927], 203 - 204, 207 - 208)

Lippmannin suhtautuminen demokratiaan oli hyvin skeptistä, sillä hänen mukaansa kansalaisilla ei ollut päätösten tekemiseen tarpeeksi tietoa eikä mielenkiintoa. Hänen mukaansa ihmiset olivat ensi kädessä kiinnostuneita itsestään. Dewey puolestaan suhtautui demokratiaan positiivisemmin, sillä hänen mukaansa keskustelu auttoi ihmisiä muodostamaan mielipiteitä ja teki heistä parempia demokraattisia toimijoita. (Rosen 1999, 42; Lippmann 1954 [1922], 166).

Dewey tarkasteli yhteisön toimintaa ennen kaikkea toiminnan tulosten kannalta, sillä pragmatistisen perinteen mukaan tieto on toiminnallista. Tuloksia voidaan siis saada vasta, kun jotakin todella tehdään. (ks. esim. Pietilä 1997, 119) Deweyn idea lehdistön roolista keskustelun luojana ja demokratian ylläpitäjänä voidaan siis nähdä modernin kansalaisjournalismin edeltäjänä, sillä myös 1990-luvun kansalaisjournalismi on painottanut julkisen keskustelun, kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien ja demokraattisen toiminnan parantamista toiminnan kautta. Kansalaisjournalismi näkee keskustelun ja väittelyn tärkeänä osana demokraattista käytäntöä (Glasser 2000, 683).

Kansalaisjournalismin idean siemeniä voi nähdä myös 1940-luvulla käydyssä keskustelussa, jossa pohdittiin lehdistön vastuuta. Vuonna 1942 perustettiin "Commission of the Freedom of The Press" pohtimaan journalismin asemaa modernissa demokratiassa. Komiteaa johti

Chicagon yliopiston kansleri Robert Hutchins. Komitean julkaisema raportti "A Free and Responsible Press" oli edelläkävijä amerikkalaisessa suuntauksessa, jota myöhemmin alettiin kutsua lehdistön sosiaalisen vastuun teoriaksi. Teoria lehdistön vastuusta nousi esille aikana, jolloin lehtitaloja johtivat vaikutusvaltaiset ja poliittisesti aktiiviset mediamiehet. (Nerone ym. 1995, 77 - 80; Nordenstreng 1995, 53) Sosiaalisen vastuun teorian mukaan sananvapaus nähdään moraaliseksi oikeudeksi, joten vapautteen kuuluu aina myös vastuu sen käyttämisestä eettisesti hyväksyttävään tarkoitukseen. (ks. esim. Nordenstreng 1995)

Intellektuellien muodostama Hutchinsin komitea suosi lehdistöä vastuuttomuudesta ja ylpeydestä (Merrill ym. 2001, 93). Se esitti vaatimuksen, jonka mukaan lehdistön tulisi pitää huoli siitä, että kansalaiset saavat "raaka-aineita" ja opastusta yhteisön jäsenenä toimimiseen. (Nerone ym. 1995, 77) 1940-luvun komitean mietinnöissä voi siis havaita samoja linjoja kuin nykyisessä kansalaisjournalismissa. Tosin vaatimus lehdistön muutoksesta kohdistettiin 40-luvun lopussa etupäässä viestinten omistajiin, eikä niinkään suorittavan portaan toimittajiin, kuten myöhemmin 1990-luvulla. Vastuullisen lehdistön teoria ei kuitenkaan saanut uudistusliikkeenä tuulta purjeisiinsa, ja journalistit lähes tulkoon tyrmäsivät Hutchinsin komitean raportin. Akateeminen maailma ei ollut yhtä jyrkästi sen ideoita vastaan. (Glasser 2000, 683; Merrill ym. 2001, 98) Vaikka komission tavoitteet olivat osaltaan samanlaisia kuin kansalaisjournalismissa, on Meyerin (1998, 252) mukaan projektien erona myös se, että Hutchinsin komitean projekti saatettiin alkuun median ulkopuolelta, kun taas kansalaisjournalismi on lähtöisin pääasiallisesti median sisältä.

Saksalainen filosofi Jürgen Habermas on vaikuttanut 1960-luvulta saakka keskusteluun modernista demokratiasta ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksista siinä. Habermasin mukaan julkinen kenttä (public sphere) on alue siviiliyhteiskunnan ja valtion välissä. Tällä kentällä yksilöt voivat kansalaisina lähestyä valtiota ja käydä vapaasti julkista keskustelua. Lehdistön ja julkisen kentän tulisi siis kohdata, jotta journalismissa voisi syntyä todellista keskustelua eikä vain yksisuuntaista tiedottamista. (Merrill ym. 2001, 119) Habermasin (1985 [1964], 20 - 21) mukaan julkisuuden tulee olla avointa kaikille. Hän kritisoi kehitystä, jossa yksityiset intressit ovat nousseet etualalle tiedotusvälineissä, ja poliittisista kompromisseista taistellaan mieluiten suljettujen ovien takana. Samanaikaisesti politiikasta päättävät organisaatiot koettavat kuitenkin varmistaa kansanjoukkojen tuen itselleen kehittämällä näytösluonteista julkisuutta. Siis myös Habermas kritisoi pr-koneistoja: "julkisuus täytyy yksityiskohtaisesti joka kerta erikseen tuottaa, kun se aikaisemmin kehittyi yhteiskunnan rakenteesta" (Habermas 1985 [1964], 21).

Habermasin käsitystä idealistisesta demokratiasta, missä kaikilla kansalaisilla ja puolueilla olisi mahdollisuus puhua vapaasti julkisuudessa, on kritisoitu paljon. Kritiikki on kuitenkin nostanut aiheen keskustelun piiriin (Lambeth 1998, 15, 21) ja vienyt kansalaisjournalismin teemoissa liikkuvaa keskustelua eteenpäin. (Ks. esim. Nancy Fraserin Habermas-kritiikin soveltamista kansalaisjournalismiin, Haas & Steiner 2001).

Kansalaisjournalismin idean taustalla on ainakin sata vuotta käynnissä ollut keskustelu julkisuudesta, demokratiasta ja journalismin suhteesta näihin kahteen. Kansalaisjournalismi ei siis ole alkanut tyhjästä, vaikka sitä on usein tituleerattu uudeksi ja erilaiseksi journalismin malliksi. Uutta ja erilaista kansalaisjournalismissa lienee kuitenkin se, että ideaa on todella kokeiltu käytännössä.

2.2. Kansalaisjournalismiliikkeen alku ja kokeiluprojektit

Varsinaisen kansalaisjournalismiliikkeen lähtölaukauksena pidetään 1980-luvun lopussa nousutta kritiikkiä USA:n presidentinvaalien uutisointia kohtaan. Joidenkin journalistien mukaan vaalien uutisointi seurasi liiaksi vaalikoneistojen suunnitelmia ja keskittyi epärelevantteihin yksityiskohtiin. Vaaleja tarkasteltiin kilpailuna, ja monet kansalaiset jäivät vaille tärkeitä vastauksia, sillä kampanjan aikana ei keskusteltu sellaisista asioista, jotka oikeasti olisivat kiinnostaneet äänestäjiä. Eräät tiedotusvälineet alkoivat tämän huomattuaan koota omaa "kansalaisten agenda" kyselyjen ja teemahaastattelujen avulla. (Heikkilä & Kunelius 2000, 41 - 42) Pioneerihankkeina toimivat Kansasin *Wichita Eaglen* ja Pohjois-Carolinan *Charlotte Observerin* vaaliprojektit, joissa haluttiin ohjata uutisoinnin huomio kansalaisten tärkeiksi kokemiin teemoihin, heidän esittämiinsä kysymyksiin sekä arvioihin. Varhaisten kansalaisjournalismikokeilujen ohjelmaan kuului myös suurten yleisötapahtumien järjestäminen. Ehdokkaat laitettiin vastaamaan pienryhmissä etukäteen valmisteluihin kysymyksiin yleisön edessä. (Heikkilä 2001, 166 - 167)

Kansalaisjournalismi on siis melko uusi, alun perin yhdysvaltalainen journalismin uudistusliike, joka lähti liikkeelle journalisteista itsestään ja sai työntöapua tutkijoilta. 1990-luvun kuluessa kansalaisjournalismin ideat levisivät Yhdysvalloissa nopeasti: journalismin ammattilaiset alkoivat olla yhä tyytymättömämpiä siihen, ettei journalismi tosissaan palvellut yleisöä ja pyrkinyt vaikuttamaan ympäristöönsä positiivisella tavalla (Charity 1995, 1). Kansalaisjournalismin pioneerit halusivat kaventaa kuilua kansalaisten ja hallinnon välillä. (Glasser & Craft 1997, 24)

New Yorkin yliopiston professori Jay Rosen käynnisti vuonna 1990 uudenlaisia journalistisia käytäntöjä arvioineen ja kokeilleen projektin nimeltään "Project of Public Life and the Press". (Lambeth 1998, 2) Vuoteen 1993 mennessä projekti oli tuottanut kansalaisjournalismille nimen (public/civic journalism) sekä julkisuutta useiden säätiöiden ja lehtien innostuessa erilaisista kokeiluprojekteista. (Rosen 2000, 680) Yli kymmenen vuoden aikana USA:ssa on tehty useita satoja kansalaisjournalismikokeiluja eri viestimissä: kansalaisten näkökulmaa on etsitty keskusteluryhmien ja foorumien avulla, ja kokeiluissa on pyritty löytämään kansalaisten oma agenda. (Haas & Steiner 2001, 125) Heikkilä ja Kunelius (1997, 15 - 16) jakavat kokeilut kolmeen eri ryhmään: 1) vaaliprojekteissa on ollut ideana vaihtoehtoisen agendan löytäminen, 2) teemaprojektit ovat käsitelleet muun muassa rotusuhteita, rikollisuutta sekä työllisyyttä, ja ne

ovat pyrkineet aktiivisesti tuottamaan myös kansalaisten omia ratkaisuehdotuksia ongelmiin. Lisäksi kokeiluja on tehty 3) pyrkimyksenä luoda pysyviä, kansalaislähtöisempiä ja "julkisempia" arkikäytäntöjä toimituksille.

Kansalaisjournalismi kehittyi kokeilujen kautta. Koska kukaan ei voinut alussa tietää, millaista kansalaisvetoinen journalismi ja sen käytännöt lopulta voisivat olla, uusien muotojen löytämiseen tarvittiin kokeilemista sekä toimittajien, tutkijoiden, kansalaisten ja muiden julkisten toimijoiden yhteistyötä (Rosen 1999, 22 - 23). Kansalaisjournalismin tapauksessa käytäntö edelsi teoriaa, ja teoreettisia muotoiluja on julkaistu useissa erissä pitkin 1990-lukua.

2.3. Demokratiakäsite

Kansalaisjournalismin toimintamallia pohjustaa huomio siitä, että demokratian ja sen käytäntöjen eli edustuksellisten laitosten sekä kansalaisten välisissä suhteissa on tapahtunut moniselitteinen muutos. Yksinkertaistaen voi sanoa, että politiikka ja kansa ovat ajautuneet erilleen; ihmisten eriarvoistuminen sekä puolueiden laitostuminen ovat vähentäneet ihmisten uskoa edustukselliseen demokratiaan. Tähän eriytymiseen kansalaisjournalismi tarjoaa lääkkeeksi ihmisten osallistamista ja keskustelua. (Heikkilä & Kunelius 2000, 11)

Kansalaisjournalismin demokratiakäsitys nojaa etupäässä Deweyn ajatuksiin. Hänen mukaansa yhteisön hyvinvointi on vahvasti sidoksissa kasvokkaiseen keskusteluun (Dewey 1954 [1927], 211), ja kansalaisjournalismi käsittääkin demokratian paljolti keskustelun kautta. Demokratian toimivuudelle on olennaista kansalaisten osallistuminen keskusteluun, ja joukkoviestinten osana on toimia tällaisen kansalaiskeskustelun käynnistäjä ja ylläpitäjä. (Peters 1999, 99)

Kansalaisjournalismi kiinnittyy täten osallistuvan demokratian ideaan. Osallistuvassa demokratiassa kansalaisille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin muutenkin kuin vain äänestämällä. 1990-luvulta lähtien on myös Suomessa alettu puhua osallistuvasta demokratiasta; kunnat haluavat korostaa kansalaisten osallistumista, kiinteää vuorovaikutusta päättäjien ja asukkaiden kesken sekä päätettävien asioiden julkiseksi tekemistä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Osallistuvaa demokratiaa tarvitaan, sillä äänestysprosentit ovat matalia ja kansalaisten mieleistä puolueet ovat ajautuneet kauaksi tavallisesta kansasta ja sen kokemista ongelmista. (Heikkilä & Kunelius 2000, 10 - 11) Osallistuva demokratia tarjoaa mahdollisuuden kansalaistaitoisten ihmisten luomiseen ja demokraattisen toimintamallin ylläpitämiseen. Osallistumisen kautta ihmiset tulevat tietoisemmiksi poliittisesta järjestelmästä, omaksuvat ymmärryksen omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja laajentavat katsantokantaansa henkilökohtaisten päämääriensä yli. (Sirianni & Friedland 2001, 23)

Osallistuvan demokratian idea liittyy puolestaan deliberaation eli harkitsevan keskustelun ideaan. Jotta kansalaiset voivat osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan, tulee heidän päästä osallistumaan keskusteluun jo termien määrittelyvaiheessa; siinä vaiheessa, kun käsitteitä luodaan. Kansalaisten tehtävänä ei siis ole vain tehdä valintoja erilaisten vaihtoehtojen välillä, vaan päästä mukaan määrittelemään näitä vaihtoehtoja. Tällainen määrittelyminen puolestaan tapahtuu deliberaation eli julkisen harkinnan (public deliberation) avulla. (Barber 1984, 157 - 158) Osallistuvan demokratian ideaalinen pohja on Barberin (1984, 224) mukaan konsensus, joka nousee harkitsevasta keskustelusta, yhteisestä päätöksenteosta ja työstä. Konsensuksen saavuttamista edeltää myös kansalaisten käsitysten muuntuminen.

Deliberaatio on kirjallisuudessa määritelty usealla eri tavalla. Tässä työssä deliberaatiolla tarkoitetaan Barberia mukaillen nimenomaan sellaista keskustelun muotoa, joka on enemmän kuin jutustelua tai dialogia; se on prosessi, joka muuttaa osallistujiansa ja käsillä olevien asioiden määrittelyjä. Deliberatiivisessa keskustelussa osallistujat pääsevät muotoilemaan termein määritelmiä ja lähestymään aiheita ennen kuin asiantuntijat ovat esittäneet niistä valmiita ratkaisuja. (Heikkilä & Kunelius 1997, 14 - 15) Harkitsevassa keskustelussa voi siis tiivistyä jotakin sellaista, mitä ihmiset eivät yksin saisi muotoiltua. (Heikkilä & Kunelius 1999, 104) Journalistisesta näkökulmasta näen harkitsevan keskustelun galluphaastattelun vastakohtana. Harkitsevassa keskustelussa ihmisille annetaan mahdollisuus muodostaa ja jalostaa mielipiteitä ryhmässä, eikä heiltä vaadita valmiita mielipiteitä valmiiksi muotoiluihin kysymyksiin viiden sekunnin varoitusajalla.

Kansalaisjournalismin demokratiakäsitys nojaa siis harkitsevan keskustelun ja osallistumisen periaatteisiin, mutta myös paikallisuus nähdään hyveeksi. Careyn (1999, 51 - 52, 63) mukaan kansalaisjournalismissa onkin kyse sellaisten politiikan ja journalismin muotojen palauttamisesta, jotka painottavat paikallista demokratiaa ja kansalaisuuden tärkeyttä. Paikallisuus ja kansalaisuus toimivat vastavoimana globalisoituvan talouden tuomille paineille, sillä poliittisen elämän ja journalismin välisen tyhjiön ovat keskustelun sijaan täyttäneet taloudelliset intressit, talouselämän arvot ja globalisaatio.

2.4. Suhde yleisöön

Kansalaisjournalismissa painotetaan sitä, että journalistien tulisi ajatella yleisöä kansalaisina - ei siis suinkaan vastaanottavana massana eli lukijoina tai katselijoina (audience). (Rosen 2000, 680) Kansalaisjournalismi koettaa nähdä kansalaiset myös poliittisiksi toimijoiksi, jotka voivat keskustelujen kautta tuottaa julkista tietoa (Campbell 2000, 693). Kansalaisjournalismin suhtautuminen yleisöön on siis tiiviissä yhteydessä osallistuvan demokratian ajatukseen.

Rosenin (1993, 5) mukaan journalismi ei voi enää keskittyä pelkästään informoimaan yleisöä, koska voi olla, että vastaanottavaa yleisöä (public) ei enää ole olemassa. Yleisö lakkaa siis

olemasta, jos ihmiset menettävät tunteen kansalaisuudesta. Tämän vuoksi journalismin tuleekin auttaa yleisöä muodostamaan itsestään kansalasia. (ks. Schudson 1999, 118).

Kuten yllä käy ilmi, viitataan englanninkielisessä tutkimuksessa viestinten käyttäjäkuntaan usein kahdella eri termillä: "audience" tai "public". Aina termien välillä ei tehdä eroa, mutta joidenkin tutkijoiden mukaan termien merkitykset auttavat erottelemaan käsityksiä viestinten ja sen käyttäjien suhteesta. "Audience" viittaisi heidän mukaansa viestimiä kuluttaviin yksilöihin kun taas "public" viittaisi keskustelemaan käyttäjäkuntan. Suomen kielessä tällaiseen erotteluun ei ole mahdollisuutta, ellei otetaan käyttöön uudistermiä julkiso. Yleisö viittaisi siis englannin sanaan "audience" ja julkiso termiin "public". Julkisolla tarkoitetaan näin keskustelevaa ja osallistuvaa ihmisryhmää. (Pietilä 1999, 4) Kansalaisjournalistit näkevät, että journalismin tehtävänä on tukea julkisoiden muodostumista.

Muun muassa Blumerin (1999 [1948]) julkisuuskäsitys edustaa mallia, joka tekee eron yleisön ja julkison välillä. Julkisoja muodostuu, kun yhteisössä nousee esille kiistakysymyksiä, jotka vaativat ratkaisua keskustelemalla. Julkisot eivät siis synny suunnitelman tuloksena, vaan luonnollisena reaktiona tietynlaiseen tilanteeseen. (Emt, 22) Julkisot muodostuvat etupäässä suhteessa ihmisten esille nostamiin aiheisiin eikä niinkään viestinten aihevalintoihin (Pietilä 1999, 9). Blumerin (1999 [1946], 26) mukaan ihmisten irtautuminen paikallisista oloista, julkisten asioiden moninaistuminen ja joukkoviestinnän laajentuminen ovat osaltaan saaneet aikaan sen, että ihmiset toimivat kasvavassa määrin yksilöllisten valintojen ohjaamina, eivätkä ota aktiivisesti osaa julkiseen keskusteluun. Kansalaisjournalistisen ajattelutavan mukaan journalismin tuleekin kuunnella kansalaisia paremmin, jotta se osaa nostaa esille juuri niitä aiheita, jotka ovat merkityksellisiä kansalaisille ja jotka kaipaavat julkista keskustelua.

Kansalaisjournalismissa puhutaan myös usein kansalaispääoman tai sosiaalisen pääoman (civic/social capital) kasvattamisesta. Kansalaispääoman kasvattamisella tarkoitetaan yhteisöllisyyden tunteen vahvistamista ja sitä, että ihmiset voivat ovat positiivisella ja mielekkäällä tavalla yhteydessä toisiinsa ja yhteisöönsä. (Merrill ym. 2001, 118) Siriannin ja Friedlandin (2001, 13) mukaan kansalaispääoma tarkoittaa sitä sosiaalisen luottamuksen, normien ja verkostojen varastoa, jota ihmiset voivat käyttää avukseen ratkoessaan yhteisiä ongelmia. Jos tällaisia yhteisiä normeja ja yhteyksiä toisiin ihmisiin ei ole, ei ongelmiakaan saada ratkaistua eikä asioiden hoitamiseen löydetä yhteistä maaperää. Kansalaispääoma on siis välttämätöntä yhteiselle ongelmien ratkomiselle. Kansalaispääomaa voi mielestäni verrata kulttuurisen pääoman käsitteeseen, mutta oleellista on, että kansalaispääoma syntyy yleensä vain yhteistoiminnassa muiden yhteisön jäsenien kanssa.

Kansalaispääoman vankentaminen johtaa Siriannin ja Friedlandin (2001) mukaan kansalaisten ja järjestöjen tekemään vapaaehtois- ja kehittämistyöhön. Tästä työstä he käyttävät nimitystä kansalaiskekseliäisyys (civic innovation). Heidän mukaansa demokratian toimivuus on tänä

päivänä sidoksissa tähän kansalaiskekseliäisyyteen. (Emt, 1) Kansalaisten ja järjestöjen aktiivisuus ja innovaatio kasvattavat demokratian tunnetta ja vahvistavat kansalaisten omaa vastuuntuntoa ja täten myös ongelmien omaehtoista ratkaisemista. (Emt, 13 - 14) Esimerkkeinä kansalaiskekseliäisyydestä Sirianni ja Friedland esittelevät niin kansalaislähtöisiä ympäristötempauksia kuin kansalaisjournalismiakin.

Koska kansalaisjournalismissa yleisö nähdään kansalaisina, joilla tulee olla mahdollisuus keskusteluun, ovat useissa kansalaisjournalismiprojekteissa kokeilun ytimen muodostaneet keskusteluryhmät. Kansalaisjournalismissa ihmisille luodaan tilaisuus harkitsevaan keskustelemiseen eli annetaan heille mahdollisuus tuottaa yhdessä tietoa ja kansalaispääomaa. (ks. esim. Heikkilä 1999, 63) Lisäksi kansalaisjournalismissa painotetaan, että journalistien tulisi nähdä kansalaiset oman elämänsä asiantuntijoina ja täten myös pätevinä lähteinä käytettäviksi monissa artikkeleissa. (Campbell 2000, 693) Kansalaislähtöisessä journalismissa on olemassa oletus siitä, että kansalaiset tietävät, mistä puhuvat ja että he myös osaavat puhua tietämästään. (Heikkilä & Kunelius 2000, 33) Kansalaisjournalismissa koetetaan kyseenalaistaa nykyjournalismin käytäntöjä, joissa "tavallinen kansalainen" ei pääse ääneen. Tavalliset ihmiset torjutaan usein tietolähteinä siksi, että heillä ei ole painavaa sanottavaa ja että heidän näkemyksensä ovat liian "yksityisiä". (Heikkilä & Kunelius 1997, 8). Tavalliset ihmiset pääsevät lehden sivuilla esille esimerkkitapauksina, mutta viereen on totuttu nostamaan aina myös virallinen taho, joka laajentaa kansalaisten yksityisiksi koetut mielipiteet yleisemmälle tasolle.

Kansalaisjournalismin keskeisiä käsitteitä on myös pääsyn idea (access, accessibility). Kansalaisille halutaan tarjota pääsy mukaan journalismiin ja mahdollisuus ilmaista mielipiteitä julkisessa keskustelussa siten, että heille jää tunne julkisen esiintymisen ja keskustelun kannattavuudesta. Pääsyn ideaa toteuttamalla kansalaisille annetaan muutakin kuin ääni tai palstatilaa lehdessä; heille annetaan mahdollisuus vapaaehtoiseen osallistumiseen, keskusteluryhmään kuulumiseen tai ratkaisujen hakemiseen. (Merrill ym. 2001, 138). Tällaisessa toiminnassa kansalaisille annetaan mahdollisuus astua yksityisestä kentästä julkiseen kenttään.

2.5. Journalismin ja toimittajien rooli

Kansalaisjournalismi esittää nykyjournalismille vaatimuksen: journalismin tulee muuttua ja sopeutua tämän päivän olosuhteisiin ja demokratian haasteisiin. Kansalaisjournalismin ideoiden mukaan journalismi voi vastata tähän haasteeseen painottamalla keskusteleavuuden tärkeyttä niin tiedon hankkimisen metodina, lehden juttutyypin kehittämisessä kuin yhteiskunnallisellakin tasolla. Muun muassa Careyn (1999, 55) mukaan nykyinen journalismi takertuu liikaa perinteisiin, jotka ovat peräisin 1900-luvun vaihteesta. Tämä perinteinen journalismin tyyli passivoi yleisön, sillä aktiiviset roolit yhteiskunnassa on varattu valtiolle, lehdistölle ja etujärjestöille. (Charity 1999, 57)

Toimittajan tehtävänä kansalaisjournalismissa on siis nostaa kansalainen takaisin julkiseen elämään ja keskusteluun sekä luoda sellaisia journalismin muotoja, joissa kansalaiset pääsevät keskustelemaan heidän kannaltaan tärkeistä asioista. Charityn (1995, 31 - 32) mukaan toimittajien tulee opetella kysymään oikeita kysymyksiä ja oppia kuuntelemaan yleisöä keskusteluryhmien, paneelikeskustelujen ja kyselyjen kautta. Journalismin tulee siis päästä haastattelevan journalismin mallista keskustelemaan journalismiin, mikä tarkoittaa sitä, että journalistien ei tulisi vain puhutella kansalaisia vaan heidän tulisi puhua kansalaisten kanssa. (Merrill ym. 2001, 138) On myös painotettu, että toimitusten työtapojen tulee muuttua, muun muassa ryhmätyöskentely, tempon hidastaminen ja todellisen kuuntelemisen opettelu on nostettu tärkeiksi arvoksi. Lisäksi on ehdotettu, että toimitukset luopuisivat toimitusosastojen välisistä selkeistä rajoista, jotta ideointi ja yhteistyö pelaisivat paremmin. (Johnson 1998, 124 - 126; Sirianni & Friedland 2001, 217 - 219)

Toimittajien tehtävänä on kansalaisten agendan keräämisen jälkeen tuoda kansalaisten omia aiheita julkisuuteen, koettaa herättää julkista keskustelua näistä aiheista ja hakea vastauksia esitettyihin kysymyksiin (Heikkilä 1999, 63). Kansalaisjournalismin haastavin osuus journalistien kannalta tuleekin mielestäni tässä: tiedotusvälineiden osaksi jää esille nostettujen aiheiden mielenkiintoinen uutisoiminen, suuremman kehyksen ja "tarinan" luominen (ks. Charity 1995), sekä muiden lähellä olevien aiheiden esittely ja julkisen keskustelun ylläpitäminen. Tarkoituksena on, ettei keskustelu rajoittuisi vain järjestettyihin keskusteluryhmiin, vaan se jatkuisi lehden palstoilla ja yhteisössä.

Kansalaisjournalistit ajattelevat, että uutisten kertominen on keino auttaa yhteisten ongelmien ratkaisemisessa; asioita ei aina tarvitse nähdä polarisoituneina ristiriitatilanteina. Journalistien tulisi siis konfliktitilanteessa etsiä sitä, mikä on kiistakumppaneilla yhteistä ja kehystää aihe kysymällä, "miten tämän konfliktin voisi ratkaista?". (Sirianni & Friedland 2001, 219) Friedlandin ja Nicholsin (2002, 13 - 15) mukaan merkittävimpiä kansalaisjournalismin saavutuksia tähän mennessä onkin ollut asioiden kehystäminen uudella tavalla: kansalaisjournalismijutuissa on siirrytty konfliktikehyksestä ratkaisukehykseen tai selittävään kehykseen. Näiden vaihtoehtoisten kehysten on todettu vaikuttavan ihmisten osallistumishaluun positiivisemmin kuin konfliktikeskeisen uutisoinnin.

Lehdistö siis voi ja sen tuleekin ottaa yhteiskunnassa aktiivinen rooli. Lehdistön on tarkoitus tukea ja edistää julkisen elämän laatua eikä vain raportoida tapahtumista tai valittaa epäkohdista (Glasser & Craft 1997, 24). Kansalaisjournalismin piirissä on siis koettu, että lehdistö saa itse olla mukana kokoamassa kansalaisfoorumeita ja ottaa aktiivisen roolin. Keskusteluryhmien ja foorumien tarkoituksena on tuoda toimittajien tietoon, mitä ihmisten kokemat ongelmat ovat, mistä näkökulmasta niitä voi katsoa ja millaisia vastauksia ihmiset ongelmiinsa haluavat. (Heikkilä 1999, 63) Silti on myös painotettu journalistien puolueetonta

roolia, sillä esimerkiksi Merrittin (1995, 94 - 95) mukaan journalistien tulee toimia julkisessa elämässä ikään kuin tuomareina urheilukentällä: heidän ei tule vaikuttaa lopputulokseen, vaan pitää huoli siitä, että peli on pelattu oikeilla säännöillä ja että kaikki halukkaat ovat päässeet mukaan peliin. Lehdistö siis saa ottaa aktiivisen roolin julkisessa elämässä, mutta sen ei tule pyrkiä vaikuttamaan tiettyihin lopputuloksiin.

2.6. Kansalaisjournalismi tutkimuksena

Kokeellisen ja yhteistyöhön pyrkivän luonteensa vuoksi kansalaisjournalismi poikkeaa aikaisemmasta journalismin tutkimuksesta ja reformiliikkeistä, sillä se ei tee selvää eroa tutkimuksen ja teorian sekä journalismin tekemisen välillä (Heikkilä & Kunelius 2000, 43). Rosenin mukaan akateeminen yhteisö on yhtä lailla kuin yleisökin erkaantunut journalismista. (Merrill ym. 2001, 108) Rosen muotoilee idean seuraavasti: "Public Journalism oivaltavat ne, jotka haluavat tehdä sitä, eivät ne, jotka haluavat tutkia sitä. -- Ennen kaikkea tarvitsemme ihmisiä, jotka haluavat tehdä tätä työtä journalistien kanssa. Se edellyttää muutosta meissä tutkijoissakin, tavoissa, joilla teemme työmme ja arvioimme sen tuloksia (Heikkilä & Kunelius 1995, 96)."

Tällainen teorian ja käytännön sekoittaminen perustuu Deweyn ajatuksiin kokeellisesta tieteestä. Deweyn mukaan tutkijat voivat saada tietoa uskomusten ja ideoiden totuudellisuudesta vain menemällä mukaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Kokeellisessa tutkimuksessa tiede menettää arvovapaan asemansa, ja se tunnustaa aktiivisen roolinsa tuottamiensa tulosten ja seurausten tulkinnaissa. (Heikkilä & Kunelius 2000, 43 - 44) Kokeellisessa (tai kokeilevassa) tutkimuksessa analysoitavana aineistona ovat käytettävät käsitteet, tuotetut ideat sekä niiden toteuttamisessa syntyvät seuraukset. Tutkimus pyrkii olemaan yhteiskunnallisten ongelmien tunnistamisen, ratkaisemisen ja ratkaisujen arvioimisen väline. (Heikkilä 2001, 165) Kansalaisjournalismi on siis tutkimusotteena kokeilevaa ja toiminnallista. Tutkijat voivat kansalaisjournalismin kokeiluissa lähteä avoimesti mukaan projekteihin koettamatta olla ulkopuolisia tarkkailijoita - aivan samalla tavoin kuin journalistit voivat lähteä aktiivisesti mukaan käytännön kansalaisjournalismin kokeiluihin.

Myös Ridell (1999) huomauttaa, että julkisoja tutkittaessa on omaksuttava aktiivisempi, vastavuoroisempi ja jopa interventionistisempi ote kuin perinteisessä yleisötutkimuksessa. Tämä johtuu siitä, että julkiso on yleisöä utooppisempi ilmiö, jonka muodostumiselle ei ole valmiita, rakenteellisia edellytyksiä. Osallistujien julkisen identiteetin esiin kutsuminen ja ihmisten rohkaiseminen keskusteluun saattavat edellyttää vakiintuneiden tutkimuskäytäntöjen haastamista. Tutkija myös antaa julkison käyttöön omaa kulttuurista ja sosiaalista pääomaansa esimerkiksi auttamalla julkison pyrkimyksiä saada omalle näkökulmalleen journalistista julkisuutta. (Emt, 23)

Deweyn mukaan tutkimus on myös eräänlaista kokeellista dialogia yhteiskunnan kanssa. Kokeellinen dialogi ei kuitenkaan voi toimia ilman ihmisten välistä, arkipäiväistä dialogia. Yhteiskunnallisista asioista täytyy syntyä keskustelua, ja tässä mielessä kansalaiskeskustelu on Deweyn ajatusten pohja, jolle kaikki muu rakentuu. (Kunelius 1999, 42) Tämän vuoksi monet kansalaisjournalismin kokeilut ja tutkimukset ovat perustuneet keskusteluryhmien kokoamiseen. Myös erilaisten säätiöiden käytännönläheiset tutkimukset demokraattisesta deliberaatiosta ovat toimineet pohjana kansalaisjournalismitutkimukselle. (Sirianni & Friedland 2001, 193)

Kokeellisuuden ja dialogisuuden lisäksi kansalaisjournalismitutkimuksen tulee itsessään olla julkista. Rosenin (1999, 33) mukaan akateemisen kansalaisjournalismikeskustelun tulisi olla avointa ja selkeäkielistä, jotta myös akateemisen maailman ulkopuolella toimivat ihmiset voisivat osallistua siihen. Hänen mukaansa on tärkeää, että akateeminen työ tehdään julkisesti, jos tarkoituksena on myös luoda parempaa julkisuutta. (Emt., 36)

Kansalaisjournalismin ymmärtäminen kokeellisena tutkimuksena muistuttaa läheisesti toimintatutkimuksena (action research) tunnettua tutkimussuuntaa. Toimintatutkimus pyrkii käytännön toiminnan ja teoreettisen tutkimuksen vuorovaikutukseen; tutkija saa mennä mukaan tutkittavan kohteen arkeen ja keskusteluihin. Toimintatutkimus on saanut alkunsa USA:ssa 1940-luvulla, jolloin sosiaalipsykologi Kurt Lewin otti käyttöönsä käsitteen action research. Myös Deweyn ajatuksilla on ollut vaikutusta toimintatutkimuksen periaatteiden muodostumisessa. Toimintatutkimus on aina osallistuvaa ja käytäntöihin kohdistuvaa: tutkimusprosessiin osallistuvat joutuvat pohtimaan omia käsityksiään, arvojaan ja taitojaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Toimintatutkimuksen tarjoamia malleja on hyödynnetty etenkin kasvatuksen ja koulutuksen tutkimuksessa sekä sosiologiassa ja sosiaalipsykologiassa. (Aaltola & Syrjälä 1999, 13 – 14; Heikkinen & Jyrkämä 1999, 29)

Toimintatutkimus voidaan määritellä monin tavoin. Erään määrittelyn mukaan toimintatutkimus on tutkimustapa, jonka päämääränä on saada aikaan muutoksia sosiaalisissa toiminnoissa, mutta samalla myös tutkia näitä muutoksia. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 32) Kuulan (1999, 174) mukaan toimintatutkimus on muutosta yrittävä tutkimusstrategia, jossa muutos joko onnistuu tai ei, mutta mahdollisuudet tutkimuksen onnistumiselle ovat aina. Yhteistä toimintatutkimuksen määrittelyissä on joka tapauksessa muutoksen korostaminen, sillä sosiaalisen todellisuuden tutkiminen ja analysoiminen sellaisenaan ei ole riittävää. (Emt, 198)

Toiset ymmärtävät toimintatutkimuksen itsereflektiiviseksi tutkimusmenetelmäksi, toiset demokraattiseksi kansanliikkeeksi ja toiset omaksi filosofiakseen. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 55) Joka tapauksessa toimintatutkimuksen ja perinteisen tieteellisen ja positivistisen tutkimustradition suhde on jännitteinen, ja toimintatutkimus on saanut osakseen paljon kritiikkiä. Toimintatutkimuksessa onkin selkeitä vaihtoehtoliikkeen piirteitä, ja se haastaa akateemisen perinteen monin tavoin. Se muun muassa kritisoi yliopistoja tiedonprosessin

monopolisoimisesta, sillä tiedon ja vallan keskittyminen nähdään uhkaksi yhteiskunnan tasa-arvolle. (Emt, 41)

Myös Hyvärinen (1985, 291, 322) esittää, että etenkin yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimiseksi tarvitaan tutkijoiden uudenlaisia interventioita liikkeiden toimintaan ja keskusteluihin. Hänen mukaansa myös tutkijaa voi tutkia, ja tutkijan kokemukset ja hänen kokemansa muutokset intervention kuluessa voidaan ottaa tutkimuksen piiriin. Tutkijan roolin lisäksi toimintatutkimuksessa ongelmanasettelu rakentuu eri lailla kuin perinteisessä tutkimuksessa. Toimintatutkimuksessa tutkija ei voi yksinään määrittellä tutkimuksen tarkoitusta ja määränpäättä, vaan kysymysten asettelu lähtee yhteisön esittämistä ongelmista (Chein ym., 1988 [1948], 58).

Kansalaisjournalistien hahmottelemassa kokeellisessa tieteessä ja toimintatutkimuksessa on hyvin paljon samaa. Sekä kansalaisjournalismi että toimintatutkimus ovat jonkinlaisia vaihtoehtoisia tutkimusotteita, jotka painottavat demokraattisuutta, tutkijan aktiivista roolia, keskustelua (toimintatutkimuksen keskustelevuudesta ks. esim. Lahtonen 1999) sekä muutoksen mahdollisuutta. Itse näkisin, että kansalaisjournalismi sijoittuu tutkimusotteena toimintatutkimuksen sateenvarjon alle. Kansalaisjournalismi on tapa, jolla toimintatutkimusta on sovellettu journalismiin, ja liikkeelle on lähdetty nimenomaan journalismin ongelmista.

3. Kansalaisjournalismin kontekstit

Kansalaisjournalismi ei ole ensimmäinen journalismin muutosta vaatinut uudistusliike. Muun muassa Zelizer (1999, 160) esittää, että 1930-luvulta lähtien journalismilta on vaadittu vuoroin tulkitsevampaa raportointia, tutkivampaa otetta tai tarinoiden kertomista. Myös lehdistön sosiaalisesta vastuusta on keskusteltu jo 40-luvulla (ks. luku 1.1.). Eräs mielenkiintoinen kysymys kansalaisjournalismin yhteydessä onkin, miksi kansalaisjournalismi ja sen ideat ovat nousseet tärkeiksi nyky-yhteiskunnassa. Miksi liike on saanut tuulta alleen juuri tässä ajassa? Tässä luvussa pohdin kansalaisjournalismin nousun syitä suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ja 90-luvun kontekstiin niin Amerikassa kuin Suomessakin. Pohdin myös kansalaisjournalististen ideoiden ja käytäntöjen siirrettävyyttä ja esittelen lyhyesti aikaisempia suomalaisia kokeiluja.

3.1. Miksi juuri tässä ajassa?

Keskustelu unohdetuista kansalaisista on noussut pintaan aikana, jolloin kansalaisten usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin on alkanut horjua. Amerikkalaisten tutkimusten mukaan kansalaiset ovat tunteneet joutuneensa työnnetyksi ulos lähes kaikilta julkisen elämän areenoilta, eivätkä he enää ole osanneet edes kuvitella itseään mukaan julkiseen keskusteluun ja aktiiviseen rooliin. Tutkijat kuitenkin tulkitsevat, että kansalaiset haluavat edelleen olla mukana julkisessa elämässä etenkin paikallisella tasolla, mutta poliittisen järjestelmän suljettu verkosto on vaikeuttanut kansalaisten osallistumista. (Sirianni & Friedland 2001, 194)

Journalismia on osaltaan syytetty ihmisten epäuskosta heidän omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Esimerkiksi journalismin kriittinen esitystapa ja poliittisen elämän ironisointi ovat joidenkin tulkintojen mukaan syytä siihen, että kansalaiset ovat etäännyneet poliittisesta elämästä ja pitävät politiikkaa suljettuna verkostona. (Heikkilä 2001, 71). Journalistit ovat kautta aikojen perustelleet pyrkimyksiään paljastaa asioita sanomalla, että journalismi edustaa yleisöään. (Heikkilä & Kunelius 1997, 6) Viimeaikaisten arvioiden mukaan yleisö kuitenkin kokee lehdistön osaksi samaa systeemiä, josta se raportoi ja johon sen tulisi suhtautua kriittisesti. (ks. esim. Heikkilä & Kunelius 1999) Esimerkiksi erilaiset liikkeet ja kansalaisjärjestöt ovat alkaneet mieltää lehdistön osaksi "koneistoa" ja täten myös esteeksi demokratian toteutumiseksi. Yhdysvalloissa muun muassa naisliike ja mustien etujärjestöt tuovat omissa julkaisuissaan esille katkelmia päivälehdistä ajatuksenaan kuvata, mitä "muut" kertovat heistä. (Pauly 1999, 145) Nyky-yhteiskunnassa ei siis enää oleteta, että lehdistö edustaisi "meitä", vaan siitä on tullut virkamiesten, hallinnon ja pr-koneistojen muokkaama "ne".

Kansalaisjournalismi voidaan nähdä yrityksenä vastata passiivisen ja eriytyvän yleisön saamiseksi takaisin kokoon (Sirianni & Friedland 2001, 231), sillä perinteinen uutisvetoinen

journalismi ei ole pystynyt vastaamaan haasteeseen. Toisaalta ratkaisuehdotukseksi on myös esitetty kokonaan omien vaihtoehtojulkisuuksien muodostamista. (Haas & Steiner 2000; Heikkilä & Kunelius 1997, 8).

Eräiden tulkintojen mukaan kansalaisjournalismi on lehdistön puolella koettu tärkeäksi, koska se tarjoaa journalisteille mahdollisuuden uuden ammatti-identiteetin muokkaamiseen. Journalistit koettavat jatkuvasti määritellä omaa asemaansa ja tehtävänsä yhteiskunnassa, ja tämä puolestaan juontuu ammatin avoimuudesta, virallistetun professionaalisuuden puutteesta sekä tekniikan mukanaan tuomista rutiineista. (ks. mm. Pauly 1999, 134 - 135 ja Hardt 2000, 214) Journalistien professionalisoituminen ei toimi samalla tavoin kuin vaikkapa lakimiesten tai lääkärien aseman määrittely, sillä nämä ammatit edellyttävät säädeltyä harjoittelua, koulutusta ja jopa lupaa. Journalisteilta puuttuu tällainen professionalisoitumisen reitti, ja joidenkin tutkijoiden mukaan tämä on syynä siihen, miksi kansalaisjournalismin sisältö on koettu tervetulleeksi. Kansalaisjournalismi on tuonut journalismin sosiaalisen vastuun osaksi ammatin olemassaolon oikeutusta. (Zelitzer 1999, 155) Toisaalta professionalisoitumisen kysymykset ovat saaneet aikaan yhtä lailla myös kritiikkiä kansalaisjournalismia kohtaan (ks. luku 4.2.).

Heikkilä (2001, 167) huomauttaa, että kansalaisjournalismin synty ajoittuu 1990-luvun alussa vaivanneeseen taloudelliseen laskukauteen, jolloin lehtien levikit olivat lähteneet laskusuuntaan ja toimittajan ammatin arvostus oli erilaisten mittauksien mukaan jyrkässä alamäessä (ks. myös Merritt 1995, xv). Kansalaisjournalismin nousun voi tulkita myös vastaukseksi lukijakriisiin, jonka kouriin lehdistö joutui 80-luvun lopulle tullessa. (Sirianni & Friedland 2001, 189) Lukijamäärien kehitys Yhdysvalloissa kertoo lehtien huolesta: 1970-luvun alussa sanomalehdistö tavoitti kolme neljänneistä maan aikuisväestöstä, vuonna 1997 osuus oli enää 58 prosenttia. Lukevaa yleisöä kuvaavat demografiset tunnuksukset kertoivat myös siitä, että kansalaiset olivat jakautuneet lukeviin ja ei-lukeviin. Sanomalehdistöstä uhkasi tulla eliitin väline. (Heikkilä & Kunelius 2000, 17) Näitä tekijöitä vasten kansalaisjournalismin ideat, esimerkiksi lukijoiden näkeminen kansalaisina, näyttivät tarjoavan mahdollisuuden lehdistön aseman palauttamiseen. Heikkilän (2001, 168) mukaan kansalaisjournalismin kytkeytyminen taloudellisiin suhdanteisiin on toisaalta asettanut liikkeen myös alttiiksi kritiikille siitä, että uudistuksia olisi haettu vain kustantajien ehdoilla. Kuitenkin muun muassa *Wichita Eaglen* päätoimittajan toiminut Davis Merritt (1995, 86) kertoo, etteivät levikkiluvut motivoineet heidän vaalikokeiluun.

Kansalaisjournalismin nousu 1990-luvulla kytkeytyy osaltaan myös laajempaan yhteiskuntatieteelliseen paradigmanmuutokseen, jonka mukaan viestintä on alettu käsittää yhä enemmän kulttuurina kuin informaation siirtona. Jo Dewey näki viestinnän yhteisyydeksi, jossa osallistumisella on tärkeämpi merkitys kuin viestin siirtymisellä. Tulkitseva kulttuuritutkimus nousi esille USA:ssa jo 1970-luvulla muun muassa James Careyn ansiosta. (Pietilä 1997, 120 - 121, 280) Samalla virisi jälleen keskustelu demokratian teoriasta. Kansalaisjournalismi on osa tämän kulttuurisen paradigman soveltamista tieteeseen ja käytännön journalismiin.

Kansalaisjournalismin ideoiden mukaan viestintää ei voi nähdä yhteisöstä irrallisena viestien siirtona vaan keskusteluna ja demokratiana.

Kansalaisjournalismin ideat tavoittivat 90-luvulla suuren osan amerikkalaislehdistöä. Uusimpien tutkimusten mukaan vuosina 1995 - 2000 ainakin viidesosassa amerikkalaisista sanomalehdistä kokeiltiin kansalaisjournalismia jossakin muodossa. Projekteja on tehty kolmea osavaltiota lukuun ottamatta kaikkialla USA:ssa. Ajan kuluessa kansalaisjournalismin muodot myös muuntuivat, mikä ainakin osaltaan selittää liikkeen elinvoimaa. Ensimmäiset hankkeet 90-luvun alussa olivat käytännönläheisiä kokeiluja, joiden pyrkimyksenä oli "keksiä" kansalaisjournalismia. Vuosikymmenen puolessa välissä kansalaisjournalismia koetettiin juurruttaa toimituskäytäntöihin ja vuosituhannen vaihteen jälkeen kansalaisjournalismissa on sovellettu yhä enemmän uutta verkkoteknologiaa. Sisällöllisesti kansalaisjournalismikokeilut ovat kehittyneet vaali- ja äänestysprojekteista yhteisten ja paikallisten ongelmien käsittelyksi. (Friedland & Nichols 2002)

Nyt 2000-luvun puolella kansalaisjournalismin suosio ja liikkeen kasvaminen tuntuvat olevan Yhdysvalloissa kuitenkin laskusuunnassa. Muun muassa Jay Rosen on todennut muutamia vuosia sitten, että kansalaisjournalismin hankkeet ovat edelleen kehittymässä, mutta samalla hän on kuitenkin puhunut liikkeestä menneessä aikamuodossa selvittäen mitä kansalaisjournalismi oli. Suurin innostus tuntuu siis jo laantuneen ainakin Amerikassa. Toisaalta nyt, kun eliittilehtien huomio ja kritiikki ovat suuntautuneet muualle, on kokeiluja edelleen jatkettu pienemmissä julkaisuissa ympäri maata. Yhdysvalloissa koko ilmiö on muuttunut entistä arkisemmaksi, mikä ei välttämättä tarkoita, että kansalaisjournalismi olisi yksiselitteisesti taantumassa. (Heikkilä 2001, 169)

3.2. Idean siirrettävyys Suomeen

Kansalaisjournalismi on ilmiönä nimenomaan amerikkalainen, ja sen synty linkittyy amerikkalaisen journalismin ja demokratian ongelmiin. Kansalaisjournalismia onkin Suomessa tarkasteltu ulkoa päin tulleen ilmiönä ja on arveltu, etteivät amerikkalaiset käytännöt kunnolla istu Suomen oloihin. Toimittajakunnalla ei Suomessa ole juuri ollut tietämystä kansalaisjournalismista, ja ilmiö on yhdistetty vahvasti paikallislehtiin. (Heikkilä 2001, 171) Heikkilän ja Kuneliuksen (2003, 7) mukaan pohjoismaisen yhteiskunnan ominaispiirteet ovat kuitenkin vaikuttaneet kansalaisjournalismin kokeilemiseen Suomessa myönteisesti, vaikka piirteet ovat luoneet idean siirrettävyydelle myös ongelmia.

On totta, että monet demokratiaa vavisuttaneet ongelmat eivät ole ilmenneet Suomessa yhtä vahvoina kuin Amerikassa. Äänestysprosentit ovat laskussa myös Pohjoismaissa, mutta silti luvut ovat korkeammalla kuin Amerikassa. Lisäksi pohjoismaisessa julkisen palvelun perinteessä journalismin ja kansalaisuuden suhde on perinteisesti ollut vahva, joten

kansalaisjournalismikeskustelu ei välttämättä suomalaisessa ympäristössä ole kuulostanut niin radikaalilta kuin Amerikassa. (Emt, 3) Toisaalta voidaan kuitenkin todeta, että julkisen palvelun ilmapiiri on keskittynyt enemmän suurten joukkojen informoimiseen, eikä kansalaisia ole Pohjoismaissaakaan perinteisesti nähty tiedon tuottajina. (Emt, 8).

On kuitenkin selvää, ettei erilaisten kampanjakoneistojen vaikutus vaaliutisointiin ole täällä lainkaan niin voimaksasta kuin Yhdysvalloissa. Myös uutisjournalismia ei Suomessa ole kovin pontevasti suomittu demokratian ongelmien kärjistämisestä, vaikka journalismikriittinen näkökulma onkin viime vuosina ollut esillä muun muassa television asiaohjelmissa. Toimittajien innokkuus arvioida journalismin käytäntöjä julkisesti ei ole ollut Suomessa kovin suurta. Suomessa on toki myös huolestuttu politiikan arvostuksen hiipumisesta sekä kansan poliittisesta innottomuudesta, mutta syitä on etsitty paremminkin puoluelaitoksesta itsestään kuin esimerkiksi journalismista tai muista ulkopuolisista tekijöistä. (Heikkilä 2001, 169 - 170)

Muun muassa Kantola (2002, 35) näkee kommunitarianistisen teorian sekä demokratia- ja kansalaisyhteiskuntateorioiden soveltamisen Suomen oloihin ongelmalliseksi. Amerikkalainen, yhteisöllisyyttä painottava kommunitarianismi on muun muassa Merrillin, Gaden ja Blevensin (2001) mukaan vaikuttanut voimakkaasti kansalaisjournalismin teoriaan. Kommunitarianismin "It Takes a Village" -aate on Yhdysvalloissa sidoksissa poliittiseen projektiin, jolla yritetään ylläpitää yhteisvastuun periaatetta (Kantola 2002, 35) Kantolan mukaan eurooppalaisissa valtioissa yhteisölliset rakenteet ovat usein seurausta 1800-luvun poliittisista ideologioista ja siksi kommunitarianismi tuntuu päälle liimatulta yhteiskuntateorialta, kun sitä sovelletaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Sama ongelma vaivaa myös kansalaisyhteiskunnan teorioita, jotka nousevat usein anglosaksisesta ajattelusta. Tutkimuksessa kansalaisyhteiskunnasta puhuminen voi hämärtää muut mahdolliset, rakenteelliset käsitteet, joilla suomalaista yhteiskuntaa voisi käsitteellistää. (Emt, 35 - 36)

Kansalaisjournalismi on kuitenkin Yhdysvalloissa rakentunut kommunitarianismin ja kansalaisyhteiskunnan teorioiden lisäksi ennen kaikkea hallinnoivan demokratian ja hallinnoivan journalismin kritiikin perustalle. Hallinnoivan demokratian malli on vahva myös Suomessa, jossa demokratia on nähty kontrollin muodoksi; demokratian tehtävänä on auttaa yhteiskuntajärjestyksen ylläpitämisessä. Tällaisen ajatusmallin mukaan kansalaisaktiivisuus ja osallistuminen siis itse asiassa haittaavat yhteiskunnan rattaiden pyörimistä. Suomessa hallinnoivan demokratian ja sitä mukailevan journalismin kritiikki ei ole ollut niin selkeäsanaista kuin Amerikassa, mutta tämä ei mielestäni tarkoita sitä, että kansalaisjournalismi olisi sopimatonta Suomen oloihin. Eihän kritiikin puute tarkoita sitä, että kaikki olisi kunnossa.

Tosin suomalaiset sanomalehdet ovat mielestäni painottaneet jo pitkään (ja ehkäpä lähtökohtaisesti enemmän kuin amerikkalainen lehdistö) "tavallisen ihmisen" näkökulman tärkeyttä ja kansalaislähtöisyyttä. Muun muassa *Helsingin Sanomien* ja *Aamulehden* kirjoittelu

vanhustenhuollon ongelmista syksyllä 2000 otti uudenlaisen lähestymistavan kansalaislähtöiseen journalismiin. Molemmissa lehdissä toimitus pyysi lukijoita kirjoittamaan omakohtaisia tarinoita vanhustenhuollon arjesta. Kansalaisilta ei siis vain kysytty mielipidettä asiasta, vaan tarinoita käytettiin artikkeleiden pohjana kertomassa siitä, mitä arki hoitolaitoksissa ja vanhustentaloissa on. (Kunelius & Renvall 2002)

Myös *Länsi Uusimaan* päätoimittaja Urpo Uotila kertoi, että kansalaislähtöisyyttä oli lehden toimituksessa painotettu jo ennen kokeilua, mutta vasta hankkeen jälkeen kansalaisjournalismi varsinaisesti nousi sanana esille. Suomessa onkin viime vuosien aikana totuttu ihmislähtöiseen uutisointiin, mutta itse asiassa tämä tottumus voi toimia myös esteenä todella kansalaisvetoiselle journalismille. Monien tulkintojen mukaan juttujen rakenteellinen valta on yrityksistä huolimatta hyvin usein virkamiehillä tai valtiolla, ja kansalainen on asetettu jutussa alisteiseen asemaan.

Vaikka 1990-luvun taloudellinen lama Suomessa laski lehtien levikkejä, seikka ei täällä johtanut hakemaan ratkaisuja journalismin kansalaisvetoisuudesta. (Heikkilä 2001, 170) Toisaalta lamavuosien voidaan nähdä vaikuttaneen toimittajien ammattikuvan ja journalismin yhteiskunnallisen roolin pohtimiseen, mikä puolestaan on tehnyt journalistit avoimemmiksi uusien käytäntöjen kokeilemiseen. (Heikkilä 2001, 145 - 147)

Kansalaisjournalismin idea perustuu vahvasti yhteisön käsitteeseen. Suomalaisessa yhteiskunnassa paikallisyhteisöillä ei kuitenkaan ole perinteisesti ollut niin paljon vapauksia ja vastuuta palveluiden ja päätöksenteon järjestämisessä kuin mihin Amerikassa on totuttu. (Heikkilä & Kunelius 1999, 43) Suomalaisessa yhteiskunnassa onkin viime vuosiin saakka uskottu vahvasti kunnallisiin palveluihin ja yhteiskunnan vastuuseen niiden järjestäjänä, ja vasta viime aikoina on alkanut ilmestyä muun muassa vanhempien tee-se-itse esikouluja ja edunvalvontaan tarkoitettuja senioriyhdistyksiä. Palvelujen siirtyminen valtiolta ja kunnilta yksityiselle sektorille on siis tuonut mukanaan myös uudenlaisen mahdollisuuden erilaisille vapaaehtoistyön muodoille ja julkiselle ilmapiirille, jossa paikalliset ja konkreettiset huolet nousevat voimakkaasti esille. (Heikkilä & Kunelius 2003, 4) Tämän vuoksi maaperä kansalaisvetoisemmalle journalismille saattaa olla Suomessa nykyään jopa hedelmällisempää kuin aikaisemmin.

Tästä on esimerkkinä myös se, että Suomessa osallistumista ja kansalaisvaikuttamista on alettu viime aikoina pohtia aktiivisesti myös kuntatasolla. Esimerkiksi Tampereen kaupungissa on perustettu erityinen työryhmä pohtimaan kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksien parantamista. Työryhmä on suunnitellut muun muassa kansalaisille avointa asioiden valmistelufoorumia, joka toimisi ainakin netissä. Kyseessä olisi verkkoon laitettava tietopaketti lautakuntiin ja valtuustoon menevistä asioista, johon yhdistettäisiin myös keskustelupalsta. Projektista vastaavan kaupunginsihteerin mukaan valmistelufoorumi vaatii toimittamista ja

teettää enemmän työtä kuin perinteinen asioiden valmistelu, mutta hän uskoo foorumilla saatavan kestävämpiä tuloksia ja kansalaismielipide esille. (*Aamulehti* 26.11.2002) Tällaiset valmistelut kuntatasolla tuovat virkamiesjulkisuutta ja kansalaisten julkisuutta lähemmäksi toisiaan, ja Tampereen kaupungin hahmotelmissa on runsaasti yhtymäkohtia sekä kansalaisjournalismin käytäntöihin että sen taustalla oleviin ajatusmalleihin.

Toisaalta kuitenkin sekä kansalaiset että kaupungin virkamiehet näkevät yhä paljon ongelmia kansalaisten osallistumisessa päätöksentekoon. Kansalaisten usein keskenään ristiriitaiset näkemykset katoavat hankkeiden valmisteluvaiheen osallistumisen ja julkisen keskustelun jälkeen kaupungin koneiston uumeniin, eikä kaupunkilaisilla ole mahdollisuutta seurata, miten heidän näkemyksiään on käsitelty prosessin aikana. Jos tuloksena on vain siistitty päätös, kaupunkilaisten sivuutetuksi tulemisen tunne voi olla hyvinkin perusteltua. (Harju 2002, 155) Auli Harjun (2002) haastattelemat tamperelaiset luottamushenkilöt ja virkamiehet näkivät kansalaisten roolin hyvin vahvasti edustuksellisen demokratian näkökulmasta: kansalaiset voivat vaikuttaa valitsemalla edustajia luottamustehtäviin. Toiset luottamushenkilöt tosin kokivat osallistuvan demokratian hieman myönteisemmin, mutta hekään eivät kokeneet, että kaupunkilaisten ääniä tulisi kuulla muussa kuin valmisteluvaiheessa. Kaupunkilaiset asetettiin palautteenantajan rooliin, sillä kokemukset tiedotustilaisuuden mallilla järjestetyistä keskustelutilaisuuksista eivät virkamiesten mukaan olleet rohkaisevia. (Emt, 156, 160) Vaikka muun muassa lait maankäytöstä ja rakentamisesta edellyttävät osallisuus- ja vuorovaikutusmenettelyjä, on kansalaisvaikuttamisen tiellä yhä edellä esitettyjä esteitä. Nähdäkseni näiden esteiden ylitse pääsemistä voisi osaltaan auttaa kansalaisjournalismin soveltaminen. Jo näiden esteiden havaitseminen luo maaperää kansalaislähtöisemmän journalismin juurtumiselle.

Vaikka monet Harjun (2002, 162 - 163) haastattelemista virkamiehistä kokivatkin sähköpostin ja internetin välityksellä käydyin keskustelun työlääksi ja aikaa vieväksi puuhaksi, on Tampereella kuitenkin viritelty verkossa käytävää kansalaislähtöistä keskustelua. Paikallisuus verkkomediassa -hankkeessa on hahmoteltu ihmisten ja uuden viestintätekniiikan suhteita yleisönä toimimisen sijasta julkisoksi ryhtymisen näkökulmasta. (Ridell 1999, 33) Hankkeen osana on verkkoon perustettu keskustelufoorumi (<http://www.mansefoorumi.uta.fi>), jonka tavoitteena on ollut julkisuustila, jossa tavallisille kaupunkilaisille tärkeitä kysymyksiä voidaan puida avoimesti ja rakentavasti, mutta tarvittaessa sananvaihtokaan kaihtamatta. Mansefoorumilla on tavoiteltu entistä avoimempaa ja vuorovaikutteisempaa julkista viestintää myös päättäjien ja kaupunkilaisten välille. (Pietilä 2002, 148; Ridell 1999, 34) Sanomalehtijulkisuus onkin nykyään kasvokkain vaihtoehtojulkisuuksien, kuten internetin, kanssa. Jotta myös lehdistö voi tarjota julkisille sellaisia keskusteluareenoita, joilla keskustelukumppaneiden argumentit todella kohtaavat, sen täytyy muuttua. Tällaiseen muutokseen kansalaisjournalismi voi tarjota mahdollisuuksia.

3.3. Kokeiluja Suomessa

Suomi on tiettävästi ensimmäinen Pohjoismaa, jossa kansalaisjournalismia on alettu kokeilla, joten kotimaisissa projekteissa on lähdetty liikkeelle puhtaalta pöydältä ja ilman mallia siitä, miten amerikkalaisia ideoita voisi soveltaa skandinaavisessa yhteiskunnassa. (Heikkilä 2001, 175) Toisaalta Pohjoismaissa on toki tehty useita kansalaisjournalismia muistuttavia kokeiluja, mutta aina journalistit eivät ole halunneet asettua amerikkalaislähtöisen otsikon alle. (Heikkilä & Kunelius 2003, 9) Suomessa kansalaisjournalistisia toimintatapoja on kuitenkin lähdetty kokeilemaan etupäässä keskusteluryhmien kautta. Pohjoismaissa tutkijoilla on ollut suurempi rooli kokeilujen suunnittelussa ja toteutuksessa kuin Amerikassa, eikä kansalaisjournalismi ole Suomessa levinnyt samaan tapaan toimittajien kautta kuten Amerikassa. (Emt, 13 - 14, 18)

Ensimmäinen kansalaisjournalismihanke Suomessa toteutettiin vuonna 1996 Ahvenanamaalla, *Nya Åland* -lehdessä. Projektin aiheena oli maakunnan alkoholipoliittinen ohjelma, ja sen aikana lehti selvitti muun muassa kyselyn sekä keskustelujen avulla asukkaiden näkemyksiä alkoholista ja esitti kyselyissä esille nousseita kansalaisten kysymyksiä päättäjille. (Heikkilä 2001, 175 - 176) Muut Suomessa toteutetut kansalaisjournalismikokeilut ovat syntyneet etupäässä Tampereen yliopiston yhteydessä toimivan Journalismin tutkimusyksikön tutkijoiden ja *Savon Sanomien* sekä *Aamulehden* yhteistyössä.

Aamulehden ensimmäinen kansalaisjournalismikokeilu keskittyi lähiöjournalismiin ja Hervannan kaupunginosaan. Kokeilu lähti liikkeelle lähiökirjoittelun pulmista eli havainnosta, jonka mukaan toimittajilla on yleensä varsin vähän kosketuspintaa lähiöihin, koska suurillakaan alueilla ei ole omia edustuksellisia elimiä, joista lehti voisi luonnollisesti raportoida. Kokeilussa *Aamulehti* sijoitti yhden toimittajistaan Hervantaan muutamaksi kuukaudeksi, ja hankkeesta saatiin vahvistusta sille käsitykselle, että kansalaiset ottavat asioihin aktiivisesti kantaa silloin, kun heille annetaan siihen mahdollisuus. (Heikkilä & Kunelius 1999, 105 - 108)

Vuonna 1997 *Aamulehdessä* kokeiltiin kansalaisjournalismia uudelleen kokoamalla kaksitoista tamperelaista keskustelemaan tulevan vuoden talousarviosta. *Aamulehti* teki Budjettiraadin istunnoista ja niissä esiin tulleista aiheista juttuja samaan aikaan, kun budjettia käsiteltiin virallisissa elimissä. Kokemusten mukaan keskustelut sujuivat hyvin, mutta kaupungin budjetti aiheena osoittautui haastavaksi. Kuitenkin useiden ryhmäläisten mukaan heidän omat käsityksensä asioista olivat muuttuneet istuntojen aikana, ja ainakin subjektiivisella tasolla keskustelut veivät ihmisiä johonkin suuntaan. (Heikkilä & Kunelius 1999, 108 - 111; Kunelius 1999)

Savon Sanomissa toteutettiin vuodesta 1998 lähtien kolme kansalaisjournalismihanketta. Ensimmäisessä Kansalaiset! -hankkeessa koottiin kolmen eri sukupolven edustajista muodostetut ryhmät tavallisia kuopiolaisia keskustelemaan itseään askarruttavista asioista ja

etsimään ratkaisuja ongelmiin. Keskustelutilaisuuksista kirjoitettiin juttukokonaisuuksia, joita ryhmäläiset pääsivät arvioimaan ennen niiden julkaisemista. Toinen *Savon Sanomien* kokeilu oli nimeltään Kuntalaiset! ja siinä koottiin siilinjärveläisiä ja suonenjokelaisia pohtimaan omien kuntiensä ongelmia. (ks. enemmän Heikkilä 2001 luvut 7 ja 8 tai Heikkilä 1999) Äänestäjät! -kokeilussa puolestaan keskityttiin eduskuntavaaliehdokkaiden tenttaamiseen. Keskusteluihin osallistuneille avautui mahdollisuus julkisesti arvioida edustajiensa antamia vastauksia sekä kehkeytynyttä keskustelua. (Heikkilä & Kunelius 2000)

Kansalaisjournalistista otetta on myös kokeiltu *Uutispäivä Demarissa*, joka on julkaissut kansalaislähtöistä sivua säännöllisin väliajoin. *Iltalehdessä* on sen sijaan kokeiltu kansalaisjournalismia yhden kokeilun verran. Projektissa koottiin yhteen julkisuuden henkilöistä ja tavallisista nuorista muodostettu keskusteluryhmä, jossa pohdittiin nuoruutta elämänvaiheena. *Iltalehden* kokeilussa haluttiin tarjota nuorille asiantuntijan rooli heidän oman elämäntilanteensa tulkitsijoina (Itkonen 2001).

Suomessa kansalaisjournalismihankkeet ovat tähän asti kulkeneet aina kokeilu-nimekkeen alla ja projektit ovat olleet lyhyehköjä rupeamia. Pisimmälle kansalaisjournalismin käytäntöjen juurruttamisessa on päästy *Savon Sanomissa*, jossa kansalaisjournalistista otetta hyödyntänyt Kuopiolaiset-sivu ilmestyi kevääseen 2000 saakka. Myös *Aamulehdessä* on jatkettu kansalaisjournalismin linjoilla kokoamalla kansalaisia keskustelu- ja paneelitulaisuuksiin. Lisäksi *Helsingin Sanomien* vaalikirjoittelussa (esim. vuoden 2003 eduskuntavaalit) on voinut nähdä vaikutteita kansalaislähtöisestä journalismista.

4. Kansalaisjournalismi kritiikin silmässä

Kansalaisjournalismi on herättänyt paljon kritiikkiä tutkijoiden ja journalistien joukossa. Tässä luvussa olen ryhmitellyt kritiikin neljään keskeiseen osa-alueeseen. Aluksi tiivistän 1) demokratiakäsityksen ja keskusteleavuuden osakseen saamaa kritiikkiä sekä keskustelua 2) lehdistön itsenäisyyden menettämisestä. Kuvaan myös sitä, kuinka kriitikot ovat arvostelleet 3) kansalaisvetoiseen journalismiin siirtymistä sekä 4) kansalaisjournalismin teoriaa ja tutkimusta.

4.1. Demokratian ja keskustelun läheinen suhde

Kansalaisjournalismin ideaa pohjustaa käsitys osallistuvasta demokratiasta, jonka mukaan julkinen keskustelu ja dialogisuus ovat tärkeitä elementtejä demokraattisessa vaikuttamisessa. Ihmisten välistä, oikeata keskustelua siis tarvitaan siihen, että media voi välittää keskustelevampaa journalismia ja luoda lisää julkista keskustelua. Julkisen keskustelun kautta kansalaiset voivat ilmaista kantansa ja osallistua demokraattiseen päätöksentekoon. Kriitikoiden mukaan tällainen keskusteluun tukeutuminen tuo kansalaisjournalismin ideaan tukun ongelmia.

Ensinnäkin keskusteluun nojautuva demokratia kohtaa mittakaavan haasteita, sillä välittömään keskusteluun voi aina osallistua vain rajallinen määrä ihmisiä. Tämän vuoksi kansalaisjournalismikin on usein jäänyt paikalliselle tasolle, vaikka tärkeimmät poliittiset aiheet käsittelevät myös kansallisia ja kansainvälisiä aiheita. (Peters 1999, 104) Kriitikoiden mukaan keskusteluun turvautuminen johtaa kansalaisjournalismissa paikallisuuden ja maantieteellisen sijainnin korostumiseen, vaikka nykyään tulisi ottaa huomioon, etteivät yhteisöt ole enää paikkaan sidottuja eikä yhteisöissä enää välttämättä jaeta samoja arvoja ja ajatusmalleja (Schudson 1999, 127). Esimerkiksi Zelizer (1999, 164) huomauttaa, että amerikkalaisesta kansalaisjournalismista on tullut kulttuurisen, sosiaalisen ja maantieteellisen periferian ilmiö sekä pikkukaupunkien ilmiö. Suurten kaupunkien yhteisöt ovat liian isoja idean toteuttamiseksi.

Deliberatiivinen keskustelu ei kaikkien mukaan ole ensisijaisen tärkeää hallinnon ja demokratian kannalta. Perinteinen tiedon välittäminen on nähty tehokkaammaksi poliittisen viestinnän välineeksi kuin keskustelu, kun kyse on laajan mittakaavan viestinnästä. (Peters 1999, 113) Kansalaisjournalisteja on myös arvosteltu siitä, että kannustamalla ihmisiä deliberatiiviseen keskusteluun he tekevät demokraattisesta keskustelusta ammattimaisesti järjestettyä komiteatyöskentelyä. (Pauly 1999, 146) Käsitykseni mukaan kriitikoiden mielestä deliberatiivinen keskustelu ei siis ole demokratian kannalta yhtä hedelmällistä kuin vapaa dialogi. Vapaassa dialogissa ei deliberaation tavoin yritettäisi hakea yhteisiä ratkaisuja ja konsensusta, vaan mielipiteitä voisi heitellä vapaammin. Arvostelijat esittävät lisäksi, että vahva usko keskusteluun rajaa ulkopuolelle mahdollisuuden vaikuttaa ilman keskustelua (emt, 106). Heidän mukaansa ei myös voi ajatella, että kaikilla kansalaisilla olisi halua, aikaa ja kykyä

aktiiviseen poliittiseen osallistumiseen ja keskusteluun, sillä osallistuva demokratia vaatii paljon aikaa ja energiaa. (Peters 1999, 104 - 106)

Kansalaisjournalismikeskusteluihin ja -kokeiluihin osallistuminen edellyttää toki aina kulttuurista ja sosiaalista kompetenssia, joka ei jakaudu yhteiskunnassa tasan. Kansalaisjournalismia on kritisoitu vahvasti siitä, että keskusteluissa ääneen pääsevät usein keskiluokkaiset, koulutetut ja hyvin toimeen tulevat. Heidän puhetapansa ja arviointikykyensä saattavat vaimentaa alleen ryhmässä olevia muita, marginaalisia ääniä. (Heikkilä & Kunelius 1997, 17) Kriitikot ovat nähneet kansalaisjournalismin eliitin ohjaamaksi journalismiksi eivätkä todelliseksi demokraattiseksi vaihtoehdoksi. Toisten mukaan on myös jäänyt alkujaan epäselväksi, kuka valitsee ne kansalaiset, jotka pääsevät kansalaisjournalismissa ääneen, koska ääntä ei voida kuitenkaan antaa kaikille. (Zelizer 1999, 164)

Muun muassa Haas ja Steiner (2001) ovat havainneet Nancy Fraserin (1992) Habermas-kritiikin soveltuvan myös kansalaisjournalismin arvioimiseen. Fraser nimittäin kritisoi Habermasia muun muassa siitä, että tämän ideaalisessa mallissa keskustelu julkisessa kentässä on mahdollista ilman keskustelijoiden välisten sosiaalisten eriarvoisuuksien huomioimista. Fraser peräänkuuluttaa useampia vastajulkisuuksia yhden suuren julkisen kentän tilalle. Hän myös kritisoi Habermasin tapaa esittää, että deliberatiivisessa keskustelussa tulisi jättää sivuun kaikki yksityiset intressit ja yksityiset kysymykset. Hänen mukaansa keskusteluun sopivat aiheet voidaan valita mukaan yhteisen deliberaation kautta ja myös yksityiseksi mielletyistä asioista pitää voida keskustella. (Fraser 1992, 117 - 118, 129)

Näiden väitteiden perusteella Haas ja Steiner (2001, 126) esittävät, että kaikille avoimeen julkisuuteen perustuvissa kansalaisjournalismikokeiluissa ei ole tarpeeksi usein pohdittu sitä, miten osallistujien sosiaalinen eriarvoisuus vaikuttaa keskusteluun. Keskusteluissa saavutettu konsensus saattaakin edustaa vain pienen ryhmän intressejä, vaikka se näyttäytyisikin "yleisenä hyvänä". Keskustelutavat ja kirjoittamattomat säännöt saattavat tehdä alisteisten ryhmien mielipiteiden esittämisen vaikeaksi, vaikka heille annettaisiin siihen mahdollisuus (ks. myös Fraser 1992, 119, 131). Keskustelijoiden tulisi mieluummin tuoda ajatuksenvaihdon taustalla vaikuttavat eriarvoisuudet esille ja julki kuin keskustella ikään kuin kaikki olisivat tasavertaisia keskenään. (Haas & Steiner 2001, 126) Kansalaisjournalismin keskusteluissa tulisi ottaa huomioon myös se Fraserin esittämä seikka, että nyky-yhteiskunta koostuu monista eri julkisuuksista. Alisteisten ryhmien julkisuutta tulisi edesauttaa muodostumaan, jotta eliitin julkisuus ei näyttäytyisi ainoana mahdollisuutena. Vaarana on, että kansalaisjournalismi saattaa jopa aiheuttaa alisteisissa sosiaaliryhmissä kyynisyyttä vaikutusmahdollisuuksia kohtaan, jos heidän äänensä eivät kaikille yhteisissä keskustelutilaisuuksissa tai lehdessä pääse kuuluviin (Haas & Steiner 2001, 132 - 33, 137). Fraserin kritiikki jättää kansalaisjournalistien pohdittavaksi useita tasa-arvoiseen keskusteluun liittyviä huomioita. Kunelius (1999, 46) on muotoillut

haasteen seuraavasti: "Onko journalismista julkisen keskustelun 'tuomariksi' ja pystyykö journalismi erottamaan väitteen esittäjän statuksen itse väitteestä?"

Joidenkin tutkijoiden mukaan kansalaisjournalistit ovat puolestaan sekoittaneet yhteisön ja julkisen elämän määrittelyt, eikä yhteisön käsitettä ole määritelty tarpeeksi selvästi. (ks. esim. Pauly 1999, 141 - 143). Tämän vuoksi kansalaisjournalismi on kriitikoiden mukaan väärässä siinä, että se koettaa vahvistaa osallistumista ja keskustelua rajallisessa yhteisössä, kun pitäisi mieluummin puhua osallistumisesta julkiseen elämään, joka on kaikille avoin. (Schudson 1999, 130 - 131). Kansalaisjournalismin malli keskustelevasta ja osallistuvasta demokratiasta nojaa arvostelijoiden mukaan myös liikaa siihen ajatukseen, että yhteisö ja hallinto ovat vastakkaisia elementtejä, vaikka näin ei ole. Aktivoimalla kansalaisten omaa osallistumista kansalaisjournalistit saattavat haluamattaan pönkittää samalla myös hallintoa kohtaan tunnettua kyynisyyttä. (Schudson 1999, 128 - 129)

4.2. Lehdistön riippumattomuus uhattuna

Kansalaisjournalismin idea siitä, että lehdistön tulee olla aktiivisesti mukana nostamassa esille kansalaisten näkökulmia ja agenda, on herättänyt arvostelua. Arvostelijoiden mukaan kansalaisjournalismi yrittää kajota journalistien itsenäisyyteen tinkimällä toimittajien omasta professionaalisuudesta. Yhdysvalloissa jotkut journalistit ovat sitä mieltä, että sitoutuminen yhteisöjen ongelmiin heikentää journalismin uskottavuutta. (Heikkilä & Kunelius 1995, 87) Careyn (1999, 56 - 57) mukaan journalismin pitkät perinteet "vallan vahtikoirana" ovat taanneet journalismille tiettyjä vapauksia sekä riippumattoman aseman. Kriitikkojen joukossa kansalaisjournalismi nähdään tämän saavutetun, riippumattoman aseman uhkaajana. Toiset tuntevat, että kansalaisjournalismi uhkaa perinteisiä ideoita tasapuolisesta, faktuaalisesta ja objektiivisesta journalismista ja antaa kansan määrätä tahdin. "Kuka vastaa siitä, ettei kansalaisjournalismista tule yksittäisten, suurempaa mediakontrollia haluavien intressien äänitorvi?", kysyy muun muassa Zelizer (1999, 165). Kriitikin mukaan journalisti ei voi olla yhtä aikaa osallinen ja objektiivinen. (Merrill ym. 2001, 122) Arvostelijoiden mielestä kansalaisjournalistit luovuttavat toimituksellisen arvioinnin kyselyjen tekijöille tai keskusteluryhmissä oleville kansalaisille, joilla ei ole tarpeeksi tietoa valtion ja politiikan asioista. (Buckner & Gartner 1998, 229)

Muun muassa Merrill, Gade ja Blevens (2001) ovat osallistuneet riippumattomuudesta käytyyn debattiin. Heidän mukaansa kansalaisjournalismi on yksi vahvimpia vaikuttajia siihen, että lehdistö on pikku hiljaa menettämässä vapauttaan ja itsenäisyyttään. Kirjoittajat katsovat journalistisen kulttuurin muutosta hyvin laajasta näkökulmasta; heidän mukaansa kansalaisjournalismi liittyy olennaisena tekijänä 1900-luvun puolivälissä alkaneeseen muutokseen, uuteen sosiaaliseen paradigmaan, joka arvostaa yhteisön järjestystä, tasapainoa ja turvallisuutta. Tämä uusi yhteisöllinen paradigma on kirjoittajien mukaan syrjäyttänyt vanhan

paradigman vapaudesta ja individualismista. (Emt, xii) Lehdistö on muutoksen vuoksi menettämässä myös institutionaalista merkitystään (emt, xv) ja luovuttamassa määrittelyvaltaansa kansalle. Merrill, Gade ja Blevens (2001, 120) nimittävätkin kansalaisjournalismia uusautoritaariseksi journalismiksi, jossa valta on keskitetty kansalaisille.

Toisten kriitikoiden mukaan kansalaisjournalistit ovat luopuneet journalismin riippumattomuudesta paremminkin levikkilukujen kuin kansan vuoksi. Heikkilä ja Kunelius (1995, 87) ovat havainneet, että kriitikot ovat nähneet kansalaisjournalismiliikkeen toimivan populistisesti ja lehtitalojen kaupallisten intressien hyväksi. Kriitikoiden mukaan kansalaisjournalismin nimissä lehdet lähestyvät kansalaisia vain aikomuksenaan parantaa levikkiään ja houkuttella mainostajia. Kriitikoiden mukaan kansalaislähtöisellä lähestymistavalla koetetaan sitoa ihmisiä julkiseen elämään, jotta he sitoutuisivat myös lehteen ja sen tilaajiksi. (Chaffee & McDevitt 1999, 179; Davis 2000, 686) Toisten mukaan kansalaisjournalistit ovat puolestaan sitoutuneet liiaksi säätiöihin ja muihin kokeiluja rahoittaviin tahoihin. Kriitikoiden mukaan säätiörahoituksesta ei ole pitkä matka siihen, että lehtitalot hyväksyisivät suur yritysten avustuksia tai ottaisivat projekteihinsa yritysten palkkaamia koordinaattoreita. (Buckner & Gartner 1998, 231)

Yksi äänekkäimmistä ulkoisen rahoituksen kriitikoista on ollut Hanno Hardt (2000), jonka mukaan erilaiset viestintään liittyvät säätiöt pystyvät rahoituksensa kautta muokkaamaan lehtitalojen menettelytapoja. Säätiöistä on Hardtin mukaan tullut lehtitaloille auktoriteetteja, jotka pystyvät viemään lehtien sisältöä haluamaansa suuntaan. Tämä johtaa hänen mukaansa siihen, että yleisölle jaettavan tiedon laatu riippuu enenevässä määrin kaupallisista ja poliittisista intresseistä. (Emt, 210-211) Tämän kaupallisuutensa vuoksi kansalaisjournalismi onkin liikaa kiinni poliittisessa kulttuurissa ja keskiluokan intresseissä, vaikka yhteiskunnan kannalta voisi olla hyödyllisempää keskittyä myös kulttuuriin laajempaan sosiaalisena kokonaisuutena sekä ottaa huomioon myös huono-osaisten näkökulmia. (Emt, 216 - 219) Hardt siis kritisoi journalismia samoista asioista (esimerkiksi kansalaisten unohtamisesta markkinoiden kustannuksella) kuin kansalaisjournalismin puolestapuhujat, mutta hän ei näe kansalaisjournalismia ratkaisuna näihin ongelmiin, vaan Hardtin mukaan liike on pudonnut samaan kuoppaan kuin nykyjournalismikin.

4.3. Keskustelevan journalismin kritiikkiä

Kansalaisjournalistien mukaan yleisö täytyy pitää ajan tasalla, mutta se täytyy myös pystyä kiinnittämään päivän uutisiin tavalla, joka rohkaisee keskustelua ja väittelyä. Tällainen keskustelevaan journalismiin siirtyminen vaatii kansalaisjournalistien mukaan erilaista tulokulmaa journalismiin ja täten myös erilaisia rutiineja toimittajilta. (Glasser & Craft, 1997, 25 - 26) Muutospaineet ovat kohdistuneet niin työskentelytapoihin kuin uusien juttutyyppeihin

kehittelyyn ja uusiin toimintatapoihin. Kansalaisjournalismin ideoiden siirtämistä käytäntöön ja lehden sivuille on kuitenkin kritisoitu paljon.

Muun muassa Galsser (1999) kiinnittää huomiota siihen, että kansalaisjournalismin tarjoama uudentyyppinen journalismin malli asettaa toimitukset hankalaan välikäteen. Hänen mukaansa kansalaisjournalistit ovat määritelleet journalismin roolin keskustelujen tuottajana liian häilyvästi: toisaalta lehdistä vaaditaan aktiivista otetta ja toisaalta taas asettumista puolueettomaan asemaan. Hänen mukaansa puolueettomana pysyttelemine ja pelkän kansalaisten oman agendan varassa eteneminen on vaikeaa. Glasser (emt, 9) esittääkin kysymyksen siitä, mitä kansalaisjournalistien tulisi siinä vaiheessa tehdä, jos kansalaiset alkavat vaatia esimerkiksi julkisia kirjarovioita niiden keskustelujen pohjalta, jotka lehti itse on järjestänyt. Pitääkö lehden silloinkin pysytellä taka-alalla? Tällaisen tulokinnan mukaan lehden on siis lähes mahdotonta ylläpitää keskustelua ja kansalaisjournalismia ilman, että lehti itse alkaa luoda keskustelulle jonkinlaisia sääntöjä, suuntaviivoja ja rajoituksia.

Keskustelevaan journalismiin siirtyminen ja lehden sisällön muuttaminen kansalaislähtöisemmäksi on nostattanut kritiikkiä etenkin alalla toimivien journalistien keskuudessa. On muun muassa esitetty, että kansalaisjournalismin teoria ei tarjoa journalisteille metodisia ohjeita siitä, *miten* keskustelemaa journalismia tulisi käytännössä harjoittaa. Tämän vuoksi kansalaisjournalismi on lehdistössä jäänyt kokeilemisen asteelle, ja lopulliseksi tulokseksi on saatu vain puhetta. (Woodstock 2002, 51)

Joidenkin kriitikoiden mukaan kansalaisjournalismi tavoittelee journalismin esittämistapaan ja toimituskäytäntöihin muutosta liian hätäisesti. Zelizerin (1999, 160 - 161) mukaan historiassa on nähty, että journalismi sopeutuu muutoksiin hitaasti, ja tämän vuoksi myös kansalaisjournalismin ideaa tulisi viedä eteenpäin rauhallisemmalla tahdilla. Davisin (2000, 686 - 687) mukaan monissa toimituksissa kansalaisjournalismikokeilut ovat aiheuttaneet hämmennystä ja epäluuloa, sillä kukaan ei ole selvittänyt toimittajille, *miksi* kokeilua tehtiin. Tämän vuoksi kansalaisjournalismi on ymmärretty monissa paikoissa väärin: sekä toimittajat että yleisö ovat kokeneet hämmennystä, kun perinteisiä rooleja on yhtäkkiä muutettu ja keskustelu on nostettu tärkeäksi elementiksi.

Toisten arvioiden mukaan kansalaisjournalismissa on unohdettu, että ihminen on mukavuudenhaluinen ja nauttii viihteestä ja tarinoista. Kansalaisjournalismi on keskusteleavuudesta huolimatta (tai juuri sen vuoksi) asettanut uutisen ja mielipidekirjoituksen muiden journalismin lajityyppien edelle. Kritiikin mukaan tämä peittää liian usein alleen taiteellisuuden ja viihteellisuuden, joita ei kuitenkaan tulisi edes uutisessa unohtaa: "julkinen osallistuminen kukoistaa silloin, kun jokin on koskettanut ihmisiä". (Peters 1999, 109 - 110) Koskettavia tarinoita ja feature-juttuja ei siis kansalaisjournalismin nimissä tulisi unohtaa, sillä ne rohkaisevat sosiaalista solidaarisuutta ja empatiaa, jotka puolestaan tekevät julkisen elämän

mahdolliseksi. (Pauly 1999, 147) Keskustelevaa journalismia on sanalla sanoen suomittu liiasta rationaalisuudesta. Toisaalta on kritisoitu myös lehdistön keskeistä asemaa keskusteluareenana. Kriitikojen mukaan päivälehdistö ei ainakaan Yhdysvalloissa nauti sellaista luottamusta ja pidä hallussaan sellaista asemaa, että keskustelun keskittäminen lehtiin olisi järkevää. (ks. esim. Pauly 1999, 146 ja Schudson 1999, 124)

Kansalaisten agendan ja keskustelun esille nostanutta journalismia on kritisoitu myös tylsyydestä ja homogeenisuudesta. Kriitikot kysyvät, kuinka kansalaisjournalismi voi tarjota radikaalin vaihtoehdon poliittiselle journalismille, jos kansalaisten agendaan vaaliprojekteissa ovat kuuluneet sellaiset perinteiset aiheet kuten rikollisuus, verotus, terveydenhuolto ja perhe. Näiden teemojen avulla ei vaaliprojekteissa ole pystytty siirtymään keskustelevuuteen vaan tyydytty perinteiseen ehdokkaiden kantojen esittelyyn. (Woodstock 2002, 46 - 47) Haasin ja Steinerin (2002, 332) mukaan monet kansalaisjournalismikriitikot pitävät kansalaisvetoista journalismia ristiriidattomana, koska taustalla olevat kaupalliset motiivit sekä kansalaisten huolenaiheisiin sitoutuminen ovat pakottaneet uutisorganisaatiot itsesensuuriin ja välttämään kirjoittamasta yhteisöä loukkaavia tai ristiriitaisia artikkeleita.

Kilpailevien medioiden yhteisiä projekteja on taas kritisoitu siitä, että yhteinen päämäärä eli kansalaisten agendan huomioiminen on tehnyt lehtiutisoinnista homogeenista, kun samoja tai samanlaisia juttuja on julkaistu useissa lehdissä. Kriittiset äänet muistuttavat kansalaisjournalisteja siitä, että kansalaisten agendan ulkopuolelle jää kuitenkin aina paljon asioita, jotka eivät käy selville kysymällä kansalaisilta, vaan tarvitaan syvempää perehtymistä. Journalistien tulisi siis etsiä tällaisia piiloon jääviä jutunaiheita eikä kuluttaa energiaansa kansalaisten aktivointiin ja keskustelun kirjaamiseen. Kriitikoiden mukaan keskustelevuuden nimissä on lisäksi sekoitettu pääkirjoitussivut ja uutissivut, ja tämän myötä on myös menetetty objektiivisuus. (Buckner & Gartner 1998, 228 - 229)

Kriitikot ovat myös huomauttaneet, että kansalaisjournalismin tapa nostaa esille kansalaisten ääniä ja useita eri näkökulmia saattaa toki antaa ihmisille tuntumaa osallistumisesta, mutta yleisesti ottaen moniääninen journalismi tarjoaa lukijoille vain satunnaista tietoa, joka ei edesauta heitä aktiivisuuteen. (Merrill ym. 2001, 118)

4.4. Teorian ja tutkimuksen kritiikkiä

Kansalaisjournalismin voi ymmärtää paitsi käytäntönä myös sekä lehdistöteorianana että kokeilevana toimintatutkimuksena, jonka tavoitteena on parantaa kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia ja demokratiaa. Kansalaisjournalismin keskeisin ongelma on monien kriitikoiden mukaan kuitenkin kiinteän teorian puute, jonka avulla kokeilevaa tutkimusta olisi paras rakentaa.

Muun muassa Glasserin (2000, 683) mukaan ongelmana on se, että kansalaisjournalismin kehittelyyn ei ole käytetty tarpeeksi aikaa: pitäviä käsitteitä ja periaatteita ei ole ehditty määritellä, ennen kuin ideaa on alettu käytännössä kokeilla. Kriitikoiden mukaan kansalaisjournalismin periaatteita selvitetään myös liian usein esimerkkien avulla, ja tämän vuoksi koko kansalaisjournalismia vaivaa sisäinen ristiriita ja epäyhtenäisyys. (ks. myös kritiikkiä retoriikasta Zelizer 1999) Esimerkiksi Woodstock (2002, 45) on esittänyt kritiikkiä kansalaisjournalismin teoreetikoille siitä, että teoria on kätkeyty tarinan muotoon, eikä keskeisissä teksteissä ole määritelty selkeästi, mitä keskustelevuudella lopulta halutaan saavuttaa. Kriitikkojen mukaan kansalaisjournalismi tarvitsee yhtenäisen ytimen, oman filosofiansa, jonka pohjalle koko idean tulisi rakentua: "Koska teorian on annettu seurata käytäntöä, eikä toisin päin, on kansalaisjournalismin käytäntöjen kritisoiminen ja parantaminen tehty vaikeaksi" (Haas & Steiner 2001, 139).

Kansalaisjournalismitutkimuksen kriitikoihin lukeutuvat myös useat toimintatutkimuksen arvostelijat, sillä kansalaisjournalismikokeiluissa tutkijoilla on usein näkyvä rooli, ja heidän tavoitteensa (esimerkiksi toimituskäytäntöjen arviointi ja muuttaminen) on kerrottu jo ennen kokeilun alkua. Kansalaisjournalismi ei tutkimuksena ole perineistä, arvovapaata tutkimusta, jota akateeminen tutkimus perinteisesti edustaa. Toimintatutkimuksen valinta koetaan akateemisen maailman näkökulmasta joskus hairahdukseksi väärälle polulle, praktisen tiedon ja muutoksen tuottamisen puolelle. (Kuula 1999, 180 - 181) Toimintatutkimusta on kritisoitu myös siitä, että siinä keskitytään vain tekemiseen, ja että metodista eli tekemisestä itsestään tulee myös päämäärä. (Hodgkinson 1988 [1981], 79) Kriitikoiden argumenteissa mainitaan myös epäilyjä tieteellisyyden ja arvovapauden menettämisestä, kun tutkimusasetelmassa on mukana käytäntöjen muutos ja tutkittavien osallistuminen. (Kuula 199, 184, 187)

Helle (2002, 90) on puolestaan kritisoinut kansalaisjournalismitutkimusta siitä, että kokeiluihin on ryhdytty ottamatta tarpeeksi hyvin selvää journalistisen työn taustoista. Helteen mukaan kehitystyöhön tarvitaan aina tietoa journalistisen työn ja työympäristön käytännöistä tai työn kehittämisen menetelmistä. Kansalaisjournalismin ideat eivät ole Helteen mukaan juurtuneet suomalaisiin toimituksiin, sillä työn organisointiin ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota (Emt, 84).

Tulokset kansalaisjournalismin toimivuudesta ovat vaihtelevia ja osin ristiriitaisiakin. Muun muassa Charlottessa tehdyssä vaaliprojektissa saatiin alueelle ennätysasuuri äänestysprosentti. Lisäksi kyselyn perusteella saatiin selville, että lukijoiden poliittinen kiinnostus kampanjan aikana oli kasvanut ja että sanomalehti oli pystynyt saamaan ihmiset tuntemaan itsensä osalliseksi poliittista prosessia. Samaan aikaan kuitenkin todettiin kaksi negatiivista tulosta: lukijoiden mukaan *Charlotte Observerin* poliittinen uutisointi oli puolueellisempaa kuin lehden muu uutisointi ja lisäksi todettiin lukijoiden ymmärryksen osavaltiotason ja paikallisen tason asioista huonontuneen. (Merrill ym. 2001, 154).

Kriitikoiden mukaan kansalaisjournalismiprojektien vaikutusten tutkiminen on siis ongelmallista. Edes vaaliprojektien vaikutusten mittaaminen ei ole yksiselitteistä, sillä äänestysprosentti on aina yhteistulosta kansalaisjournalismiprojektin ja vaalikampanjoiden vaikutuksista. Muunlaisten kokeilujen todellisista tuloksista voidaan saada arvioita vain rajallisesti, koska useassa kohdin törmätään sellaisiin kysymyksiin, kuten kuinka mitata kansalaisten aktivoitumista ja julkisen keskustelun lisääntymistä. (ks. Chaffee & McDevitt 1999, 181 - 182). Massey ja Haas (2002, 576) peräänkuuluttavatkin kansalaisjournalismikokeilujen arviointiin lisää metodologista selkärankaa sekä muidenkin kuin menestystarinoiden arviointia. Heidän mukaansa tarvitaan myös lisätutkimusta siitä, millaisissa yhteisöissä kansalaisjournalismia on eniten kokeiltu: ovatko yhteisöt olleet heterogeenisiä vai homogeenisiä, passiivisia vai valmiiksi aktiivisia? Tällainen tutkimus voisi antaa lisätietoa siitä, millainen kausaalinen linkki on kansalaisjournalismin ja kansalaisaktiivisuuden välillä. (Emt, 577)

4.5. Kriitiikin pohdintaa

Debatti kansalaisjournalismin ympärillä käy edelleen vilkkaana, sillä esitettyyn kritiikkiin on toki myös esitetty vastakritiikkiä. Kansalaisjournalismissa on muun muassa pidetty kiinni keskustelevan demokratian ideasta, vaikka keskustelevuus saattaakin sitoa kansalaisjournalismin paikalliselle tasolle. Paikallisuutta ja yhteisöllistä henkeä voi kansalaisjournalismissa pikemminkin pitää voimavarana kuin kahleena, sillä paikalliset esimerkit kytkevät laajemmat ilmiöt ihmisten arkiseen kokemukseen (ks. esim. Rosen 1993, 4). Toisaalta kokeiluissa on myös havaittu, että paikallisuuden korostaminen voi turhaan rajoittaa keskusteluita, sillä ihmiset haluavat puhua myös laajoista asiakokonaisuuksista, jotka eivät ole pelkästään paikallisia ongelmia. (Heikkilä 1999, 69). Julkinen keskustelu ei toisaalta olekaan riippuvainen maantieteellisestä yhteisöstä, jos keskusteleva ryhmä käsitetään julkisoksi, jonka muodostavat sellaiset kansalaiset, jotka ovat kiinnostuneita yhteisestä ongelmasta ja sen ratkaisusta. Kansalaisjournalismin tukeutuminen keskusteluun ei siis ainakaan käsitteellisellä tasolla rajaa käytäntöä mihinkään olemassa olevaan yhteisöön tai maantieteellisesti rajattuun joukkoon.

On toki totta, että kansalaisjournalismissa ei ole kyetty kunnolla tekemään eroa termien yhteisö (community) ja julkiso (public) välillä, vaikka tämä olisi teorian kehittelyn ja selventämisen kannalta keskeistä. Blumerin (1999 [1946], 22) erottelun mukaan julkisolla ei ole yhteistä kulttuuria eikä näin ollen yhteisön tai yhteiskunnan muotoa eikä organisaatiota, mutta tämä erottelu ei käy selväksi kaikista kansalaisjournalismiteksteistä. Toisaalta Blumerin käsityksen mukaan julkisolla ei ole myöskään me-henkeä (emt, 22), mutta eikö juuri deliberaatio synnytä julkisossa jotakin kulttuurista ja yhteistä? Blumerin ajatusta kulttuurittomasta julkisosta voisikin kritisoida idealistisuudesta, sillä keskustelussa muodostuu vääjäämättä yhteisiä sääntöjä ja tämän kautta lopulta myös vallan käytön välineitä. Julkison määritelmä vaatisikin mielestäni vielä lisäkehittelyä ja erittelyä.

Myös deliberaation monet määritelmät tarjoavat mahdollisuuden erilaisiin tulkintoihin. Muun muassa Barber (1984, 224) korostaa deliberaation tähtävän aina konsensukseen, kun taas Blumerin (1999 [1946], 23) mukaan julkison ei välttämättä tarvitse saavuttaa konsensusta. Hänen mukaansa "kollektiivisen mielipiteen" ei välttämättä tarvitse olla yksimielinen.

Käsitys kansalaisjournalismista pienilevikkisten paikallislehtien ilmiönä pitää vain osittain paikkaansa, sillä monet amerikkalaiset kokeilut on toteutettu yli 200 000:n levikkiin yltävissä lehdissä, eikä kyseisen kokoisia lehtiä voi edes Amerikassa luokitella paikallislehdiksi. Lisäksi Yhdysvalloissa kansalaisjournalismiprojektit ovat kyenneet tavoittamaan varsin heterogeenisiä ihmisryhmiä, jotka eivät ehkä muutoin olisi toistensa kanssa keskusteluyhteydessä. (Heikkilä 2001, 171 - 172)

Eräiden kriitikoiden mukaan järjestetyt keskustelutilaisuudet eivät palvele demokratiaa, koska kyseessä ei ole luonnollinen dialogi. Kansalaisjournalismissa ei kuitenkaan tukeuduta "luonnolliseen" keskusteluun ja sen raportointiin, vaan tarkoituksena on nimenomaan luoda sellaisia tilanteita, joissa harkitseva keskustelu ja mielipiteiden muodostuminen on mahdollista. Näitä harkittuja kantoja halutaan tuoda julkisuuteen lehdistössä, koska julkinen harkinta ei ole mahdollista muualla (ks. esim. Charity 1995, 7). Myös muun muassa Schudson (1997, 298) esittää, että demokratiaa eteenpäin vievä keskustelu ei voikaan olla spontaania ja "luonnollista", vaan se on aina sääntöjen määrittelemää ja ongelmien ratkaisuun tähtävää. Tämän spontaani keskustelu ei voi olla demokratian pohja. Toisaalta Schudson myös näkee, että kasvokkainen keskustelu ei sinänsä synnytä demokratiaa, vaan että demokraattiset instituutiot ohjaavat keskustelua.

Kansalaisjournalismin piirissä kasvotusten käyty, välitön keskustelu on kuitenkin usein kaiken lähtökohta, vaikka keskustelu ei tietenkään ole spontaania: ongelmakeskeisyys, julkisuus ja toimittajan läsnäolo vaikuttavat aina keskusteluihin. (ks. esim. Kunelius 1999, 52) Silti antamalla osallistujille mahdollisuus työstää mielipiteitään ja verrata niitä toistensa näkökantoihin lopputulos saattaa olla nimenomaan keinotekoisuutensa ansiosta "aito". (Heikkilä 1999, 64)

Huoli siitä, kuka päättää, mitkä tahot kansalaisjournalismissa pääsevät ääneen, on varsin monitahoinen. Kansalaisjournalismi ei suinkaan ole ainoa journalismin muoto, jossa joudutaan tekemään valintoja: kaikki eivät koskaan voi päästä ääneen. "Normaalijournalismissakin" tehdään joka jutun osalta päätöksiä siitä, kenet valitaan haastateltavaksi. Kansalaisjournalismikokeiluissa tämä edustavuuden ongelma on toki havaittu; on muun muassa pohdittu sitä, tulisiko ryhmän olla edustava otos koko yhteisöstä ja millä tavoin mukaan saataisiin mahdollisimman erilaisia ihmisiä. Entäpä jäävätkö jotkin äänet muiden alle, jos ryhmä on kovin heterogeeninen? (esim. Heikkilä & Kunelius 1999, 108)

Keskusteluiden tasa-arvon ongelma on mielestäni keskeisimpiä pulmia kansalaisjournalismissa, sillä jos marginaaliset äänet eivät voi päästä ääneen kansalaisjournalismin avulla, saattaa niiden ääneen pääseminen normaalijournalismissa olla vielä vaikeampaa. Vai onko kuitenkin lopulta niin, että normaalijournalismi on suvaitsevampaa kuin kansalaisjournalismi? Paikallaan on kuitenkin todeta, että kansalaisjournalismi ja normaalijournalismi rajoittavat marginaaliryhmien esille pääsyä eri tavoilla. Kansalaisjournalismissa keskusteluryhmät muodostavat omia, sisäisiä sääntöjään ja omaa kulttuuriaan, jolloin tiettyjen äänien esille pääseminen vaikeutuu. Normaalijournalismissa marginaalisille äänille ei tarjoudu välttämättä lainkaan pääsyä lähteeksi. On kuitenkin ylipäätään hyvä, että kansalaisjournalismiprojekteissa on kiinnitetty huomiota tasa-arvoisuuden kysymykseen ja edustavuuden haasteet on otettu tosissaan. Silti vastajulkisuuksien esille tuominen on jäänyt taka-alalle.

Journalismin riippumattomuuden menettämisestä (vallan siirtymisestä kansalaisille) on myös kriitikoiden joukossa erilaisia käsityksiä. Jotkut kansalaisjournalismin kriitikot ovat jopa kritisoineet liikettä siitä, että se ei loppujen lopuksi ehdotakaan mitään muutosta: valta on edelleen journalisteilla, koska he eivät ole virallisessa vastuussa yleisölle. Määrittelyvalta siitä, mitä lehdessä kirjoitetaan, pysyy edelleen journalistien käsissä. (Scuhdson 1999, 122 - 123.) Toisten kriitikoiden mukaan valta taas on luovutettu kansalle, kuten aikaisemmin on esitetty. Kansalaisjournalistien mukaan polttopisteessä ei kuitenkaan ole valta vaan lehdistön vastuu. Tarkoituksena ei ole siirtää "valtaa" kansalle, vaan kohdella kansalaisia tasavertaisina sekä journalistien itsensä että asiantuntijoiden ja virkamiesten kanssa. Muun muassa Campbellin (1999, xxv - xxvi) mukaan asiat voisi kääntää esimerkiksi niin, että media nostaisi esille potilaiden näkökulman ja käyttäisi lääkäreitä ja asiantuntijoita antamaan esimerkkejä ongelmien ratkaisusta. Nykyäänhän potilas eli kansalainen asettuu useimmiten alisteiseen asemaan asiantuntijoihin nähden.

Kansalaisjournalismi lähtee siitä oletuksesta, että lehdistön ei tarvitse – tai se ei voi – olla täysin riippumaton ja objektiivinen, sillä journalismin keskeinen asema demokratiassa vaatii journalismia ottamaan aktiivisemmän roolin. (mm. Rosen 1993, 3) Ideana kansalaisjournalismissa ei siis ole ajaa tiettyjä ratkaisuja, vaan ajaa sitä asiaa, että ratkaisujen hakeminen on ylipäätään mahdollista ja että ratkaisuja voidaan hakea myös lehden avustuksella. (Merritt 1995, 94 - 95)

Haas ja Steiner (2002) ovat omalta osaltaan vastanneet siihen kritiikkiin, jonka mukaan kansalaisjournalismi sitoo itsensä ulkopuolisiin tahoihin hyväksymällä ulkopuolista rahoitusta. Heidän mukaansa journalismin ulkopuolisen maailman väliintulo vaikuttaa jo nyt amerikkalaislehtien riippumattomuuteen: journalistien täytyy usein luovuttaa ammatillinen itsenäisyytensä tyydyttääkseen omistajayhtiöiden tai mainostajien vaatimuksia. (Emt, 336)

Lisäksi kritiikkiin, jonka mukaan kansalaisjournalismi on luopunut riippumattomuudestaan vain tuoton parantamiseksi, on vastattu puolestaan osoittamalla, että kansalaisjournalismi vaatii enemmän raportointia ja panostusta kuin perinteinen journalismi. Tämän vuoksi on ristiriitaista väittää, että kansalaisjournalismia harjoitettaisiin vain puhtaasti taloudellisen hyödyn nimissä. Ja vaikka suuret lehtiketjut Amerikassa olisivatkin haitelleet kansalaisjournalismilla tuottojen paranemista, on käynyt selväksi, ettei kansalaisjournalismi ole taikasauva vaan kansalaisuuden vankentaminen on pitkäjänteinen prosessi. Lisäksi kansalaisuuden vankentamista voi paremminkin perustella demokratian nimissä kuin taloudellisen kasvun nimissä. (Sirianni & Friedland 2001, 228)

Kritiikki siitä, että kansalaisjournalismissa on unohdettu taiteellisuus ja viihteellisyys, kuulostaa ainakin omiin korviini omituiselta. Tietenkään viihde puhtaimmillaan ymmärrettynä ei kuulu kansalaisjournalismiin, sillä se ei aktivoi ihmisiä julkiseen keskusteluun tärkeistä asioista. Sen sijaan ihmissläheiset feature-jutut ja tarinan kertomisen tärkeys (Charity 1995, 85) korostuvat myös kansalaisjournalistissa teksteissä.

Lehdistön nauttimasta arvovallasta tai sen keskeisyydestä instituutiona ollaan monta mieltä. Kansalaisjournalistien mukaan on kuitenkin nimenomaan journalismin ja lehdistön asia nostaa esille julkista keskustelua. Kansalaisjournalismissa ei haluta tehdä selvää eroa journalismin, keskustelun ja demokratian välillä, sillä kaikki nämä liittyvät läheisesti yhteen.

Mielestäni keskustelemaan journalismin suurimpia haasteita on "puheen tuottamisen" yli pääseminen. Uusia journalistisen ilmaisun välineitä ja juttutyyppejä kehitellään jokaisen kokeilun yhteydessä, ja on tärkeää luoda sellaisia ilmaisun välineitä, joilla keskustelua voidaan välittää journalismissa ilman, että jutut ovat tylsiä tai että niistä puuttuu kaikki jännite. Yksi idea kansalaisjournalismissa on kuitenkin poispääsy konfliktien ihannoinnista, siirtyminen siihen, että yhteisten ratkaisujen hakeminen on yhtä tärkeää – ellei tärkeämpää – kuin ristiriitaisten kantojen esittäminen. (Campbell 1999, xv) Kansalaisten esille nostamat aiheet ovat toki melko perinteisiä, mutta ehkä ne toimivat myös muistutuksena siitä, että lukijat ovat kiinnostuneita myös muunlaisesta journalismista kuin negatiivisesta ja tapahtumakeskeisestä uutisoinnista.

Kuten tässä luvussa on esitetty, kansalaisjournalismin teorian ja metodien keskeneräisyyttä on kritisoitu paljon. Rosen on vastannut tähän kritiikkiin useaan otteeseen toteamalla, että kansalaisjournalismin keksiminen on vielä kesken, ja tämän vuoksi käytännöt tai tulokset eivät vielä voi olla selvillä. (esim. Rosen 1999, 23) Teorian keskeneräisyyttä perustellaan siis sillä, että kansalaisjournalismi on kehittymässä oleva liike sekä seikkailu, joka on vielä kesken. Ymmärrän kriitikoiden turhautumisen, sillä tällainen väite vie kritiikiltä maton alta. Yhdyn kuitenkin siihen ideaan, että kansalaisjournalismia ja uusia journalismin muotoja yleensäkin tulee voida kehittää kokeilemalla, sillä kaikki ei aina voi olla valmista.

Jos ajattelee kansalaisjournalismia liikkeenä, on hyvä, että se jossakin mielessä on yhä kesken. Järjestäytymisen myötä useat yhteiskunnalliset liikkeet muokkaantuvat hierarkkiseksi ja "valmiiksi". Ajattelusta tulee tällöin johdon ja eliitin tehtävä, eikä kriittinen ajattelu, kokeilu ja tutkimus etene, vaan liikkeen päämäärä ja motiivi irtoavat toisistaan. (Hyvärinen 1985, 240) Hyvärinen tarjoaa hierarkkisyyden ja elitistisyyden estämiseksi avointa keskustelua. (Emt, 322) Tällainen avoin keskustelu ja kansalaisjournalismiliikkeen ideoiden kehittäminen julkisuudessa ei kuitenkaan ole riittänyt kaikille kriitikoille, vaan kansalaisjournalismilta on edelleen vaadittu valmiita muotoja.

Eräs vastaus tällaisille vaatimuksille on ollut kansalaisjournalismiverkoston sekä -seuran perustaminen. Keskustelua kansainvälisen kansalaisjournalismiseuran (Civic Journalism Professional Society) jäseneksi pääsemisestä sekä muun muassa kansalaisjournalismin uudelleen nimeämisestä on käyty verkossa vilkkaasti. Tutkijoista ja toimittajista koostuva kansalaisjournalismiverkoston työryhmä on julkaissut myös kansalaisjournalismin julistuksen. Tällaisen julistuksen voi nähdä yritykseksi saada kansalaisjournalismiliike "valmiiksi". Seura on halunnut muotilla liikkeelle yhteisen, julkisen filosofian:

"We believe we must articulate a public philosophy for journalism that helps journalists reach deeper into the communities they serve and that helps communities work more closely with the journalists who serve them." (Civic Journalism Charter Building Site, www.kennesawsummit.kennesaw.edu).¹

Kansalaisjournalismiseuran perustaminen liittyy myös kysymyksiin marginaalisten äänten esille pääsystä ja kansalaisjournalismitutkimuksen julkisuusperiaatteesta. Tuleeko kansalaisjournalismista seuran perustamisen jälkeen vain tietyn eliitin tehtävä? Pääsevätkö kaikki halukkaat osallistumaan internetissä toimivan verkoston keskusteluihin?

Kansalaisjournalismi ei Rosenin (1999, 23) mukaan tee tiukkaa rajaa journalismin ja akateemisen tutkimuksen välillä, mikä on mielestäni hyvä asia, sillä liian usein käytännön työssä olevat journalistit karsastavat akateemisia tutkijoita. Kokeilevalla ja toiminnallisella tutkimuksella käytännön journalistinen työ ja journalismin tutkimus voivat lähentyä edes hieman. Tutkijoiden aktiivinen osallistuminen "kentällä" saattaa lisätä tällaista lähentymistä, enkä näe kokeilevan toimintatutkimuksen periaatteita ongelmallisina. Jos tutkimuksen tavoitteet artikuloidaan jo tutkimuksen alussa, on kokeiluihin osallistujien helpompi suhtautua kokeiluun ja edesauttaa sen avulla tehtävää tutkimusta ja muutoksen aikaan saamista.

Yhdyn kuitenkin kriitikoihin siinä, että projektien tuloksista ja vaikutuksista on vaikea saada selkoa. Tuloksia tulkitaan aina sen mukaan, kuka tulkintaa on tekemässä. Friedland ja Nichols (2002, 16 - 18) ovat tästä huolimatta tulleet siihen tulokseen, että USA:ssa toteutetut

---

¹ "Me uskomme, että meidän tulee muotoilla journalismille julkinen filosofia, joka auttaa journalisteja pääsemään syvemmälle yhteisöihin, joita he palvelevat ja joka auttaa yhteisöjä työskentelemään läheisemmin journalistien kanssa, jotka palvelevat heitä." (suom. L.A.)

kansalaisjournalismiprojektit ovat tuottaneet kansalaisille mahdollisuuksia julkiseen, harkitsevaan keskusteluun ja ongelmien yhteiseen ratkaisemiseen sekä vapaaehtoistyöhön. Ennen kaikkea tutkijat ovat päätelleet, että kansalaisjournalismi on ollut menestyksellistä yhteisöissä, joissa sitä on harjoitettu johdonmukaisesti, vaikkakin vain suhteellisen lyhyellä aikavälillä. (Emt, 20)

4.6. Kysymysten asettelu

Haas ja Steiner (2002) ovat tutkineet kahden amerikkalaisen aikakauslehden – *Columbia Journalism Review* ja *American Journalism Review* – kriittistä kansalaisjournalismikirjoittelua kymmenen vuoden ajalta. Näissä julkaisuissa debattia on käyty runsaasti, sillä tutkijoiden luettavana on ollut yhteensä 41 artikkelia, useita kirjeitä sekä kirja-arvosteluja. Haasin ja Steinerin mukaan kansalaisjournalismia kohtaan esitetty arvostelu ei niinkään kerro kansalaisjournalismin heikkouksista, vaan kritiikki pikemminkin peilaa journalistien ja tutkijoiden huolestuneisuutta suuryhtiöiden ylivaltaa kohtaan. Kansalaisjournalismikritiikkiä on siis käytetty mahdollisuutena ilmaista huoli siitä, että journalismin ulkopuoliset, pääasiassa taloudelliset voimat, ovat kajoamassa journalistiseen riippumattomuuteen. Kansalaisjournalismia on käytetty syntipukkina koko alaa yleisemminkin kalvavien ongelmien ilmentämisestä. (Emt, 326)

Amerikkalaislehtien kritiikki kuvaa kansalaisjournalismia uskonnolliseksi herätysliikkeeksi, joka on tuotu toimituksiin niiden ulkopuolelta ja ulkopuolisen rahoituksen avulla. (Emt, 336) Olivat amerikkalaisten kriitikoiden motiivit sitten mitkä tahansa, löytyvät Haasin ja Steinerin tutkimista teksteistä myös tässä luvussa esittämäni neljä kansalaisjournalismikritiikin osa-aluetta.

Oman neliosaisen ryhmittelyni tarkoituksena on ollut pohjustaa tutkimuskysymysteni muokkaamista. Tässä luvussa kuvattu kritiikki ja debatti ovatkin tiivistäneet neljä oleellista kysymysaluetta. Tärkeimmät kysymykset liittyvät keskusteluun, vaikuttamiseen, uudentyypiseen journalismiin sekä toimintatutkimuksen ongelmiin.

Tulevissa luvuissa pyrin ensinnäkin selvittämään, millaisen pohjan keskustelutilaisuudet luovat kansalaisjournalismille. Esimerkkien avulla selvitän, millaista keskustelua Lohjalla käytiin ja miten ryhmätilanteet sujuivat. Toinen kysymysalue koskee journalismin ja kansalaisvaikuttamisen rajaa eli kysymystä siitä, missä journalismin toimivalta loppuu ja kansalaisten alkaa. Kolmas tutkimuskysymykseni liittyy keskustelevan journalismin haasteisiin ja uudenlaiseen jutuntekotasoon; pyrin selvittämään keskustelevan journalismin mahdollisuuksia. Lopulta pohdin vielä, minkälaisia tuloksia kokeilevalla kansalaisjournalismitutkimuksella voi saavuttaa ja millainen projekti toimintatutkimus on tutkijan kannalta.

5. Yhteen ääneen! –kokeilu Lohjalla

Tässä luvussa kuvailen lyhyesti Lohjalla toteutettua kansalaisjournalismikokeilua, jossa olin itse mukana projektityöntekijänä. Yhteen ääneen! –nimen saanut kokeilu ja siitä kertyneet kokemukset toimivat työni tutkimusmateriaalina. Kerron kokeilun taustasta, omista lähtökohdistani ja projektin käytännöllisistä alkumetreistä. Valotan siis sitä, kuinka ryhmät ja yhteistyötahot saatiin kokoon ja millaisen tutkimusaineiston sain kerättyä. Yhteen ääneen! –hankkeen toiminnallinen osuus kesti kokonaisuudessaan neljä kuukautta, marraskuusta 2001 helmikuuhun 2002. Kansalaisjournalismikokeilu toteutettiin Sosiaali- ja terveysministeriön terveyden edistämisen määrärahoista saadun avustuksen turvin, ja toteuttajana toimi Suomen Mielenterveysseura.

5.1. Mielenterveysseuran viitekehys hankkeelle

Lohjan kansalaisjournalismikokeilu sai alkunsa Suomen Mielenterveysseuran ideasta lähteä hakemaan keinoja, joilla kansalainen voisi paremmin vaikuttaa omaan elinympäristöönsä. Suomen Mielenterveysseurassa koettiin, että kansalaisjournalismi voisi tarjota mahdollisuuden kansalaisen vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseen ja äänen kuuluviin saamiseen. Kansalaisjournalismin tarjoama toimintamalli koettiin sopivaksi, koska seuran toiminnassa on viime vuosina painotettu uudenlaisen kansalaistoiminnan tärkeyttä. Seuran periaatteiden mukaan jokaisella on oikeus osallistua ja vaikuttaa sekä toimia yhteisön jäsenenä. Yksi mielenterveyden perusedellytyksistä on, että ihminen oppii ymmärtämään itseään, maailmaa ja omaa paikkaansa siinä sekä osallistumaan aktiivisesti yhteisiin asioihin.²

Yhteisöllisyyden elementti on vahvasti mukana nykyisessä mielenterveyden käsitteessä. Käsitteen mukaan jokaisella yksilöllä on olemassa mielenterveys, olipa tämä terveys sitten hyvä taikka huono. Tämän vuoksi mielenterveyden teemat koskettavat kaikkia kansalaisia ja aihe on tärkeä myös kunnallisella tasolla. Laajassa mielenterveyskäsitteessä on siis kyse ennen kaikkea terveydestä, vaikka termi yhä edelleen yhdistetään sairauteen ja vaikeuksiin.

Mielenterveyden määritelmän muutos näkyy muun muassa Mielenterveysseuran nimen kehityksessä. Vuonna 1897 perustettiin Turvayhdistys mielenvikaisia varten (Skyddsföreningen för Sinnesjuka), vuonna 1919 seuran nimeksi muutettiin Sielunterveysseura (Stiftelsen för Psykisk Hälsa), ja vuonna 1939 seurasta tuli Hermo- ja mielitautien vastustamisyhdistys. Nykyinen nimi Suomen Mielenterveysseura on vuodelta 1952. Alussa yhdistys avusti mielisairaaloista kotiutettavia ihmisiä, mutta varhaisista vaiheista saakka yhdistyksen tehtäväksi

---

² Tämä luku perustuu Suomen Mielenterveysseuran materiaaleihin (mm. www.mielenterveysseura.fi) sekä seuran työntekijöiden Tarja Heiskasen ja Kristina Salosen kanssa käymiini keskusteluihin. Tekstin pohjana olen käyttänyt myös Lohjalla 4.10.2002 pidetyn suunnittelupalaverin keskusteluja sekä alkuperäistä hankesuunnitelmaa.

nähtiin myös mielenterveystiedon välittäminen. Nykyään seuran tavoitteena on myös edistää mielenterveyttä ja puolustaa ihmisen oikeutta henkiseen hyvinvointiin ja laadukkaisiin palveluihin. Lisäksi seura toimii edelleen mielenterveyden huomioimiseksi yhteiskunnassa sekä tukee vapaaehtoista kansalaistoimintaa ja tarjoaa tukea, kriisiapua ja kuntoutusta. Seura on myös mukana kehittämässä uusia mielenterveystyön malleja.

Suomen Mielenterveysseura halusi lähteä kokeilemaan journalistista vaikuttamis- ja aktivoimistapaa osana Mielenterveyden kulmakivet -projektia, jonka tavoitteena oli kansalaisten mielenterveyden tukeminen eri keinoin sekä mielenterveyden painoarvon lisääminen yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Kulmakivet-projektin keskeisenä teemana oli kansalaisten osallistaminen sekä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien edistäminen. Tämän vuoksi seurassa katsottiin, että saman tyyppisiin tavoitteisiin pyrkivä kansalaisjournalismi sopi hyvin osaksi laajaa Kulmakivet-projektia.

Kun kansalaisjournalismikokeilua suunniteltiin, halusi järjestö saada selville muun muassa sen, voisiko kansalaisjournalismin tarjoamia malleja hyödyntää edistävässä mielenterveystyössä. Hankkeessa haluttiin aktivoida kuntalaisia käynnistämään omalla alueellaan keskustelua kunnan mielenterveysohjelmasta tai siihen sisältyvistä kysymyksistä, sillä tähän asti kuntalaisen ääni on usein puuttunut tällaisesta keskustelusta. Pyrkimyksenä oli myös arkipäiväistä kunnallisessa julkisuudessa toimimista ja julkisten keskustelunaiheiden määrittelemistä. Hankkeessa haluttiin nostaa "kuntalainen" aktiiviseksi tekijäksi, joka hyötyy osallistumisestaan saamalla kykyä toimia julkisuudessa ja mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin ratkaisuihin. Hankesuunnitelmassa todettiin: "Suomalaisessa yhteiskunnassa mielenterveyden arvokeskustelu on viime vuosina liikahtanut myönteisempään suuntaan, mutta juuri nyt tarvitaan suunnitelmallista kansalaiskeskustelua, jotta arvot muuttuisivat myös teoiksi."

Mielenterveysseura asetti hankkeelle sekä välittömiä että pitkäkestoisia tavoitteita. Ensimmäiseksi välittömäksi tavoitteeksi asetettiin 1) julkisuuskäsityksen muuttaminen kokeilupaikkakunnalla. Julkisuuskäsitystä haluttiin muuttaa arkipäiväisemmäksi, jotta ihmiset uskaltaisivat sekä haluaisivat vaikuttaa julkisesti yhteisiin asioihin. Toiseksi haluttiin 2) edesauttaa sitä, että kuntalaisten tärkeäksi kokemat asiat ylittäisivät journalistisen kynnyksen helpommin ja että kuntalaisten näkökulmat tulisivat paremmin esille. Kokeilussa haluttiin myös 3) saattaa kuntalaisten äänet kohtamaan toisensa ja 4) rakentaa suoraa yhteyttä päättäjien ja kansalaisten välille, ja luoda tällaiselle yhteydelle malleja kansalaisjournalismin avulla. Suomen Mielenterveysseura halusi myös 5) testata mielen terveyden ja sairauden kriteeristöä julkisessa keskustelussa eli saada selville, miten kansalaiset määrittelevät mielekkään elämän.

Pitkäkestoisten tavoitteiden mukaan kokeilussa haluttiin lisäksi 1) aktivoida yksilökeskeisen tarkastelukulman lisäksi myös yhteisöllistä vaikuttamista suunnittelussa ja päätöksenteossa. Toiseksi haluttiin 2) aktivoida kuntia mielenterveysohjelman luomiseen. Kansalaisjournalismin

avulla haluttiin myös 3) koettaa kääntää mediakeskustelua siten, että tiedotusvälineet seuraisivat toimia epäkohtien poistamiseksi pitkäjänteisemmin. Lohjan kokeilun tavoitteena oli myös 4) tukea kansalaisia ja järjestöjä määrittämään tapaa, jolla yhteiskunnallisia ongelmia ja ratkaisuyrityksiä käsitellään journalismissa. Viimeisenä pitkäkestoisena tavoitteena oli 5) vähentää sairaudesta ja eriarvoisuudesta olemassa olevaa leimaa pyrkimällä kansalaisjournalismin avulla kehittämään ihmisten kykyä asettua myös niiden asemaan, joiden kanssa heidän intressinsä eivät käy yksiin.

Tavoitteet asetettiin siis varsin vaativasti ja laajasti, ja alun perin hanke suunniteltiin toteutettavaksi kahdella eri paikkakunnalla. Hankkeeseen saatu ministeriön kehittämisraha oli kuitenkin pienempi kuin haettu tuki. Tämä vaikutti paikkakuntien valinnan lisäksi myös siihen, että hankkeen toteutusaika supistui neljään kuukauteen. Alkuperäiset suunnitelmat kehittyivät ja muuntuivat matkan varrella, mutta Mielenterveysseuran asettama viitekehys sekä tavoitteet pidettiin mielessä jo siksi, että hankkeelle saatu avustus edellytti alussa asetettujen tavoitteiden arviointia ja raportointia.

Kansalaisjournalistinen toimintatapa vetoaa uudistusmielisten journalistien lisäksi erilaisiin kansalaisjärjestöihin. Tämän hankkeen lähtökohtaisena haasteena olikin mielestäni se, että projektin alulle panijana toimi järjestö, joka näki kansalaisjournalismi omasta näkökulmastaan. Suunnitelmassa painotettiin etenkin kansalaisten aktivoimista, mutta hankkeella haluttiin tavallaan vaikuttaa myös journalistiseen kulttuuriin ulkoapäin. Aikaisemmat suomalaiset kokeilut ovat olleet enemmänkin journalismilähtöisiä (Heikkilä & Kunelius 2003, 17 - 18). Toimituksissa on haluttu lähteä kokeilemaan uusia jutuntekotasoja ja antaa kansalaisille mahdollisuus perusteltujen mielipiteiden esittämiseen. Mielenterveysseuran kokeilussa lähtökohta oli siis erilainen, mikä mielestäni asetti hankkeelle erilaisia haasteita verrattuna aikaisempiin suomalaisiin projekteihin (ks. enemmän luku 3.3.). Toisaalta kansalaisjärjestön ja toimituksen välisen yhteistyön voi nähdä myös voimavaraksi. Muun muassa Friedland ja Nichols (2002) pitävät kansalaisjournalismikokeiluiden onnistumisen yhtenä mittarina sitä, kuinka paljon toimitukset ovat tehneet yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa. Tässä kokeilussa lähdettiin siis jo valmiiksi liikkeelle tällaisesta yhteistyöstä.

Täysin toisenlaisen haasteen kokeilulle asetti mielenterveyden teema. Hankkeen suunnittelun edetessä projektin teemaksi päätettiin ottaa "henkinen hyvinvointi" tai "hyvä elämä", sillä mielenterveys-termi herättää edelleen useissa ihmisissä torjuvaa asennetta, eikä sitä koeta omakohtaiseksi asiaksi, ennen kuin mielenterveyden ongelmat koskettavat itseä tai lähipiiriä. Kapean määritelmän mukaan mielenterveys mielletään edelleen sairauden kautta.

Mielenterveysseuran asettamissa tavoitteissa kuvastuu selvästi ajatus kansalaisjournalismin avulla "parantamisesta". Kun tavoitteet luetellaan peräjälkeen, ylikorostuu tulosten merkitys ja ajatus siitä, että kansalaisjournalismin avulla kaikki nämä tulokset olisi automaattisesti

saavutettavissa. Syynä tähän saattaa olla se, että tavoitteet ja hankesuunnitelma muotoiltiin mielenterveysseurassa ennen kuin käytännön toteutustapa ja kansalaisjournalismin idea olivat kokonaan selkeytyneet. Kansalaisjournalismitutkimuksessa ja toimintatutkimuksessa kokeilemista ja toimintaa on kuitenkin aina pidetty tärkeinä elementteinä. Tutkimusta ei siis nähdä välineeksi, jonka avulla tuloksia saadaan automaattisesti aikaan, vaan vaikutukset ja muutokset syntyvät toiminnan kautta ja toiminnan muokkaamina. Toisin sanoen tutkimus voi itsessään olla onnistunut, vaikka muutoksia ei saataisikaan aikaan (ks. Kuula 1999, 174).

5.2. Alkumetrit Lohjalla

Mielenterveysseuran kansalaisjournalismihanke päätettiin toteuttaa Lohjan kaupungissa. Kokeilupaikkakuntaa valitessa lähtökohtana oli se, että hanke kannattaisi toteuttaa jollakin Mielenterveyden kulmakivet –projektissa jo mukana olevalla paikkakunnalla. Kulmakivet-projektissa oli mukana seitsemän aktiivista pilottimielenterveysseuraa, jotka kehittivät omilla paikkakunnillaan ehkäisevää mielenterveystyötä kansalaisnäkökulmasta. Yksi pilottiseuroista oli Lohjan seudun mielenterveysseura, ja sen kautta oli helppo lähteä organisoimaan myös kansalaisjournalismikokeilua. Seuran puheenjohtaja Sirkka Ojanperä totesi alkupalaverissa, että kansalaisjournalismiprojekti on linjassa seuran tavoitteiden kanssa, sillä seura haluaa olla mukana vaikuttamassa päättäjiin sekä tuoda esille mielenterveyden laajaa määritelmää.

Yhteen ääneen! –kokeiluun lähtivät mukaan Lohjan seudun mielenterveysseuran lisäksi *Länsi-Uusimaa*-lehti ja Lohjan kaupunki. Projektin journalistiseen ohjaukseen pyydettiin apua Tampereen yliopistosta, ja tätä kautta lähdin hankkeeseen mukaan osa-aikaiseksi projektisihteeriksi. Olin siis mukana hankkeen suunnittelussa, keskustelijoiden kokoamisessa ja muissa käytännön järjestelyissä. Osallistuin jokaiseen keskustelutilaisuuteen tarkkailijana ja nauhoitin keskustelut. Lisäksi kirjoitin muutamista keskustelukerroista lehtijuttuja *Länsi-Uusimaahan* ja kirjoitin hankkeen loppuraportin.

Lohjalla ilmestyvä *Länsi-Uusimaa*-lehti ilmaisi kiinnostuksensa kokeilua kohtaan, sillä päätoimittaja Urpo Uotilan mukaan lehti on mielellään mukana kehittämässä levikkialueensa seutukuntaa. Lehti lupasi olla mukana projektissa resurssiensa mukaan ja tarjota kokeilulle palstatilaa sekä näkyvyyttä. Päätoimittaja oli tietoinen aikaisemmista kansalaisjournalismikokeiluista sekä niiden hyvistä ja huonoista kokemuksista. Hän kuitenkin katsoi, että lehti voi hyötyä paikallisen keskustelun virittämisestä.

Myös Lohjan kaupunki lähti mukaan kokeiluun ja lupasi tarjota keskustelutilaisuuksille tilat kaupungintalolta. Kaupunginjohtaja Juhani Rinteen mukaan keskusteluista saattaisi olla hyötyä kaupungille, kun se alkaisi rakentaa omaa mielenterveysohjelmaansa. Hänen mukaansa kaupungin oli hyvä lähteä mukaan madaltamaan julkisen keskustelun kynnyksiä, sillä

keskustelusta voi helposti muodostua instituutio, johon ei uskalleta osallistua. Rinne totesi myös, että aktiiviset kansalaiset ovat joka tapauksessa kaupungille voimavara.

Käytännössä hanke päätettiin aloittaa kokoamalla kaksi keskusteluryhmää, joille annettaisiin melko vapaat kädet määrittellä keskustelujen aiheet ja näkökulmat. Ryhmien ideaalikooksi määriteltiin 7–8 henkeä. Tällaisista ryhmistä oli saatu hyviä kokemuksia aikaisemmissa kansalaisjournalismikokeiluissa. (ks. esim. Heikkilä 2001) Amerikkalaisessa kansalaisjournalismissa tällaisia keskusteluja on kutsuttu yhteisöllisiksi keskusteluiksi (community conversation), joissa ryhmä kansalaisia pyydetään mukaan joko sattumanvaraisesti, lehdessä esitetyllä kutsulla tai yhteisössä toimivien järjestöjen avulla. Ryhmä kokoontuu keskustelemaan puheenjohtajan johdolla jostakin julkisesta teemasta, ja samalla keskustelut yleensä nauhoitetaan. Myös toimittaja seuraa keskustelua, jotta hän voi käyttää keskustelussa nousseita teemoja lehtijutuissa. (Sirianni & Friedland 2001, 202) Lohjan ryhmäkeskustelut toteutettiin tämän mallin mukaan.

Toimituksen kanssa sovittiin, että *Länsi-Uusimaan* toimittajat osallistuisivat mahdollisimman moneen keskustelutilaisuuteen ja että he tekisivät juttuja sekä itse keskusteluista että niissä esille nousseista asioista. Aluksi sovimme myös juttujen tarkastusmahdollisuudesta sekä yleisöpalautteen kanavista. Lupasin myös itse auttaa jutunteossa tai toimia ainakin viestin välittäjänä, jos toimittaja ei aina ehtisi mukaan keskusteluun. Lehdelle annettiin alussa muutamia esimerkkejä siitä, millaisia juttuja aikaisempien kokeilujen pohjalta oli tehty, mutta mitään tiukkoja ohjeita ei asetettu. Kansalaisjournalismikokeilu päätettiin lopettaa kaikille avoimeen yleisötilaisuuteen.

5.3. Keskustelijoiden kokoaminen

Alkuperäisten suunnitelmien mukaan tarkoituksena oli koota yhteen kaksi ryhmää, jotka olisivat kokoonpanoltaan hieman erilaiset. Ideana oli koota yksi niin sanottujen tavallisten kansalaisten ryhmä ja toinen aktiivisempien vaikuttajien ja järjestöihmisten ryhmä. Tämä idea osoittautui kuitenkin vaikeaksi toteuttaa, joten osallistujat koottiin lopulta ilman tällaista jakoa.

Aikaisemmissa suomalaisissa kansalaisjournalismikokeiluissa ryhmät on usein koottu niin sanotulla lumipallotekniikalla, jossa toimittaja tai vastaava henkilö on koonnut osallistujat soittamalla ensin muutamille ihmisille ja pyytämällä heitä suosittelemaan muutamaa lisää. Tällä kertaa ryhmät päätettiin kuitenkin koota yhteistyössä paikallisen mielenterveysseuran kanssa, joka saattoi käyttää hyväkseen paikallista verkostoaan. Seuran kokouksessa kerättiin ensin nimilista sellaisista ihmisistä, jotka saattaisivat olla kiinnostuneita keskusteluista. Tämän listan pohjalta ihmisille soitettiin, ja heitä pyydettiin lähtemään mukaan keskusteluihin. Tämän lisäksi satunnaisille lohjalaisille järjestöille, yhdistyksille ja oppilaitoksille lähetettiin sähköpostilla tiedote ja kutsu (ks. liite 1) tai heille soitettiin puhelimitse. Keskustelijoita saatiin mukaan myös *Länsi-*

Uusimaassa 7.11. ilmestyneen jutun (liite 3) perusteella. Tehokkaimmaksi tavaksi saada mukaan keskustelijoita osoittautuivat lopulta henkilökohtaiset kontaktit. On siis hyvä, jos ryhmien koolle kutsujat ovat paikallisia, sillä he tuntevat paljon ihmisiä, ja tietävät, ketä kannattaa pyytää mukaan.

Ryhmäläisiltä kerätyn palautteen (palautelomakkeen kysymykset, ks. liite 2) mukaan tiedottamisesta ja alkuinformaatiosta oli vaihtelevia kokemuksia. Toisten mukaan tiedottaminen kokeilun lähtökohdista oli varsin niukkaa, ja toiset taas kertoivat saaneensa ideasta tarpeeksi tietoa. Tästä huolimatta lähes kaikki kuitenkin kertoivat lähteneensä mukaan avoimin mielin ja ilman ennakko-odotuksia:

"En kyllä ollut tietoinen kokeilun ideasta (s-posti oli aika niukka) ja avoimin mielin tulinkin ensimmäisen tapaamiseen, jossa kaikki kyllä selvitettiin sitten mielestäni erittäin hyvin." (nainen, kirjallinen palaute).

Keskustelijat olivat pääasiassa tyytyväisiä siihen, miten monenlaisia ihmisiä oli saatu mukaan. Erästä lehtijutun kautta mukaan lähtenyttä ryhmäläistä oli kuitenkin jäänyt vaivaamaan kokeilun aloitustilanne:

"Jäi vaivaamaan se, että suurin osa osallistujista oli pyydettyjä henkilöitä. Liian vähän oli etukäteistä kokeilun markkinointia, mikä olisi voinut tuoda oma-aloitteisesti mukaan lähteviä enemmän mukaan. Sittenhän vasta voisi puhua todellisesta kansalaisjournalismista." (nainen, kirjallinen palaute).

Tässä kommentissa esitetään kansalaisjournalismikokeiluille aiheellinen haaste. Rekrytointipulmat ovat tyypillisiä tällaisissa hankkeissa, ja keskustelijoiden kokoamista tulisi vielä kehittää. Rekrytoinnin kehittämällä tuskin kuitenkaan voidaan ratkaista edustavuuden ongelmia: koskaan ei voida taata, että ryhmiin saataisiin juuri oikeanlaisia ihmisiä. Kuka sitä paitsi määrittäisi sen, millaiset keskustelijat olisivat "oikeita" tai sen, millaisen ryhmän voisi sanoa edustavan tasapuolisesti esimerkiksi kaikkia lohjalaisia?

Kokonaan toinen kysymys on, tulisiko kansalaisjournalismiryhmissä edes pyrkiä edustavuuteen. Jos nimittäin kansalaisjournalismiryhmää ajattelee jonkin ongelman ympärille muodostuneena julkisena, on edustavuutta tärkeämpää se, että mukana on asiasta kiinnostuneita kansalaisia. Tämän tyyppinen kansalaiskeskustelu voi kuitenkin tuoda julkisuuteen erilaisia vaihtoehtoisia näkökulmia riippumatta siitä, edustaako se esimerkiksi koko kaupunkia. Osallistuvassa demokratiassa ei välttämättä lähdetä edustuksellisuuden ajatuksesta, vaan siitä, että keskustelu on arvo sinänsä ja siinä määritellään harjoitettavan politiikan suuntaviivoja. (ks. esim. Harju 2002, 159)

Jälkeen päin ajatellen Lohjan kokeilua olisi kuitenkin voinut tuoda paremmin esille ennen sen aloittamista, sillä avoimessa loppukeskustelussa kävi ilmi, että halukkaita keskusteluryhmäläisiä olisi löytynyt kaupungista enemmänkin. Jotta todellinen julkiso voisi muodostua, pitäisi keskusteluryhmän olla avoin ja muuttuva; se sallisi mukaan uusia jäseniä ja uusia näkökulmia. Yksi lehdessä ilmestynyt esittelyjuttu ei siis voi tavoittaa kaikkia kiinnostuneita:

“Kun tällaisesta kansalaisjournalismikeskustelusta alettiin uutisoida, niin minulle tuli mieleen, että miten minäkin voisin päästä mukaan. Minullakin olisi sanottavaa!”
(nainen yleisöstä, loppukeskustelu 12.2.).

5.4. Ryhmien kokoonpano ja kokoontumiset

Keskustelijoita saatiin mukaan lopulta 19, ja heistä muodostettiin ensimmäisellä esittelykerralla 10 ja 9 hengen ryhmät, maanantain ja tiistain ryhmät. Kummassakin kokoonpanossa oli kolme miestä ja loput naisia, ja toisen ryhmän puheenjohtajaksi oli jo aikaisemmin pyydetty erästä miestä ja toisen ryhmän puheenjohtajaksi naista. Tällainen sukupuolijakauma tuntui varsin sopivalta, vaikka aluksi näyttikin siltä, että miehiä ei ole tarpeeksi:

“Miehet eivät missään vaiheessa jääneet vähemmistöksi, koska olivat niin osallistuvaisia.” (nainen, kirjallinen palaute).

Ryhmät olivat siis lopulta kooltaan melko suuria, sillä ideaalikooksi oli alussa määritelty 7–8 henkeä. Kuitenkin sekä kokemuksen että palautteen perusteella noin 10 hengen ryhmät olivat kooltaan varsin sopivat, vaikkakin ylärajoilla. Määrä kuitenkin salli väistämättömät poissaolot ja oli silti toimiva, sillä jokaisessa kokoontumisessa oli aina mukana vähintään kuusi osallistujaa.

“Ryhmän koko tuntui sopivalta. Suuremmassa ryhmässä ei olisi oppinut tuntemaan muita keskustelijoita, ja keskustelu olisi rönsyillyt varmaan vielä pahemmin, jos esitettyjä keskustelunaiheita ja mielipiteitä olisi tullut runsaammin.”
(nainen, kirjallinen palaute)

Ryhmät kokoontuivat marraskuussa yhteiseen esittelytilaisuuteen, jossa heille selvitettiin kokeilun ideaa ja tulevaa käytäntöä. Kaikki myös esittäytyivät tällä kerralla. Esittelykerralla sovittiin, että ryhmät kokoontuvat keskustelemaan yhteensä neljä kertaa: kaksi kertaa ennen joulua ja kaksi kertaa vuoden vaihteen jälkeen.

“Aloitettaessa neljä keskustelua on varmaan maksimi, koska esim. itse en olisi lähtenyt mukaan, jos olisi pitänyt sitoutua pidemmäksi aikaa.”
(nainen, kirjallinen palaute)

Neljää kahden tunnin kokoontumiskertaa pidettiin alussa sopivana määränä, mutta kun kokeilu eteni ja ryhmäläiset pääsivät vauhtiin, halusi toinen ryhmä pitää yhden lisäistunnon. Loppua kohden myös toinen ryhmä oli sitä mieltä, että kokoontumisia olisi voinut olla useampia. Palautteen mukaan kokeilu olisi voinut olla pitkäjänteisempi, jopa 11 ryhmäläistä toivoi lisää keskustelukertoja.

"Tällä ryhmällä olisi voinut jatkaa vaikka vielä kuinka monta kertaa..."

(nainen, kirjallinen palaute)

Jälkeenpäin arvioiden kokeilu olisi ehkä kannattanut järjestää tiiviimmin: joululomien aiheuttama tauko haittasi hiukan. Aikatauluvaikeuksien vuoksi myös yksi keskustelijoista jätti ryhmäkeskusteluissa käymisen kesken. Järjestävältä taholta vaaditaankin tällaisessa projektissa joustavuutta ja mahdollisuuksia muuttaa suunnitelmia, jotta aikatauluja voidaan muuttaa tai lisäkeskusteluita voidaan järjestää, jos se vaikuttaa hedelmälliseltä.

5.5. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni koostuu kaikkiaan yhdestätoista noin kahden tunnin mittaisesta Yhteen ääneen! –keskustelusta mukaan luettuna esittelytilaisuus ja yleisölle avoin loppukeskustelu. Analyysin kohteena ovat myös kokeilun aikana kirjoitetut ja *Länsi-Uusimassa* julkaistut lehtijutut (ks. liitteet 3 - 15) sekä keskustelijoiden palautteet. Palaute kerättiin kirjallisella lomakkeella, jonka saattoi täyttää perinteisesti paperilla tai sähköpostitse (ks. liite 2). Ainoastaan yhden osallistujan palautelomake jäi sähköpostiongelmien vuoksi saamatta. Hankkeen loppuvaiheessa haastattelin myös *Länsi-Uusimaan* toimitusjohtoa sekä mukana olleita toimittajia.

Tämän tutkimuksen kansalaisjournalismikokeilu on toimintatutkimusta, joten myös omat kokemukseni ja tutkimuspäiväkirjani ovat osa tutkimusaineistoa. Vaikka olin tiiviisti mukana hankkeessa niin suunnittelu- kuin raportointivaiheessakin, olen analyysissä koettanut saada hankkeeseen kriittistä etäisyyttä. Tätä on auttanut ajallinen etäisyys, sillä hankkeen loppumisen ja analyysin kirjoittamisen välissä on ollut vajaan vuoden väli.

6. Keskustelu kansalaisjournalismin pohjana

Amerikkalainen Harwood Group -niminen tutkimusyriitys on koontanut kansalaisjournalisteille ohjeita siitä, kuinka toimitukset voivat saada paremmin tietoonsa, mitä yhteisössä todella on tapahtumassa. Ohjeissa ehdotetaan muun muassa kansalaisten tuomista pieniin ryhmäkeskusteluihin. Tällaisen keskustelun avulla ihmiset innostavat toisiaan, he voivat yhdessä muistaa asioita, joita yksittäinen henkilö olisi jo unohtanut ja keskustelijat pystyvät auttamaan journalistia ymmärtämään yhteisöä. (Tapping Civic Life, 28 - 29) Kriitikoiden mukaan keskusteluun tukeutuminen on kuitenkin ongelmallista (vrt. luku 4.1.).

Keskusteluryhmien käyttämisestä on suomalaissa kokeiluissa saatu etupäässä hyviä kokemuksia. Vaikka ryhmäkeskustelujen suunnittelu, vetäminen ja purkaminen on rankkaa puuhaa, ovat osallistujat antaneet toisilleen ja journalismille resursseja, joita ilman olisi muutoin jääty. Keskusteluihin osallistujat ovat myös toimineet konkreettisesti toistensa voimavarana rohkaisemalla ihmisiä tuomaan esille omia kokemuksiaan ja asiantuntemustaan. (Kunelius 1999, 56 - 57) Toisaalta odotukset eivät aina ole toteutuneet. Muun muassa Heikkilä (1999, 72) toteaa, että vaikka keskustelut ovat osoittaneet kansalaisten tiedollisten ja taidollisten kykyjen riittävän julkisuuden tarpeisiin, eivät keskustelut ole kutsuneet erilaisia asianosaisia mukaan julkiseen keskusteluun.

Kansalaisjournalismin keskusteluryhmät poikkeavat muussa kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytettävistä keskusteluryhmistä siinä mielessä, että kansalaisjournalismiryhmät tietävät kommenttiansa päätyvän mahdollisesti julkisuuteen ilman anonymiteettisuoja. (Itkonen 2001, 29) Julkisuuden pelkoa voi kansalaisjournalismikokeiluissa kuitenkin hälventää reilulla suhtautumisella ryhmäläisiin, muun muassa antamalla heille mahdollisuus arvioida juttuja ennen niiden julkaisemista (Heikkilä 1999, 65).

Tässä kappaleessa pohdin, millaisen pohjan ryhmäkeskustelut luovat kansalaisjournalismille erittelemällä kokemuksia Lohjan ryhmäkeskusteluista. Aluksi kuvailen lyhyesti, millaisista aiheista keskusteluryhmät antautuivat keskustelemaan. Tämän jälkeen pohdin keskustelujen sujuvuutta eli ryhmäläisten rooleja ja erittelen ryhmäläisten kokemuksia keskusteluista. Kuvailen myös keskustelujen tyyliä ja kieltä. Lopuksi mietin, mikä vaikeutti keskustelujen sujuvuutta ja pohdin ryhmätilanteiden tasa-arvoisuutta. Lopuksi vedän lankoja yhteen ja podin sitä, voiko ryhmäkeskustelujen kautta saada aikaan harkitsevaa keskustelua ja muodostaa julkison.

6.1. Keskustelujen sisällöstä

Ensimmäisillä kokoontumiskerroilla Lohjan ryhmässä keskityttiin inventoimaan tulevia keskustelunaiheita. Ryhmien puheenjohtajat kehittivät ryhmäläisiä ideoimaan sellaisia aiheita,

jotka olivat keskustelijoista tärkeitä ja ajankohtaisia. Paikallista näkökulmaa painotettiin. Tässä vaiheessa linkitettiin aiheita myös hyvän elämän teemaan, vaikka aiheessa ei roikuttukaan tiukasti. Tosin tiukempi linjaveto olisi ehkä ollut tarpeen, koska eräiden palautteiden mukaan keskustelujen aiheisiin ei oltu tyytyväisiä: jotkut olisivat halunneet puhua enemmän nimenomaan hyvän elämän määritelmistä ja merkityksistä.

"-- Se ajatus siitä hyvästä elämästä: ollaanhan me siitä puhuttu, mutta se on lähinnä ollut lapsien ja nuorten suhteen, mutta ei olla käsitelty sitä yleisemmin --, missä ne reaaliset tavoitteet on ja mitkä ovat hyvän elämän tunnusmerkit esimerkiksi. Näin mä kuvittelin tässä olevan." (mies, keskustelu 21.2.)

Tässä kokeilussa hyvä elämä -aihe toimi enemmän keskustelua taustoittavana, suurempana teemana. Toiset ryhmäläiset olivat tyytyväisiä nimenomaan tällaiseen ratkaisuun, ja heidän mukaansa oli hyvä, että keskustelujen aiheet kumpusivat hyvän elämän pohjalta:

"Aihe "hyvä elämä" pysyi keskustelun rönsyilystä huolimatta koko ajan mukana ja kaikki keskustelunaiheet ja uudet ideat liittyivät mielestäni siihen jotenkin." (nainen, kirjallinen palaute).

Hyvä elämä osoittautui ennako-odotusten mukaan laajaksi teemaksi. Toiset pitivät sitä ongelmallisena, ja heidän mukaansa olisi ollut parempi keskittyä vain johonkin kapeampaan teemaan ja keskustella siitä useammalla kerralla. Keskusteluaiheiden valinta ensimmäisellä kerralla sai myös hieman kritiikkiä: erään palautteen mukaan olisi ollut hyvä, jos keskusteltavat aiheet olisi päätetty äänestämällä, sillä nyt puheenjohtaja teki aihevalinnat yleisen keskustelun pohjalta. Nämä alussa määritellyt aiheet ja aikataulut (1 - 2 asiaa iltaa kohden) eivät kuitenkaan pitäneet, sillä keskustelu rönsyili ja eli tilanteen mukaan.

Palautteen mukaan tärkeimmäksi keskustelunaiheeksi koettiin lasten ja nuorten pahoinvointi. Tämä teema nousi esille molemmissa keskusteluryhmissä vahvasti jo heti ensimmäisellä tapaamiskerralla. Tähän aiheeseen liittyi myös keskustelu vanhempien vastuusta ja perheiden merkityksestä kasvatuksessa. Ryhmien kokema huoli nuorisosta kumpusi lasten ja nuorten käyttäytymisestä eli siitä, mitä osallistujat olivat nähneet työssään tai illalla kaupungilla. Äärimmäiset esimerkit nuorison pahoinvoinnista olivat ryhmäläisten mukaan nuorten tekemät vakavat väkivaltarikokset, joita on ollut julkisuudessa yhä enemmän.

Erimielisyyksiä nousi ryhmissä kuitenkin siitä, onko nuorisotilojen ja muiden harrastuspaikkojen tarjoaminen tarpeeksi tehokasta nuorisotyötä vai ei. Toiset peräänkuuluttivat sitä, että nuorisotilat tai esimerkiksi skeittiradat eivät ratkaise vielä mitään, vaan on vaikutettava myös nuorten arvomaailmaan ja asenteisiin; ei siis pelkkään tekemiseen vaan myös tekemisen

sisältöön. Siitä oltiin kuitenkin melko yksimielisiä, että nuoriin vaikuttaminen täytyy aloittaa jo ennen kuin he tulevat murrosikään.

Lopulta keskustelu nuorten pahoinvoinnista kiertyi perheiden vastuuseen. Molemmissa ryhmissä oltiin sitä mieltä, että perheiden yhteinen aika ja tekeminen ovat vähentyneet. Lisäksi sosiaaliset verkostot ovat kaventuneet, esimerkiksi isovanhemmat eivät enää ole automaattisesti osa perheen elämää. Vanhemmat ovat myös yhä enemmän kavereita kuin vanhempia lapsilleen. Ryhmissä nousikin esille idea siitä, että valmista neuvolajärjestelmää voisi käyttää vanhemmuuteen kasvattamiseen:

"On paljon sellaisia vanhemmiksi tulevia ihmisiä, jotka ei ole saaneet sellaista autoritäärisen vanhemman mallia koskaan, ei ne oikein tiedä, mitä näitten omien lastenkaan kanssa pitäisi tehdä. Neuvolajärjestelmän pitäisi nyt ottaa myös tällainen vanhemmuuteen kasvattaminen ohjelmaansa, ettei se vaan huolehdi tästä lapsen fyysisestä hyvinvoinnista, sehän nyt on turvattu jo." (nainen, keskustelu 8.1.).

Maanantain ryhmä kehitteli Lohjalle vanhempien yhteistyömallia muiden paikkakuntien esimerkkien pohjalta. Ryhmän mukaan liikkeelle voisi lähteä vaikkapa kylä- ja asukasyhdistysten avulla: näiden yhdistysten kautta voisivat esimerkiksi jonkun tietyn alueen vanhemmat sopia koko korttelille yhteiset säännöt, muun muassa kotiintuloajat. Tämä auttaisi myös alueen vanhempia tutustumaan toisiinsa ja sitä kautta aikuisten olisi helpompi ojentaa myös vieraita lapsia. Tällä tavalla myös lasten olisi helpompi käydä kylässä toistensa luona, eikä heidän tarvitsisi kulkea ulkona ja mennä keskusta.

Toisaalta alueellisuus kuitenkin koettiin ongelmaksi, sillä vain tietyn alueen yhteistyö saattaisi erotella asuinalueet niihin, joissa nuorista huolehditaan ja niihin, joissa sitä ei tehdä. Ongelmallista keskusteluissa oli myös se, että kummassakin ryhmässä oli vain yksi nuori keskustelija: he joutuivat siten tavallaan yksinään edustamaan nuorison mielipidettä keskusteluissa. Toisaalta oli kuitenkin hyvä, että mukana oli nuoria, sillä nuorten ja aikuisten keskusteluyhteys ei muutoin tunnu toimivan:

"Itse asiassa en ole koskaan kuullut nuorten kertovan, että mitä ne haluaisi." (nainen, keskustelu, 14.1.).

Koulukiusaamisesta keskusteltiin myös, ja varsinkin toisessa ryhmässä oltiin sitä mieltä, että kiusaamisesta tulisi keskustella enemmän nimenomaan paikallislehdessä. Mielenkiintoista oli kuitenkin se, että juuri koulukiusaamisaiheinen juttu *Länsi-Uusimaassa* nostatti kohua Lohjalla kokeilun aikana. Jutussa nuoret itse olivat päässeet ääneen, mutta osa ryhmäläisistä oli sitä mieltä, että huonosta luokkahengestä kertoneet tytöt eivät haastatteluhetkellä itse ymmärtäneet, kuinka suurelta asia tulee näyttämään lehdessä. Kiusaaminen todettiin joka tapauksessa

suureksi ongelmaksi, josta ei pitäisi vaieta, mutta siitä pitäisi kirjoittaa erityisellä huolellisuudella ja eri tahojen näkemykset huomioon ottaen.

Toiseksi tärkeimpänä keskustelunaiheena pidettiin keskustelijoiden oman palautteen mukaan asumiseen liittyviä ongelmia kuten vuokratulojen puutetta, asuntojonoja ja rakentamista. Tästä aiheesta puhuttiin oikeastaan vain tiistain ryhmässä, jossa joidenkin ryhmäläisten mukaan suomalaisten elämäntehtäväksi on muodostunut oman asunnon hankkiminen, sillä vuokra-asumisesta on tehty hankalaa. Toki suomalaisessa yhteiskunnassa on myös ollut vallalla vahva omistamisen trendi: oma asunto luo turvallisuutta.

"-- Kyllä minua raivostuttaa sekin, että sinne pankkiin meni rahaa, mutta ei mahda mitään. Mutta minua ei nyt kukaan aja sieltä pois ja nyt asun 750 markalla kuussa."

(nainen, keskustelu 11.12.)

Asunnon ostaminen tai rakentaminen vaatii melko lailla rohkeutta ja tietoa. Eräs ryhmäläisistä ehdottikin, että sellaiset henkilöt, jotka aikanaan ovat ostaneet asunnon, voisivat toimia vapaaehtoisina neuvojina ja opastajina sellaisille, jotka ovat vasta aloittamassa koko hanketta. Näin välttyttäisiin virheilä jo etukäteen.

Omistusasumista ongelmallisempaan pidettiin kuitenkin vuokralla asumista. Muun muassa perheellisen on hankala asua vuokralla, sillä perheen kasvaessa suurempaa asuntoa ei ole välttämättä kovin helppo löytää. Vapailta markkinoilta vuokraaminen on hyvin epävarmaa ja vuokralainen joutuu pelaamaan täysin vuokranantajan ehdoilla. Kaupunkien asuntojonot puolestaan ovat pitkät, eikä kaikille halukkaille voida taata kaupungin vuokra-asuntoa. Näin todettiin olevan myös Lohjalla. Ongelmallista on muun muassa jonottajien tyly kohtelu ja se, että asuntopolitiikasta on tullut liiketoimintaa. Asuntojonojen pituus linkittyy myös perheiden ja nuorten hyvinvointiin, sillä useat hakijat ovat nuoria perheitä tai itsenäistyviä nuoria. Pitkillä jonoilla on myös vaikutus siihen kaupunkikuvaan, jota kaupungista koetetaan ulkopuolelle markkinoida.

Ryhmäläiset heittivät ilmaan myös kysymyksen, mahdollistaisiko vaatimattomampien vuokra-asuntojen rakentaminen useampien asuntojen rakentamisen. Joka tapauksessa edullisempia vuokra-asuntoja kaivattiin, ja ryhmäläiset olivat valmiita tinkimään myös mukavuuksista. Ryhmäläiset esittivät myös toiveen, että asuntoja rakennettaisiin niin, että ihmisten erilaiset elämäntilanteet pidettäisiin mielessä. Esimerkiksi kaikki kaksioissa asuvat ihmiset eivät ole parsikuntia, vaan vaikkapa äiti ja tytär, joten kaksi selvästi erillistä, ovellista huonetta palvelisivat heitä paremmin kuin avoin olohuone ja yksi makuuhuone.

Nuorison ja asumisen lisäksi tärkeäksi teemaksi koettiin myös yksinäisyys ja sosiaalisen vuorovaikutuksen väheneminen. Aihe puhutti varsinkin maanantain ryhmää. Monet olivat

huolissaan yhteisöllisyyden katoamisesta. Yksi ratkaisu yhteisöllisyyden palauttamiseen olisivat aikaisemmin mainitut asukasyhdistykset ja/tai eri asuntoalueiden yhteiset säännöt, joiden kautta asukkaat oppisivat tuntemaan toisensa paremmin. Myös talonmiehiä kaivattiin takaisin, sillä he eivät toimi vain kunnossapitohommissa, vaan luovat myös turvallisuutta vaikkapa yksinäisille vanhuksille ja pihan lapsille.

Vanhusten yksinäisyydestä ja eristäytymisestä oltiinkin huolissaan, ja tämän nähtiin liittyvän muun muassa median antamaan maailmankuvaan:

"Vanhukset pelkää hirveästi, ja on tietysti väkivaltakin varmaan lisääntynyt, mutta onko se suhteessa lisääntynyt niin paljon kuin pelko? -- Tavallaan sitä kautta [tiedotusvälineistä] tulee niitä negatiivisia asioita vielä enemmän kuin mitä niitä oikeasti ihmisten lähipiirissä ja ympäristössä on." (nainen, keskustelu 3.12.).

Vanhusten eristäytymiseen liittyvät myös ympäristön viihtyisyys ja turvallisuus. Jos esimerkiksi katujen hiekoittamisesta pidettäisiin parempaa huolta, uskaltaisivat ikäihmisetkin lähteä useammin ulos, eivätkä he eristäytyisi sisätiloihin, vaan saisivat kaivattua liikuntaa ja raitista ilmaa. Ihanteellisinta tietysti olisi, ettei vanhuksia ajateltaisi tiettynä ryhmänä ja lokeroitaisi omiin palvelutaloihinsa, vaan yhdistettäisiin vaikkapa palvelutalon ja päiväkodin tilat. Tämän järjestelyn avulla voitaisiin laajentaa sosiaalista verkostoa ja kasvattaa lapsia ymmärtämään erikäisiä ja näköisiä ihmisiä.

Sähköisistä vekottimista kuten internetistä ja kännyköistä tehdään usein mainoslauseissa sosiaalisen vuorovaikutuksen pelastajia. Ryhmäläisten mukaan internetin käyttö saattaa kuitenkin aiheuttaa lisää eristäytymistä, jos kaikki suhteet muuttuvat sähköisiksi ja päivät ja yöt kuluvat yksin kotona koneen äärellä. Koneet saattavat myös supistaa sosiaalista verkkoa siten, että kännyköiden ja sähköpostin kautta voidaan olla yhteydessä vain niihin yksittäisiin ihmisiin, joihin halutaan. Tämä linkittyy myös nuorisokeskusteluun, sillä eräs äiti kertoi, ettei hän enää tunne lastensa kavereita, sillä kännyköiden aikana kukaan ei enää soita lankapuhelimeen.

Toisaalta kuitenkin todettiin, että teknologia voi myös luoda uusia suhteita. Ryhmässä oli muun muassa omakohtaisia kokemuksia internetin keskusteluryhmistä, sillä eräs nuori äiti kertoi olevansa aktiivinen keskusteluryhmiin osallistuja. Kotiäidin on helppo käydä netissä vaikkapa silloin, kun lapset ovat päiväunilla. Hänen kokemustensa mukaan sähköisissä keskusteluryhmissä tuetaan toisia äitejä, niissä voidaan esittää tyhmiäkin kysymyksiä ja solmia uusia tuttavuuksia. On kuitenkin muistettava se, että moni tietokoneeton jää tällaisten suhteiden ulkopuolelle.

Varsinkin tiistain ryhmä keskusteli aktiivisesti myös Lohjan kaupunkikuvan ja ympäristön kehittämisestä. Erityisesti ajankohtaiset asiat kuten markettien ja teiden rakentaminen

puhuttivat, ja näistä aiheista olisivat toiset halunneet puhua enemmänkin. Toiset taas olivat sitä mieltä, ettei rakentamisasioista kannata enää puhua, koska niihin ei voida enää vaikuttaa. Keskustelussa nousi selvästi esille yhtäältä ryhmäläisten halu vaikuttaa ja toisaalta kuitenkin vaikuttamiskeinojen puute.

Ympäristön kehittäminen teemana linkittyi myös nuorisosta puhumiseen, sillä myös nuorten olojen uskottiin paranevan, jos he itse saisivat olla mukana päättämässä nuorisotilojen rakentamisesta ja alueiden viihtyisyydestä. Näin on Lohjalla osittain tehtykin, sillä kaupungissa toimii aktiivinen nuorisovaltuusto.

Mielenkiintoisinta kaupunkikuvan kehittämistä keskusteltaessa oli ryhmäläisten innostus. Erään palautteen mukaan aihe toimi virkistävänä vastapainona raskaammille aiheille. Innostavinta keskustelun antia olivat ryhmäläisten esittämät ideat muun muassa torielämän kehittämistä sekä vesitornin hyödyntämisestä infopisteenä ja näköalapaikkana. Keskustelun edettyä kävi myös selväksi ryhmäläisten ylpeys omasta kaupungistaan, vaikka aluksi oltiin lähdetty liikkeelle varauksellisesti "eihän täällä nyt mitään nähtävää ole" –tyylillä. Myös matkailun kehittäminen voi olla yhteydessä hyvään elämään: onhan toki mukavampaa asua kaupungissa, jonka nähtävyyksistä ja kulttuuritarjonnasta voi olla ylpeä, kuin asua paikkakunnalla, missä ei ole mitään nähtävää. Matkailun ja kaupunkikuvan kehittäminen on yhteydessä myös paikkakunnan yhteishenkeen.

Yllä kuvattujen keskusteluaiheiden pohjalta voi tehdä yksinkertaistavan yhteenvedon siitä, millaiseksi ryhmäläiset kokevat hyvän elämän. Mielekäs elämä rakentuu turvallisesta lapsuudesta ja nuoruudesta, peruspalveluista ja viihtyisästä asuinympäristöstä. Siihen kuuluvat myös työ ja koulu sekä niissä viihtyminen ja toiset ihmiset: ystävät, naapurit, aito vuorovaikutus ja kosketus. Hyvään elämään kuuluu myös mahdollisuus sanoa sanottavansa, mahdollisuus vaikuttaa itseä koskeviin päätöksiin ja yhteisiin asioihin. Viimeinen seikka tuli ryhmäkeskustelujen ohella vahvasti esille myös avoimessa loppukeskustelussa, ja käsittelenkin vaikuttamiseen liittyvää tematiikkaa omassa luvussaan (ks. luku 7.1.).

6.2. Kytkökset, arvot ja paikallisuus

Yllä esitetyt aiheet nousivat ryhmäläisten mielestä esille, koska ne olivat ajankohtaisia ja tärkeitä, ne koskettivat lähes kaikkia jollakin tapaa. Ajankohtaisten teemojen lisäksi aiheiden valinnassa näkyivät myös osallistujien henkilökohtaiset intressit sekä erilaiset elämäntilanteet ja ongelmat.

Keskusteluissa kävi hyvin selvästi ilmi, että yhdestä teemasta ei voi puhua ilman, että käsitellään saman aikaisesti myös muita aiheita. Tällainen yhteyksien paljastaminen onkin yksi keskusteluryhmien vahvuuksista. "Kytchentäjärki" on osallistujilla oleva kyky nähdä julkisuuden

näkökulmasta yllättäviä ja epätavallisia yhteyksiä eri asioiden välillä sekä kyky muotoilla uusia teemoja ja esittää niiden pohjalta konkreettisia ehdotuksia. Kytöntäjätki tulee parhaiten esille tilanteessa, jossa ihmiset pääsevät ryhmässä keskustelemaan asioista. Kytöntäjien avulla voidaan saada uusia näkökulmia ongelmiin, joista yleensä keskustellaan eri instituutioissa ja eri asiantuntijoiden johdolla. Tämä johtaa siihen, että aiheista keskustellaan yleensä myös erillisissä lehtijutuissa. Keskustelijoiden tekemät kytöntätki ovat tässä mielessä haaste myös journalismille. (ks. esim. Heikkilä & Kunelius 2000, 62)

Muun muassa nuorison pahoinvointi kytöntätki Lohjan keskusteluissa työelämän vaatimuksiin ja lopulta myös asuntokysymykseen, vaikka aluksi näyttikin, että teemat ovat erillisiä. Esimerkiksi eräs ryhmän muotoilema ajatusketju kulki näin: Koska nykyään rakennetaan vain pieniä ja kalliita asuntoja, ei vanhemmilla ole varaa hankkia kuin yksi lapsi ja lisäksi molempien täytyy käydä töissä (tai työelämä ja urakehitys vaativat heiltä yhä enemmän aikaa), jotta vuokrat saadaan maksettua ja elämisen taso pidettyä kohtalaisena. Molemmat vanhemmat ovat siis päivät poissa, ja lapsi viettää suurimman osan ajastaan hoitopaikoissa tai yksin kotona, sillä pienissä perheissä ei lastenhoitovastuuta voi antaa vanhemmille sisaruksille. Lapset saattavat siis kärsiä yksinäisyydestä ja joutuvat keräämään elämisen malleja useilta eri tahoilta, koska vahvaa vanhemmuuden mallia ei ole. Kontakti omiin vanhempiin on heikko, ja vanhemmista tulee lapsille näin ollen vain aikuisia muiden aikuisten joukossa, mikä johtaa ongelmiin myös murrosiässä, sillä siinä vaiheessa yhteyttä ja luottamusta on enää vaikea luoda. Arvoja ja ajatusmalleja ei siis saada siirrettyä sukupolvelta toiselle. Näin asuntoasia, työelämä, sosiaaliset kontaktit, nuorten pahoinvointi ja arvokasvatus liittyvät toisiinsa: elämää ei voi käsitellä erilaisissa osasissa.

"Yksi asia mikä kannattaa pitää tavoitteena tällaisessa keskustelussa on, että hyvin helposti ajaututaan yhden asian liikkeen tyyliin, että otetaan yksi asia, mitä pyöritellään irrallaan tästä yhteiskunnasta. Kun käsitellään asioita, niin olisi hyvä päästä sellaiseen käsittelytapaan, jossa katsotaan se kokonaisuus, jossa se on osasena."

(mies, keskustelu 3.12.)

Ryhmäläisten palautteista käy kuitenkin ilmi myös se, että ihmiset ovat tottuneet julkisuudessa esitettyihin asioiden lokeroiteihin, sillä toiset olisivat halunneet tiukemmin rajata keskustelua ja sen rönsyilemistä, jotta oltaisiin puhuttu yhdestä asiasta kerrallaan. Onko siis kuitenkin niin, että deliberaatio edellyttäisi aiheiden tiukempaa rajaamista? Toisaalta tällainen rajaaminen saattaisi kuitenkin kaventaa keskustelun mahdollisuuksia.

Keskusteluun valitut teemat olivat varsin yleisiä ja abstrakteja, joten ryhmissä keskusteltiin paljon myös arvoista. Myös aikaisemmissa kokeiluissa (ks. esim. Kunelius 1999) on käynyt selväksi, että kansalaiset eivät halua keskustella konkreettisista aiheista ilman niiden kytöntätkiä

arvoihin. Vaikka arvokeskustelu onkin uutisoitavana aiheena ongelmallista lehden toimituksen kannalta, on tämäkin huomio merkittävää julkiselle keskustelulle. Konkreettisten toimien lisäksi ihmiset tahtovat kuulla näille toimille arvoperusteluja. Muun muassa uudesta teknologiasta käydyn keskustelun taustalla ei ollutkaan ajatus siitä, miten uusia laitteita voi hyödyntää ja käyttää, vaan pikemminkin ajatus niiden mukanaan tuomasta arvojen muutoksesta:

"-- Kun mietin tätä digi-tv:tä ja sähköpostia ja kaikkea mahdollista, niin aina on vuorovaikutus -- että on mahdollisuus vuorovaikuttaa, niin joskus mieltii, että mitä hitsin iloa siitä sitten on? -- Se on sillain hirveätä, että koko ajan tulee uusia välineitä lisää, että sun ei tarvitse lähteä minnekään, ei tavata ketään, sun ei tarvitse kenenkään kanssa puhua eikä ketään kosketella, eikä mitään, että aina vaan jotakin näpytetään ja sitten tulee viestiä." (nainen, keskustelu 10.12.2001)

Vaikka ryhmissä keskusteltiin paljon arvoista ja abstrakteista asiakokonaisuuksista, ankkuroitiin yleiset teemat kuitenkin usein omiin kokemuksiin. Paikallisuus oli silti jopa yllättävän pieni tekijä keskusteluista; käytyjen keskustelujen kaltaista sananvaihtoa olisi voinut käytännössä katsoen käydä missä tahansa muuallakin Suomessa. Paikallisten asioiden pöydälle nostamista olisivat varmasti edesauttaneet asiantuntijoiden tai muiden vastaavien alustajien mukaan pyytäminen. Oikeastaan vain kaupunkikuvan ja matkailun kehittämisestä käyty keskustelu oli leimallisesti lohjalaista.

Keskustelun yleispätevyys kuitenkin mielestäni osoittaa, että paikallisesti toteutetussa kokeilussa voidaan ja halutaan käsitellä myös valtakunnallisesti askarruttavia asioita, eikä paikallisuus ole esteenä keskustelujen etenemiselle. Muun muassa asumisesta keskusteleminen kääntyi melko lailla asumisen yleisiin ongelmiin, ei niinkään erityisesti Lohjan ongelmiin. Tähän saattoi kuitenkin osaltaan vaikuttaa ryhmäläisten halu tasoitella keskustelua ja viedä teemaa yleisempään suuntaan, jotta muutamien ryhmäläisen henkilökohtaiset kokemukset eivät olisi dominoineet keskustelua tai etteivät heidän yllättävän avoimet lausuntonsa olisi vahingossa päättyneet lehteen.

n: "Mulla on käynyt niin, että mulla meni asunto, omistusasunto, silloin 90-luvulla laman aikaan. Melkein 300 000 tappiota siinä. Mulla oli pakkotilanne myydä se, kun oli halvimmillaan."

m: "Niitä on kyllä monia, jotka on olleet samassa tilanteessa."

n: "Mutta se ei yhtään pienennä sitä ikävyyttä mun kohdalla. --"

m: "Ei varmasti."

(keskustelu 11.12.2001)

6.3. Keskustelijoiden roolit

Ensimmäisellä kerralla, jolloin kaikki osallistujat esittelivät itsensä, tuli esille myös se seikka, että useat keskustelijat kokivat edustavansa jotakin suurempaa ryhmää. Edustamisen ilmiö on tullut esille myös aikaisemmissa kansalaisjournalismikokeiluissa: ihmiset tahtovat ryhmässä esittää muille legitimoinnin siitä, miksi he ovat itse lähteneet mukaan keskusteluihin ja miksi heidän sanomisillaan on merkitystä. (ks. esim. Kunelius 1999) Omalle kannanotolle voi myös saada enemmän painoarvoa, jos sen katsotaan edustavan jonkin laajemman ryhmän kantaa.

"Mä edustan eläkeläisryhmää, olen ollut 7 vuotta eläkkeellä, vanhuuseläkkeellä sairaanhoitajan tai osastonhoitajan virasta. On sen verran potentiaalia vielä, että koitan niin kuin kalkkiakin pudottaa, että käyn kaikenlaisessa mukana."

(nainen, keskustelu 27.11.)

"Mä olen sairaslomalla oleva työtön, että mä olen ilmeisesti sitten tällainen syrjäytynyt, että edustan sitä." (nainen, keskustelu 27.11.)

Havaitsin, että edustamisilmiö on myös tarttuvaa laatua: kun joku aloittaa esittelyn kertomalla edustavansa jotakin tahoja, myös muutkin ryhmäläiset tuntevat, että heidän täytyy selvittää, mitä tai keitä he edustavat. Jos joku esimerkiksi kertoo olleensa mukana lautakunnassa tai jossakin yhdistyksessä, seuraavakin kertoo itsestään tämän faktan, vaikka ei olisi alun perin pitänyt sitä merkittävänä asiana omalla kohdallaan:

"-- Tässä kun puhuttiin näistä yhdistystaustoja, niin olen siinä kyläyhdistyksessä mukana, jos se nyt on tärkeää." (mies, keskustelu 3.12.).

Yhdistystaustoista huolimatta kokeilun aikana toivottiin, että illoissa puhuttaisiin yhteisistä asioista siten, ettei edustaminen korostuisi. Ryhmäläiset itse halusivat irti leimoista ja ulkopuolisista paineista. Eräskin ryhmässä mukana ollut yhdistysaktiivi kertoi, että hän oli tarkoituksella jättänyt esittelytilaisuudessa kertomatta olevansa yhdistyksen puheenjohtaja. Titteli oli silti ilmestynyt tilaisuudesta kirjoitettuun lehtijuttuun, sillä puheenjohtaja oli toimittajalle ennestään tuttu.

Edustamista näkymättömämmin ryhmäkeskusteluihin vaikuttaa kansalaispääoma (Sirianni & Friedland 2001). Kansalaispääomalla tarkoitetaan niitä kykyjä, sosiaalisia taitoja ja yhteyksiä, jotka helpottavat kansalaisten kommunikointia sekä yhteisten asioiden ratkaisemista. On tietysti selvää, että kaikilla ihmisillä ei ole yhtä paljon kansalaispääomaa, sillä toiset ovat kartuttaneet pääomaansa erilaisissa yhdistyksissä, työpaikoissa ja tehtävissä enemmän kuin toiset. Kansalaispääoma tuli ilmi Lohjan keskusteluissa muun muassa esiintymisvarmuutena. Ne, joilla pääomaa ei vielä ollut kovin paljon, saattoivat kokea olonsa epävarmoiksi:

"Pidin itseäni "huonompana" kuin muut, jotka ovat joskus olleet/ovat vaikuttaneet esim. valtuustossa. Viimeisinä kertoina en enää ajatellut sitä, koska mielipiteitäni kuunneltiin." (nainen, kirjallinen palaute).

Kuten lainauksesta käy ilmi, kansalaispääomaa pystytään kuitenkin keskustelemisen avulla kasvattamaan. Oleellista on, että ihmiset ovat mielekkäissä yhteyksissä toisiinsa, luovat verkostoja ja luottamussuhteita. (ks. Merrill ym. 2001, 118)

Ryhmäkeskusteluissa jokainen osallistuja hakeutuu tai joutuu lähes poikkeuksetta johonkin ryhmän sisäiseen rooliin, vaikka alussa ei määrittelisikään edustavansa mitään tahoja. Selkein rooli Lohjan keskusteluryhmissä oli ryhmän puheenjohtajilla, sillä heidän asemansa oli jo etukäteen määritelty. Toisen ryhmän puheenjohtaja oli lohjalainen mies ja toinen oli Lohjalla asuva Suomen Mielenterveysseurassa työskentelevä nainen. Työtaustastaan huolimatta hän oli mukana ryhmässä ennen kaikkea yksityishenkilönä ja lohjalaisena.

Puheenjohtajille annettiin ennen kokoontumisia muutamia ohjeita. Heidän kanssaan sovittiin, että he toimisivat keskustelun ohjaajina ja puheenvuorojen jakajina, jotta keskustelut pysyisivät kasassa. Puheenjohtajien kanssa sovittiin, että heidän ei kuitenkaan olisi syytä olla liian dominoivia, vaan tasapuolisia, ja antaa myös paikalla olevalle toimittajalle mahdollisuus tehdä lisäkysymyksiä. Puheenjohtaja voisi ajoittain myös tehdä yhteenvetoja jo keskustelluista asioista, mutta hänen tärkeimpänä tehtävänään olisi koettaa pitää keskustelu asiassa, muun muassa korostaa paikallisia näkökulmia, konkreettisuutta ja ratkaisujen hakemista. Puheenjohtajien oma osallistuminen keskusteluihin sai myös olla vapaata.

Ensimmäisissä keskusteluissa puheenvuorot kulkivat puheenjohtajan kautta. Virallisen tuntuinen käytäntö väheni kuitenkin ajan myötä, sillä vapaa keskustelu näytti sujuvan paremmin. Välillä puheenjohtaja kuitenkin nosti esille ryhmän hiljaisempia jäseniä antamalla heille suunvuoron ja kysymällä heidän mielipiteitään. Puheenjohtaja otti myös vastuuta siitä, että ryhmäläiset pysyivät asiassa, eivätkä puheet rönsyilleet liikaa.

"Nyt kun mentiin noihin nuorten ongelmiin ja huumepuoleen, niin olisiko se toisen käsittelyn kohteena. Mutta mentäisiin nyt kuitenkin siihen keskusta, nämähän liittyy toisiinsa." (pj, keskustelu 27.11.)

Puheenjohtaja myös tulkitsi ryhmäläisten sanomisia ja tasoitti väärinymmärrysten mahdollisuuksia:

m: "... Että jos joku haluaa sinne keskelle metsää yksinään, niin kustantakoon sitten itse ne tiet ja..."

pj: *"Että sinne ei voi niin kuin vaatia sellaisia palveluja kuin keskelle kaupunkia. Tämä sun viesti oli, niinkö?"*

m: *"Niin, nimenomaan..."* (keskustelu 11.12.).

Muutamien vastaajien mukaan puheenjohtaja olisi voinut jakaa puheenvuoroja enemmänkin, jotta ryhmä ei olisi puhunut yhtä aikaa. Eräs keskustelija olisi lisäksi toivonut kokousmaisempaa otetta keskusteluihin. Yleisesti ottaen puheenjohtajia pidettiin kuitenkin asiallisina, nähtiin hyvänä, että joku piti lankoja käsissään.

Puheenjohtajien rooli oli ryhmissä selvä, mutta moni muu ryhmäläinen koki olevansa "tavallinen" ryhmän jäsen muiden joukossa. Toiset osallistujat olivat mukana kuitenkin hyvin henkilökohtaisissa rooleissa. He kertoivat pieniä tarinoita heille sattuneista arkipäiväisistä tilanteista ja myös vaikeista ongelmistaan. Kummastakin ryhmästä löytyi lisäksi porukan huumorivastaava, joka kevensi tilanteita hauskoilla heitoilla. Toiset puolestaan mielsivät itsensä esimerkiksi kuuntelijan tai aktiivisen keskustelijan rooliin.

"Olin enempi kuuntelijan roolissa. Pystyin kuitenkin tuomaan esille omia elämäkokemuksiani." (nainen, kirjallinen palaute)

"Yritin kyllä vähän rajoittaa [puhumista], etten olisi ns. minä-häirikkö"

(nainen, kirjallinen palaute)

Rooleihin vaikutti toki myös se, miten ryhmäläiset olivat alussa esitelleet itsensä. Esimerkiksi perhepäivähoitaja joutui helposti sellaiseen asemaan, että juuri häneltä kysyttiin aina mielipidettä lapsia ja perheitä koskevissa aiheissa ja hänen oletettiin olevan silloin äänessä:

"Kun sä [perhepäivähoitajana] olet paljon nähnyt näitä pienten lasten vanhempia, niin mihin sä olet siellä törmännyt?" (nainen, keskustelu 7.1.)

"Näetkö sä [nuorena] nuorten kanssa tällaista vai onko tämä ihan outo ajatus?"

(nainen, keskustelu 3.12.).

Muun muassa poliittisessa päätöksenteossa ja yhdistystoiminnassa aikaisemmin mukana olleet ryhmäläiset saivat hartioilleen usein jopa kaupungin ja sen tekemien päätösten puolustamisen sekä selittäjän roolin. Heiltä myös odotettiin tarkempaa faktatietoa Lohjan kaupungin asioista kuin muilta. Vaikka joitakin ryhmäläisiä roolit saattoivat kahlita, voidaan myös ajatella, että erilaisten rooliensa avulla keskustelijat nousivat ryhmän sisällä asiantuntijoiksi, heille tarjoutui ryhmässä mahdollisuus tarjota omaa asiantuntemustaan. Tällainen rooli ei välttämättä aukea ihmisille muissa tilanteissa.

6.4. Keskustelujen kieli ja tyyli

Ryhmäläisten keskustelutyylit olivat selvästi sidoksissa niihin rooleihin, joihin he olivat alussa asettuneet. Puhetyyleissä tuli esille muun muassa hallinnon ja säädösten kieli:

“Se säännöstö edellyttää sitä, se on kopioitu tuosta EU:n rahoitussäännöstöstä myöskin tähän POMO-rahoitukseen...” (mies, keskustelu 21.1.).

Omat arkikokemukset sekä elämäntilanteet kuulsivat puheenvuoroista läpi yhtä lailla kuin virkakielikin. Useilla keskustelijoilla oli puheenvuoroissaan hyvin henkilökohtainen ja avoin tyyli esittää asioita:

“Mutta nämä lapsetkin on erilaisia: mun tytär oli kiltti, se ei koskaan haistatellut eikä mitään ja sitten kun mä pyysin jotakin, niin se sanoi: “joo”, mutta ei kyllä tehnyt mitään.” (nainen, keskustelu 8.1.)

“Mä olin just sanomassa sitä, että aina ei ole kuitenkaan -- kyse vanhemmista: mulla on ollut hirveän ankarat vanhemmat ja ollut tarkka kuri ja tarkat kellonajat -- mutta ei se ole oikeasti vaikuttanut mitään.” (nainen, keskustelu 8.1.).

Keskusteluissa jokainen oli siis äänessä taustojensa kanssa, mutta koska ryhmien käsittelemät aiheet liikkuvat laidasta laitaan, oli myös havaittavissa, että keskustelun kokonaistyyli mukautui aiheisiin. Esimerkiksi nuorten asioista puhuttiin kasvattajien ja vanhempien näkökulmasta, ja myös nuorimmat osallistujat mukautuivat koko ryhmän käyttämään keskustelutyyliin.

“Se yläasteikä oli ainakin mulle ja mun ystäville sitä itsensä hakemista ja tätä, että haetaan niitä arvoja ja ajatusmalleja, mitkä tuntuu hyvälle. Just siinä vaiheessa voisi antaa vaikka koulussa luentoja, ja jotain suuntaa ja arvoja ja jotain ajateltavaa nuorille, että voisi sitten vähän kehittää terveellisempiä ajatuksia kuin mitä nyt. Ehkäistä sitä pahoinvointia, josta nyt ollaan puhuttu.” (mies, keskustelu 3.12.)

Kunnallisesta päätöksenteosta ja kaupungin hallinnosta puhuttaessa puhetyylit sekoittuivat hauskasti. Oli selvästi huomattavissa, että tällaiseen puheeseen oli tarttunut lehtien ja päättäjien käyttämiä sanontoja kuten "resurssit" ja "sektorit". Silti puheen läpi kuulsivat jokaisen puhujan omat taustat ja tavat puhua asioista:

“Ja olisi varmaan moni muukin halukas tällaiseen mummutehtävään, mutta joku joka on ajatellut tätä, niin ei tiedä mihin kääntyä, ja kunnallisella sektorilla päiväkodeissa ei varmaan ole hirveästi resursseja alkaa etsintäkuuluttamaan mummuja tuolla pitkin.” (nainen, keskustelu 10.12.).

Argumentaatioapua omien kantojen perustelemiselle haettiin hyvin usein lehtiartikkeleista tai tv-ohjelmista. Yllättävää oli mielestäni se, että tutkimuksiin viitattiin yllättävän usein:

"Hesarissa oli juttu siitä, että esimerkiksi Helsingin seudulla oli tehty tutkimusta siitä, miten vanhemmat kohtelee lapsiansa..." (nainen, keskustelu 7.1.)

"Kun mä olen vähän opiskellut tätä kasvatustiedettä aikanaan, niin on tehty paljon tutkimuksia, että se mikä on tärkeätä, on se kaveriporukka, että millaiseen porukkaan se nuori lähtee." (mies, keskustelu 7.1.)

Tutkimuksiin vetoaminen saattaa kuvastaa sitä, millaiseksi julkisen keskustelun luonne koetaan: argumenttien tueksi on aina tarjottava faktatietoa. Tällainen malli lienee mediasta otettu, ja median suuri vaikutus näkyi myös siinä, että keskustelijat tukivat väitteitään tiedotusvälineistä saamallaan tiedoilla. Ryhmissä koetettiin kuitenkin rohkaista keskustelijoita arvostamaan myös omaa elämänkokemustaan argumenttiensa perustelemisessä.

Useiden palautteiden mukaan keskusteluihin olisi silti kaivattu mukaan asiantuntija-alustuksia tai muita vastaavia tietopaketteja. Tämä onkin aiheellinen pyyntö, sillä se liittyy sekä keskustelijoiden tasa-arvoisuuteen että kykyyn argumentoida ja perustella omia mielipiteitään silloin, kun aihe on vieras. Alustusten jälkeen argumenttien perustelu olisi ollut helpompaa ja "tasapuolisempaa", kun kaikilla olisi ollut aiheista samat lähtötiedot. Toisaalta asiantuntijan mukana olo olisi voinut myös dominoida tilannetta: keskustelua olisi käyty asiantuntijan ehdoilla ja sanastolla.

6.5. Mikä vaikeutti keskusteluja?

Molempien ryhmien keskustelut olivat sopuisia ja sivistyneitä; erimielisyyksiä tai sanaharkkaa ei juurikaan syntynyt. Tällainen samanmielisyys koettiin muutamissa palautteissa positiiviseksi asiaksi, turhalta kädenväännöltä säästyttiin:

"Kun monta samoin ajattelevaa ihmistä kokoontuu, syntyy keskustelua. Tulee erilaisia ajatuksia esille. Jos joukossa on jyrkästi erimielisiä, hän/he jäävät "alle", jolleivät tuo erittäin kovasti eriäviä mielipiteitään esille. Se taas johtaa sanasotaan ja eri puolueisiin jakaantumiseen." (nainen, kirjallinen palaute).

Sopuisuutta kohtaan voi toki esittää myös kritiikkiä. Muun muassa Blumer (1999 [1946], 22) näkee, että julkisoiden keskusteluja määrittää aina erimielisyys, sillä julkisossa tuodaan esille järkipäisiä argumentteja, niitä arvostellaan ja niille esitetään vastaväitteitä. Näin ollen toimivassa julkisossa vuorovaikutusta leimaa vastakkaisuus eikä yksimielisyys. Ehkäpä Lohjan keskusteluryhmät eivät muodostaneetkaan julkisoiden yksinään, sillä erimielisiä ääniä olisi löytynyt

ryhmän ulkopuolelta. Jos ryhmässä käyty keskustelu olisi levinnyt paremmin kokoontumistilojen ulkopuolelle, olisi väittelevä julkiso voinut muodostua. Toimivaan julkisoon kuuluvat nimittäin myös ryhmän ulkopuoliset, samoista keskustelunaiheista kiinnostuneet tahot (Pietilä 1999, 8 - 9).

Ryhmien yhteisymmärrys saattoi olla osoitus myös rekrytoinnin pulmista eli siitä, että ryhmät olivat yrityksestä huolimatta homogeenisia. Ryhmäläiset huomasivat tämän itsekin. Toisaalta keskustelut kuitenkin koskivat sellaisia yleisesti hyväksytyjä "totuuksia" ja arvoja, joissa erimielisyys on vähäisempää kuin muutoin. Tuskin esimerkiksi löytyy kovin monia, jotka väittäisivät, ettei nuorten väkivalta ole huolestuttavaa.

Vaikka erimielisyydet eivät suurilta osin vaikeuttaneet ryhmien toimintaa, muutamia epäviereisiä tilanteita keskusteluissa kuitenkin syntyi. Esimerkiksi nuorisosta keskusteltaessa eräs ryhmäläinen ilmaisi, että skeittiratojen rakentaminen ei ratkaise nuorten ongelmia, vaan se on vain ratkaisu tekemisen tasolla, ei arvokasvatuksen tasolla. Toiset ymmärsivät tämän niin, että kyseinen keskustelija piti skeittiratojen rakentamista turhana. Asiasta syntyi erimielisyyttä, koska toiset ryhmäläiset olivat itse nähneet tai kokeneet, kuinka tärkeitä juuri skeittiratojen tyylliset paikat ovat lapsille ja nuorille. Asiasta puhuttiin siis eri näkökulmista: arvokasvatuksen näkökulmasta ja nuorten näkökulmasta.

n: *"Hehän on itse rakentaneet sen [skeittiradan] ne nuoret, ja siellä ei ole minkään näköistä ongelmaa rikkomisen takia --. Kyllä se vetää aika ison osan porukasta pois sieltä kadulta, ja sitten just sellainen yhtenäisyys, skeittiporukka pukeutuukin jo yhtenäisesti."*

pj: *"Se on yksi oma alakulttuurinsa."*

n: *"Niin ja sellaisiahan ne aina haluaa. Pääasia että ne on siellä eikä tuolla jossakin kaduilla."*

m: *"Enhän mä sitä skeittiä tyrmännyt..."*

n: *"Joo mä ymmärsin."*

m: *"...Mutta pukeutumiseenkaan ei taida kuulua muuta kuin kengät, että ei ole kaulaliinaakaan. Mutta jos tämä virkamiehen näkemys on, että nuoriosasia hoidetaan, kun on skeittirata, niin se on aika uskomatonta." (keskustelu 7.1.)*

Keskustelua vaikeutti ajoittain myös se että, toiset olisivat halunneet puhua aiheista yleisemmällä tasolla, kun taas toiset kertoivat aiheisiin liittyviä henkilökohtaisia kokemuksiaan. Aika ajoin keskusteluissa oli ilmassa myös vaivaantunut tunnelma, kun toiset ryhmäläiset esittivät kaikkien kuultavaksi hyvinkin yksityisiä asioita.

"Minua ainakin häiritsi, että jotkut ryhmässämme toivat liikaa esille henkilökohtaisia asioita. Enimmäkseen murheita. Mielestäni olisi pitänyt puhua yleisesti."

(nainen, kirjallinen palaute).

Aina ei myös oltu täydellisesti samalla aaltopituudella eivätkä huumorintajut kohdanneet. Esimerkiksi toisten käyttämä ironinen ote ei välttämättä saanut vastakaikua. Lisäksi ennakkokäsitykset muista mukana olleista keskustelijoista saattoivat vaikuttaa keskusteluihin haittaavasti:

"Pyrin olemaan provosoitumatta, koska -- olemme aikaisemmin olleet ns. barrikadien vastapuolilla, ja aluksi yritin päästä eri ryhmään kuin hän, mutta tämä kääntyikin hyvin kasvattavaksi kokemukseksi ja kaikki menikin ihan hyvin." (nainen, kirjallinen palaute).

Julkisuuden läsnäolo ei vaikeuttanut keskusteluja Lohjalla ainakaan näkyvästi, lukuun ottamatta muutamia "älä nyt tätä lehteen laita, mutta" -tyylisiä kommentteja. Lohjan ryhmissä julkisuuden paineet eivät näkyneet edes siinä, että lehteen menevät jutut olisi haluttu luettavaksi etukäteen. Ehkäpä keskusteluissa kuitenkin oltiin pelattu varman päälle, eikä aina ollut ammuttu kovilla. Kunelius (1999, 52 - 53) onkin havainnut, että julkisuuden paine saattaa vaikuttaa keskustelijoihin eräänlaisena sovittelunhaluna; omia kantoja tulkitaan yleiselle kielelle ja ilmaisuja muotoillaan ehkä maltillisemmin kuin muissa yhteyksissä. Tämä voikin osaltaan toimia selityksenä ryhmän sopuisuudelle. Toisaalta julkisuus voi Kuneliuksen (emt.) mukaan tuntua keskusteluissa myös siinä, että ihmiset kokevat asiakseen tuoda keskusteluun omia kantojaan tai niitä kantoja, joita heidän itse itselleen ottamat mandaatit edellyttävät. Keskustelun julkisuus voi siis olla myös pontevoittava tekijä. Julkisuuden läsnäolo saattoi Lohjalla vaikuttaa tällä tavoin etenkin nuoriin osallistujiin, sillä he ilmaisivat tyytyväisyytensä siitä, että heille annettiin mahdollisuus puhua julkisessa ryhmässä. Julkisuus koettiin myös positiivisesti, ja niin sanotun julkisen mielihyvän kokeminen kävi ilmi palautteista:

"Konkreettisista ideoista olisi voinut kertoa vähän enemmän, mutta muuta en voi valittaa. Ei sitä usein saa puolen sivun kokoista kuvaa itsestään lehteen."

(nainen, kirjallinen palaute)

Kuten aikaisemmin on mainittu, saattaa kansalaispääoman epätasainen jakautuminen vaikeuttaa keskustelua, sillä kaikilla ryhmäläisillä ei ole samanlaisia keskustelutaitoja tai tietämystaustaa. Tästä huolimatta Lohjan ryhmäläiset kokivat keskustelut tasa-arvoisiksi. Palautteiden mukaan lähes jokaisella oli sellainen tunne, että he olivat saaneet äänensä kuuluviin aina kun olivat niin halunneet.

"Keskustelut olivat tasa-arvoisia, tosin pitihän siellä pitää joskus puoliaan, että pääsi väliin sanomaan sanottavansa." (nainen, kirjallinen palaute)

"Huomasin, että voin puhua aivan omasta näkökulmastani ja koin olevani täysin tasa-arvoinen muiden ryhmäläisten kanssa. Yleensä vanhempien ihmisten kanssa keskustellessa sitä jää hieman alakynteen, mutta ei tässä ryhmässä."

(nainen, kirjallinen palaute)

Ryhmissä keskustelut eivät ainakaan näkyvästi vinoutuneet, vaikka toisilla jäsenillä olikin ehkä enemmän ikää, kompetenssia tai kokemuksia julkisesti puhumisesta ja argumentoinnista kuin toisilla. Lehden toimitus piti tilannetta ongelmallisempänä kuin keskustelijat itse; toimituksessa katsottiin, että rutinoituneet osallistujat jyräisivät alleen muut ryhmäläiset.

"Toiset on jo rutinoituneita omassa esiintymisessään ja puheessaan, ja sitten on ryhmässä hiljaisempia ja vetäytyvämpiä. Eivät kaikki ole ihan tasa-arvoisia kuitenkaan. Ne joilla on rutiini, saa otettua toisilta puheenvuoron ja pidettyä sen, eikä ne jännitä sitä, että siellä on kymmenen vierasta ihmistä ja toimittaja." (toimittaja, suullinen palaute)

Havaintojeni mukaan puheenvuorojen jakaantumiseen vaikutui kuitenkin eniten henkilökohtainen innokkuus puhua, ei niinkään aikaisemmat keskustelukokemukset. Toisaalta Fraser (1992, 119) kuitenkin varoittaa, että sosiaaliset eriarvoisuudet voivat vaikuttaa keskusteluun, vaikka kaikki muodolliset esteet olisikin poistettu ja keskusteluun olisi otettu mukaan myös marginaaliryhmien edustajia. Deliberaatio saattaa siis toimia ylivallan naamiona: keskustelun yhteiset pelisäännöt peittävät alleen erot, kun kaikki mukautuvat yhteisesti luotuihin keskustelun sääntöihin. Lohjalla esimerkiksi nuorten ja vanhempien välinen eriarvoisuus ei käynyt mitenkään selvästi ilmi, mutta voidaan myös ajatella niin, että nuoret joutuivat mukautumaan koko ryhmän pelisääntöihin ja puhetapoihin, jolloin eriarvoisuus peittyi.

"Mielenkiintoista oli, että ryhmän nuorin keskustelija on nuorisovaltuustossa ja se oli ihan toisenlainen siellä ryhmässä, se ympäristö muutti sen, kun tuli aikuisten keskelle, niin se esiintyi samalla lailla kuin muutkin ja puhui "niistä" nuorista"

(toimittaja, suullinen palaute)

Ehkäpä jotakin siis jäi yhteisesti hyväksytyyn puhettavan ja deliberaation alle? Toisen esimerkin voi ottaa siitä, kuinka mielenterveyskuntoutujaksi esittäytyneen ryhmäläisen henkilökohtaiset kommentit jätettiin usein huomiotta tai siivutettiin nyökkäilemällä.

Tällaisten tilanteiden varalle Fraser ehdottaa vaihtoehtoisten julkisuuksien luomista. Tässä kokeilussa vaihtoehtojulkisuuksien luominen olisi voinut merkitä vaikkapa sitä, että nuoret olisivat päässeet keskustelemaan omista aiheistaan, omalla tyylillään muiden nuorten kanssa. Entäpä olisiko mielenterveyskuntoutuja saanut asiansa paremmin esille erilaisessa seurassa? Olen Fraserin kanssa samaa mieltä siitä, että on hedelmällisempää ajatella julkista kenttää

useista eri alajulkisuuksista muodostuvana kokonaisuutena, sillä yksi yhteinen julkisuus tekee alisteisten ryhmien todellisten mielipiteiden kuuluviin pääsyn vaikeaksi. Kaikkien annetaan ehkä puhua, mutta marginaaliset äänet pakotetaan mukautumaan yhteiseen diskurssiin. Toisaalta suhtaudun kuitenkin varauksella erillisten alajulkisuuksien mahdollisuuksiin saada viestinsä muiden kuultavaksi. Tarkoitin tällä sitä, että jos Lohjan kokeiluun olisi pyydetty mukaan vain mielenterveyskuntoutujia eli luotu heille oma vaihtoehtojulkisuus, olisi heidän keskustelunsa ollut julkisuudessa hyvin helppo ohittaa kategorisoimalla lehtijutut "vain" mielenterveyspuheeksi.

6.6. Millaisen pohjan keskustelu luo kansalaisjournalismille?

Lohjalla käytyjen keskustelujen perusteella voi tehdä muutamia yleisiä huomioita siitä, miten ryhmäkeskustelu toimii. Keskustelun sujuvuuteen vaikuttaa ensinnäkin se, millaisiin rooleihin ryhmän jäsenet asettuvat. Keskustelu sujuu parhaiten, jos ryhmäläiset viihtyvät rooleissaan (esimerkiksi kuuntelijana tai päivähoiton aisantuntijana). Rooliensa sekä edustamisen kautta keskustelijat pääsevät myös toimimaan ryhmässä asiantuntijoina ja saavat rohkeutta kertoa mielipiteitään.

Ryhmäkeskusteluissa käytetty kieli ja keskusteluiden tyyli muodostuvat kaikkien jäsenten yhteistyössä. Keskusteluyhteys löytyy helpoimmin, jos ihmiset ovat esimerkiksi saman ikäisiä, mutta ainakin tämän kokeilun perusteella voidaan todeta, että eri-ikäisetkin keskustelijat pystyvät ja haluavat mukautua ryhmän yhteiseen tyyliin. Toisaalta tämä mukautuminen voidaan nähdä myös ongelmaksi, sillä käytetyn kielen ja tyylin lisäksi ryhmässä myös muokkautuu joitakin kirjoittamattomia sääntöjä, jotka voivat vaikeuttaa keskustelua ja erilaisten asioiden, kuten yksityisiksi koettujen kysymysten, esille pääsyä.

Ongelmia ilmenee myös silloin, jos odotukset keskusteluista ovat kovin erilaisia. Joka tapauksessa keskustelijoiden on tärkeää tuntee itsensä tasa-arvoiseksi muiden kanssa. Muun muassa puheenjohtaja voi edistää tasa-arvoisuutta huomioimalla hiljaisempia osallistujia ja antamalla heillekin mahdollisuuden puhua. Ryhmän yleinen ilmapiiri vaikuttaa myös tasa-arvoisuuteen: jos ilmapiiri on avoin ja ryhmäläiset ovat valmiita kuuntelemaan kaikkien mielipiteitä, ei puheenjohtajan tarvitse huolehtia puheenvuorojen jakamisesta.

Kaiken kaikkiaan Lohjan keskustelut osoittivat mielestäni sen, että ryhmäkeskustelut ovat hyvä lähtökohta kansalaisjournalismille. Keskustelun kautta asioihin pääsee syvemmälle kuin vaikkapa lomakekyselyn avulla tehdyn mielipidekartoituksen kautta. Esille tulee sellaisia asioita, joita vastaajat eivät välttämättä kyselyssä pitäisi merkittävänä, mutta jotka keskustelun kautta tulevat esille ja päätyvät lehteen. Tästä on esimerkkinä vapaaehtoisesta talonmiehestä kertonut juttu (liite 7), jonka idea tuli esille keskustelussa kuin vahingossa. Luulen myös, että positiivisia asioita ja ideoita ei välttämättä tule esille yksittäisessä haastattelussa tai kyselyssä niin paljon kuin ryhmäkeskustelussa. Mielestäni juuri pienryhmäkeskustelu luo kansalaisjournalismin tekemiselle parhaan pohjan, sillä keskustelu suurissa yleisötilaisuuksissa ei etene samalla

tavalla kuin pienessä ryhmässä, jossa keskustelijat ovat jo tutustuneet toisiinsa. Myös ryhmäläiset havaitsivat suuren joukon keskusteluongelmat yleisötilaisuuden jälkeen:

"Tilaisuudessa tuli mielestäni esille se, että keskustelu sanan varsinaisessa merkityksessä ei suju niin suurella ryhmässä." (nainen, kirjallinen palaute)

"Ei se [yleisötilaisuus] vetänyt vertoja omalle keskusteluryhmälle. Toisaalta se oli 'näytelmä', jota oli mukava seurata." (nainen, kirjallinen palaute).

Oman kokemuksen mukaan pienryhmässä toiset jäsenet vaimentavat ja pehmentävät keskustelua, jos se ajautuu liian negatiiviseksi tai äärimmäisyyksiin meneväksi. Pehmentämisessä voikin nähdä pienryhmäkeskustelun eron sekä yleisökeskusteluun että verkkokeskusteluun verrattuna. Katajamäki (2002) on analysoinut pro gradussaan verkkokeskustelua, ja hänen kokemustensa mukaan *Keskisuomalaisen* kotisivuilla käyty keskustelu yltyi välillä äärimmäiseksi ja osa keskustelijoista selvästi loukkaantui saamistaan kommentteista. (Emt, 68) Kasvottomana ja oman päätteen takaa on helppo tykittää kovaakin kritiikkiä, mutta tämä voi katkaista keskusteluyhteyden.

Kysymys kuitenkin kuuluu: saatiinko Lohjalla aikaan deliberaatiota, todellista harkitsevaa keskustelua, jossa ryhmä yhdessä muokkaa omia ja muiden käsityksiä sekä asioiden määrittelyjä? Palautteiden mukaan noin puolet arvelivat, etteivät keskustelut olleet vaikuttaneet heillä jo oleviin käsityksiin keskustelluista aiheista. Erään ryhmäläisen mukaan keskustelut olivat mieluummin vahvistaneet omia, aiempia käsityksiä. Toisten ryhmäläisten mukaan tämä saattoi johtua siitä, että samoista aiheista on keskusteltu jo aikaisemminkin, muun muassa valtuustossa. Näiden arvioiden mukaan keskustelussa ei siis oltu saavutettu deliberaation tasoa, sillä aiheisiin ei saatu kehitettyä uusia ja erilaisia näkökulmia. Monista aiheista keskusteltiin siis valmiiksi annetuista näkökulmista ja valmiiden määrittelyjen avulla.

Itse arvioin, että keskusteluihin tottumattomammat osallistujat kokivat kuitenkin keskustelut deliberatiivisemmin kuin rutinoituneet vaikuttajat. Toisten palautteiden mukaan keskustelut nimittäin toivat esille uusia, piristäviä näkökulmia ja muun muassa asuntoasiasta ja nuorten oloista kerrottiin saadun uusia näkökulmia.

"En osaa määritellä mitään erityistä suhtautumisen muutosta, mutta itse pidän keskusteluja - jopa kiivaitakin - erittäin hyvinä, koska omia ajatuksia on silloin hyvä tuulettaa ja peilata muiden mielipiteisiin ja asenteisiin sekä korjata tarvittaessa kurssia. Uskon kaiken keskustelun muuttavan omia käsityksiä asioista, koska se on uskomattoman hyvä tapa saada lisää tietoa ja uusia näkökulmia asioihin"
(nainen, kirjallinen palaute)

Edellinen lainaus tiivistää mielestäni erittäin hyvin sen, millaisen pohjan keskustelu voisi parhaassa tapauksessa luoda kansalaisjournalismille. Keskustelujen kautta voidaan tuulettaa itsestäänselvyyksinä pidettyjä ajatusmalleja ja saada näin myös lehtikirjoitteluun tuoreita näkökulmia. Tässä kokeilussa ei kuitenkaan saatu ratkaistua arvoitusta, jonka avulla keskustelut saisi muuntumaan harkitsevimiksi.

Toinen olennainen kysymysalue käsittelee julkison muodostumista. Kansalaisjournalismissa yleisö ymmärretään julkisoksi, joka syntyy, kun ihmiset kokoontuvat yhteiseen tilaan keskustelemaan heitä kaikki askarruttavasta ongelmasta. Julkison tunnusmerkkinä on kysymyksen esilläolo, keskustelu ja kollektiivinen mielipide (Blumer 1999 [1946], 22). Saatiinko Lohjalle muodostettua toimiva julkiso? Voiko journalismi edesauttaa julkisojen muodostumista?

Kuten olen aikaisemmin esittänyt, olivat Lohjan molemmat keskusteluryhmät melko samanmielisiä. Lisäksi ryhmät oli keinotekoisesti koottu, eikä alussa ollut olemassa yhtä yhteistä kysymystä, jonka ympärille keskusteleva julkiso olisi omalla painollaan muodostunut. Näiden määrittelyjen mukaan Lohjan ryhmät eivät muodostaneet julkisoa. Ryhmille annettiin kuitenkin mahdollisuus alussa muotoilla yhteiset keskustelunaiheet ja heitä askarruttaneet kysymykset, eikä keskustelun aiheita syötetty ulkopuolelta. Samanmielisyydestä huolimatta ryhmissä oli mukana myös hyvin erilaisia ja ainakin pinnan alla asioista hyvin eri lailla ajattelevia ihmisiä. Keskustelujen edetessä ryhmille kuitenkin muodostui yhteisiä tavoitteita, ja keskustelut alkoivat pyöriä yhä enemmän sen ympärillä, kuinka omaa viestiä saataisiin vietyä ryhmän ulkopuolelle ja kuinka yhteisiin asioihin voitaisiin vaikuttaa. Blumerin määritelmien mukaan Lohjan ryhmistä voisikin katsoa muodostuneen eturyhmiä. Eturyhmällä on yhteinen näkökanta asioihin ja se haluaa tehdä tätä kantaansa tunnetuksi julkisossa (ks. Blumer 1999 [1946], 23).

Uskon kuitenkin, että journalismi voi edesauttaa julkisojen muodostumista. Lohjalla päästiin jo hyvään alkuun, mutta ryhmää suuremman, toimivan julkison muodostuminen jäi vielä toteutumatta. Tämä olisi voitu saada aikaan, jos keskusteluun olisi saatu vedettyä mukaan enemmän tahoja ja ristiriitaisiakin mielipiteitä. Tähän tavoitteeseen pääsemistä edesauttaisi ryhmien, toimittajien ja järjestävän organisaation tiiviimpi yhteistyö ja erilaisten juttutyyppeiden rohkea kokeileminen.

7. Journalismin ja kansalaisvaikuttamisen raja

Kansalaisjournalismikeskustelua ovat värittäneet eroavuudet käsityksissä, jotka koskevat kansalaisten rohkaisemista toimintaa ja vaikuttamiseen. Muun muassa Fraseriin pohjautuva kansalaisjournalismikritiikki painottaa, että journalistien tulisi ohjata kansalaisia vapaaehtoiseen toimintaan ja vaikuttamiseen. (Haas & Steiner 2001, 137) Kaikkien mukaan kansalaisjournalismin ei kuitenkaan pitäisi ottaa yhteiskunnassa näin vahvaa roolia, sillä kansalaisia aktivoidessaan journalismi joutuu vääjäämättä ottaman myös kantaa siihen, mikä on yhteisölle hyväksi ja mikä ei. Journalismin ja kansalaisvaikuttamisen rajoista käytävään keskusteluun liittyy läheisesti myös kritiikki siitä, että journalismi ei voi yhtä aikaa olla osallinen ja objektiivinen; lehdistön on vaikea aloittaa kansalaiskeskustelua ja vain odottaa, mitä kansalaiset saavat aikaan, varsinkin jos näyttää siltä, että toiminta muuntautuu vaikkapa luonteeltaan rassistiseksi.

Jopa kansalaisjournalismia harjoittavien tiedotusvälineiden välillä on mielipide-eroja journalismin ja kansalaisvaikuttamisen rajanvedosta. Toisten mukaan tiedotusvälineet voivat toimia kokoon kutsuvana voimana, jotta ihmiset pääsevät keskustelemaan ja heille tarjoutuu mahdollisuus saada tietoa monenlaisista asioista. Tiedotusvälineet voivat siis ottaa askeleen ulospäin pelkästä tarkkailijan ja raportoinnin roolista. Toiset eivät kuitenkaan pidä sopivana sellaisia kansalaisjournalismin muotoja, joissa pääasiallisena tarkoituksena on auttaa kansalaisia luomaan ongelmien ratkaisuun tähtäviä strategioita ja verkostoja. (Sirianni & Friedland 2001, 200)

Tässä luvussa erittelen Lohjan kokeiluun osallistuneiden tahojen erilaisia käsityksiä toimituksen roolista kansalaisjournalismissa sekä käsityksiä vaikuttamisesta kansalaisjournalismin kautta. Mielestäni tämä on paikallaan, koska kansalaisten vaikutusmahdollisuuksista puhuminen koettiin tärkeäksi molemmissa ryhmissä. Luvun alussa vertailen järjestävän tahon eli mielenterveysseuran ja *Länsi-Uusimaan* toimituksen käsityksiä journalismin, kansalaisjournalismin ja kansalaisvaikuttamisen eroista. Tämän jälkeen kuvailen, miten ryhmäläiset puhuivat vaikuttamisesta ja pohdin, millaiseksi he näkivät journalismin ja vaikuttamisen rajan. Lopuksi pohdin vielä, miksi kansalaisvaikuttaminen nousi Lohjalla keskeiseksi teemaksi.

7.1. Erilaiset lähtökohdat kansalaisjournalismiin

Lohjan kansalaisjournalismikokeilu sai alkunsa Suomen Mielenterveysseuran aloitteesta. Olennaista mielenterveysseuran lähtökohdissa on mielestäni tapa, jolla kansalaisjournalismi mielletään keinoksi osallistaa kansalaisia. Mielenterveysseuran katsantokanta kansalaisjournalismiin oli siis enemmän sidoksissa vaikuttamismahdollisuuksien

kasvattamisesta kuin journalismin muuttamiseen. Tämä näkyy muun muassa siinä, että hankkeen ensimmäisissä suunnitelmissa journalismin roolia ei korostettu, vaan toimituksen tehtävä oli sisällytetty lauseeseen: "Ryhmän keskustelunaiheista voidaan tehdä lehteen artikkeleita." Tosin myöhemmissä keskusteluissa journalismin rooli hankkeessa kävi yhä tärkeämmäksi ja esille tuli muun muassa halu parantaa journalistista julkisuutta. Eritoten journalismin tapa uutisoida asioita erillisinä tapahtumina kehittyvien prosessien sijasta nähtiin mielenterveysseurassa ongelmallisena. Niin sanottu pätkäjulkisuus haluttiin korvata pitkäjänteisemmällä asioiden seuraamisella.

Mielenterveysseuran kiinnostus kansalaisjournalismia kohtaan on mielestäni hyvä osoitus siitä, kuinka kansalaisjournalismin idea leviää varsin erilaisiin suuntiin. Kansalaisjournalistien muokkaamat tavoitteet vetoavat tahoihin, jotka haluavat saada julkisuuteen vaihtoehtoisia ääniä sekä journalismin käytettäväksi sellaisia lähteitä, jotka eivät tavallisesti kuulu lehden lähteisiin. Tiedossani on esimerkiksi eräs pro gradu –hanke, jossa jyvaskyläläinen opiskelija kokosi yhteen kahdeksan hengen maahanmuuttajaraadin. Raatilaisten mielestä lehtien kirjoittelussa olisi tärkeää saada paremmin kuuluviin maahanmuuttajien oma ääni, sillä virkamiehet ohjaavat suomalaista ulkomaalaiskeskustelua.

Mielenterveysseura painotti Lohjan hankkeen alussa keskustelun ja vaikuttamisen tärkeyttä, sillä se halusi tuottaa kokeilulla myös malleja omaan järjestötyöhönsä ja kansalaisvaikuttamiseen. Mielenterveysseuran lähtökohdana hankkeessa oli siis kansalaispääoman vankentaminen. Sirianni ja Friedland (2001, 14, 18) huomauttavatkin, että hyvin usein kansalaispääoman luomiseen lähdetään valtion tai joidenkin muiden ulkopuolisten toimijoiden aloitteesta. Myös kansalaisjournalismi on heidän mukaansa usein sidoksissa erilaisiin yhdistyksiin tai verkostoihin, joiden harteille osan keskustelun eteenpäin viemisestä ja ongelmien ratkaisemisesta voi antaa. Aina kansalaispääoman vankentamiseen ei siis lähdetä "alhaalta ylös". Kirjoittajien mukaan kansalaispääoman luominen joka tapauksessa hyödyttää yhteisöä, jos pääomaa käytetään yhteisten ongelmien ratkaisemiseen.

Länsi-Uusimaan toimituksen johto lähti mukaan kansalaisjournalismikokeiluun luonnollisesti eri lähtökodista kuin mielenterveysseura. Toimitus suhtautui kansalaisjournalismiin eräänlaisena jutunteon asenteena. Esimerkiksi päätoimittaja piti termiä "kansalaisjournalismi" liian juhlallisena ja raskaana. Kansalaislähtöinen jutuntekotapa kuvaisi päätoimittajan mukaan lähestymistapaa paremmin. Hänen mukaansa tällainen jutuntekotapa on jo varsin yleinen Suomessa.

"Ennen kokeilua minulla oli keskeinen ajatus: eikö Länsi-Uusimaa tee jo kansalaisjournalismia?" (päätoimittaja, loppukeskustelu 12.2.)

Myös keskusteluihin osallistuneet toimittajat pitivät kansalaisjournalismin ideaa mielenkiintoisena, ja toiselle toimittajalle kansalaisjournalismi oli terminä tuttu jo opiskeluajoilta,

ja hänellä oli positiivinen suhtautuminen idean kokeiluun. Lohjan kokeilu ei varsinaisesti muuttanut hänen aikaisempaa käsitystään. Toimittajat näkivät kansalaisjournalismin konkreettisesta ja journalistisesta näkökulmasta:

"Pidän kansalaisjournalismia lähinnä ihanneasenteena, yhtenä uutisen kirjoittamisen perusnäkökulmana. Joskus kansalaisen näkökulman kaivaminen normaalilyössä on niin aikaa vievää, ettei siihen pysty venymään, vaikka halua olisikin."

(toimittaja, kirjallinen palaute).

"Kansalaisjournalismikokeilu oli hyvä muistutus ruohonjuuritason näkökulman skarppaamisesta. Ajatukseni [kansalaisjournalismista] eivät varsinaisesti muuttuneet, mutta ehkä sain hieman lisää intoa tavallisten ihmisten mielipiteiden kuuntelemiseen."

(toimittaja, kirjallinen palaute).

Vaikka toimitusjohdon suhtautuminen kansalaisjournalismiin oli positiivista, lähestymistapaa ei pidetty täysin ongelmattomana. Päätoimittajan mukaan kansalaisjournalismissa on vaikeaa vetää rajaa siihen, mikä on lehden vastuu, jos sen kokoama ryhmä alkaakin "kiihkoilla" jonkin ristiriitaisen asian puolesta.

"Jos keskustelun kuluessa aletaan vaatia jotakin, niin mikä siinä on lehden rooli? Jos ihmiset turhautuu, niin tuleeko siitä kansaliike ja kapina?"

(päätoimittaja, suullinen palaute)

Toimitusjohdon arvioissa tuli esille huoli siitä, missä menee journalismin ja kansalaisvaikuttamisen raja. Toimitus artikuloi varovaisesti kansalaisjournalismikriitikoiden usein esittämän väitteen, jonka mukaan kansalaisjournalismissa toimitus luovuttaa vallan kansalaisille. Toimitusjohdon pelko ei kuitenkaan ole aivan aiheetonta, sillä muun muassa Sirianni ja Friedland (2001, 14) ovat todenneet, etteivät kaikki kansalaispääoman muodot hyödytä yhteisön ongelman ratkaisua, sillä joissakin tapauksissa kansalaispääoman luominen saattaa jopa vahvistaa fundamentalistisia uskomuksia ja etnistä vihaa. Kansalaisjournalismissa ei tietenkään voi ajatella, että toimitus antaisi tukensa mille tahansa liikkeelle. Toimituksella on yhä oikeus vaatia järkiperäisiä perusteluja ja muiden kantojen huomioon ottamista myös kansalaisilta, joita se päästää ääneen. Vaaditaanhan perusteluja ja selvityksiä myös poliitikoilta ja asiantuntijoilta. Kansalaisjournalismin harjoittaminen ei siis tarkoita sitä, että mikä tahansa 'kansan nimissä' esitetty idea tai kommentti sokeasti julkaistaisiin (Heikkilä 2001, 174).

Länsi-Uusimaan toimituksen mukaan sanaa "kansalaisjournalismi" alettiin käyttää lehdessä kokeilun jälkeen yhä enemmän. Uutispäällikön mukaan kansalaisten näkökulman mukaan ottaminen juttuihin on ollut esillä toimituksessa ennenkin, mutta nyt ajatus ja kansalaisjournalismi sanana nousivat aktiivisemmin esille:

"Nyt on vaikka sanottu, että ota tähän juttuun nyt se kansalaisjournalismin näkökulma." (uutispäällikkö, suullinen palaute)

Tämäkin esimerkki kuvaa, että toimituksen suhtautuminen kansalaisjournalismiin oli erilainen kuin mielenterveysseuran. Toimitus koki kansalaisjournalismin näkökulmana ja lisämausteena, jota voisi varovaisesti kokeilla. Kansalaisjournalismin nähtiin myös tuovan lisäarvoa lehdelle, koska sen avulla lukijat voisivat ehkä paremmin käyttää lehteä hyväkseen.

7.2. Vaikuttaminen keskeisenä teemana

Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksista keskusteleminen nousi yhdeksi keskeiseksi teemaksi ryhmien kokoontumisissa. Omaan elinympäristöön ja sen kehitykseen vaikuttaminen nähtiin osaksi hyvää elämää. Ryhmäläisten käsitykset käytettävissä olevista kansalaisten vaikutuskanavista olivat kuitenkin melko perinteisiä ja yllätyksettömiä. Muun muassa yksityisen henkilön mahdollisuudet vaikuttamiseen koettiin lähes olemattomiksi. Kuitenkin kaupunginosayhdistysten vaikutusvaltaa ja mahdollisuuksia määrittellä julkisen keskustelun suuntaa pidettiin vahvana.

m: -- Kyllähän mä voin tänä päivänä lähettää Juhani Rinteelle [kaupunginjohtajalle] tai kenelle hyvänsä kaupungin päättäjälle sähköpostiviestin, ne on kaikki avoimia. Mutta jos yksinäinen ihminen lähettää, niin mitä merkitystä sillä on?

n: Se ei ole keskustelua. (keskustelu 7.1.2002)

"Niin, me vain ajatellaan, mutta ei meistä ole tekijöiksi. Mutta asukasyhdistyksethän on sillä lailla erittäin hyviä, koska ne on aina omalla alueellansa ja niillä on se pieni alue loppujen lopuksi aika mukavasti hallittava alue ja tuntevat sen oman alueensa. Niin siinä mielessä, jos ne saisi aktivoitua tälle meidän [pysyvän keskustelu-/vaikuttamisryhmän perustamiselle] asialle." (nainen, keskustelu 14.1.2002)

Nämä näkemykset eivät poikkea juurikaan luottamushenkilöiden ja virkamiesten näkemyksistä; heidän mukaansa asukasyhdistykset ovat oikeutettuja osallistumaan omien alueidensa hankkeisiin. Asukasyhdistykset ovat pitkän historiansa ja ehkäpä myös juuri alueellisen edustavuuden vuoksi vakiinnuttaneet asemansa osallistumisen kärkijoukossa. (Harju 2002, 158) On silti merkillepantavaa, että Lohjan ryhmäläiset kokivat nimenomaan keskustelun kautta vaikuttamisen mielekkääksi.

Jo kokeilun esittelytilaisuudessa tuli esille se seikka, että monissa kaupungeissa ei uskalleta ilmaista mielipiteitä kuin lehden yleisönosastolla, nimimerkin turvin. Myöhemmissä keskusteluissa nousi pintaan samantyyppisiä ajatuksia siitä, että ne aktiiviset ihmiset, jotka

haluavat vaikuttaa asioihin ja sanovat asiansa omalla nimellään, myös leimautuvat helposti. Varsinkin jos tällaiset aktiivit eivät kuulu mihinkään puolueeseen, heistä tulee helposti häiriköitä.

Eräs keskusteluissa esitetty idea käsitteli juuri tällaista vaikuttamista. Idean mukaan kaikissa lautakunnissa – joissa suuri osa päätöksenteosta tapahtuu – voisi olla mukana poliittisesti sitoutumattomia tarkkailijoita tai "kansalaisvaltuutettuja". Heillä olisi kokouksissa läsnäolo- ja puheoikeus, kuten nuorisovaltuutetuilla on muutamissa lautakunnissa. Tällaiset tarkkailijat voisivat tuoda kokouksiin sitä "tavallisen ihmisen" ääntä ja näkökulmaa. Tällainen uudistus voisi tuoda kunnallista päätöksentekoa lähemmäksi kuntalaisia, vaikka se vaatisikin radikaaleja muutoksia päätöksenteon rakenteisiin ja tekisi lautakuntatyöskentelystä julkista. Ongelmaksi saattaisi nousta kuitenkin se, miten tai mitä kautta tällaiset tarkkailijat tehtävänsä valittaisiin.

Ryhmissä painotettiin myös sitä, että ihminen turhautuu helposti, ellei hän saa omille mielipiteilleen tai palautteelleen minkäänlaista vastakaikua. Varsinkin jos asioihin koettaa vaikuttaa yksinään tai yksityishenkilönä, kokemukset voivat olla hyvinkin turhauttavia.

"Yleensä jos mä olen sähköpostilla asioinut [antanut palautetta kaupungille], niin mulle ei ole edes vastattu." (nainen, keskustelu 3.12.)

Keskusteluissa päädyttiin siihen, että tehokkaan kansalaisvaikuttamisen pohjalla on lähes aina ryhmä ja yhteinen tavoite. Yksityisillä ihmisillä ei edes välttämättä ole kykyjä ja tietoa siitä, miten päätöksentekoprosessiin voi vaikuttaa, ja tämän vuoksi erilaiset ryhmittymät ja järjestöt avaavat vaikuttamisen kanavia. Toisaalta kritisoitiin sitä, että useasti eri yhdistykset kilpailevat keskenään tukisummista ja toimitiloista, vaikka yhteistyöllä voisi saada aikaan parempia tuloksia. Toisaalta ongelmaksi nähtiin myös se, että aina ihmisiä ei kuitenkaan saa mukaan vaikuttamaan ja todella tekemään jotakin.

"Kyllä minusta on edelleenkin kysymys siitä, että miten saadaan ihmiset edes yrittämään sitä vaikuttamista. Miten aktivoitaisi ihmiset siihen, että ne rupeaisi vaikuttamaan? Vai onko käynyt niin, että se usko on kerta kaikkiaan mennyt? Että kun mä lähdän vaikuttamaan, niin poliittiset kaupungit on jo tehty." (nainen, keskustelu 10.12.)

Kaupungin suhtautuminen kansalaisten vaikuttamiseen voi aiheuttaa tällaista passiivisuutta ja turhautuneisuutta. Vuoden 2001 aikana Lohjalla oli muun muassa kerätty 1500 nimeä kansalaisadressiin, jolla vastustettiin uuden marketin rakentamista keskustaan. Adressi oli kuitenkin päätöksenteossa ohitettu, sillä päättäjien mukaan siinä oli liian vähän nimiä, eikä se voinut edustaa pätevästi yleistä mielipidettä.

7.3. Journalismi vaikuttamisen kanavana

Vaikka yksittäisten ihmisten vaikutusmahdollisuudet nähtiin pieniksi, kääntyi Lohjan keskusteluryhmien toiminta vahvasti vaikuttamisen suuntaan. Ryhmissä koettiin, että joukossa on enemmän voimaa. Yllättävän monista esittelypuheenvuoroista kävi ilmi, että kokeiluun oli lähdetty mukaan, koska sen odotettiin tarjoavan konkreettisia vaikutusmahdollisuuksia, jopa väylän ohittaa tavallinen poliittinen päätöksenteko:

"Niemenomaan vaikuttamisen mahdollisuus kiinnostaa, että jos täällä saadaan nostettua esiin joitakin sellaisia aiheita, joista vielä ei ole keskusteltu. Toisaalta niitä on ehkä vaikea keksiä, mutta jos ne tätä kautta tulisi vielä voimakkaammin esille, kun poliitikkojen kautta ne ei aina tule sellaisenaan, vaan jäävät matkalle."

(nainen, esittelykerta 20.11.)

"Olen mukana erilaisissa kansalaisjärjestöissä; tällainen yhteiskunnallinen vaikuttaminen kiinnostaa kovasti, ja tässä on mielestäni loistava tilaisuus vaikuttaa."

(mies, esittelykerta 20.11.).

Kansalaisjournalismi nähtiin eräänlaisena vaihtoehtoisena vaikuttamisen tapana, ja vaikuttamisen halu motivoi useita mukana olleita keskustelijoita. Tällaista halua voidaankin jo sinällään pitää hankkeen yhtenä tuloksena: kokeilun saama vastaanotto osoitti, että ihmiset tahtovat olla mukana yhteisessä päätöksenteossa ja tuntea, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin. Keskustelutarve on ilmeinen. Toisaalta pitää myös muistaa, että keskustelijoiden rekrytointivaiheessa oli jo puhuttu mahdollisuudesta päästä mukaan vaikuttamaan (ks. liite 1). Myös lehdessä olleessa etukäteisjutussa (liite 3) oli esillä vaikuttamisen teema. Esittelykerralla esille noussut vaikuttamispuhe saattoi siis olla ennakoilmoittelun kehystämää. Vaikuttamisteemaa ei silti varsinaisissa keskustelukokoontumisissakaan unohdettu. Myöhemmillä kerroilla vaihtoehtoisen vaikuttamisen malli tuli esille yhä selkeämmin:

"Esimerkiksi politiikka ei ole sellainen, johon mä kauheasti uskoisin, ja sen kautta vaikuttamiseen, ja mä en halua sitoutua ja muuta, mutta jos tätä kautta voisi nostaa lehdistöön joitakin sellaisia asioita, joihin itse usko ja monet muutkin usko, niin -- miksei sitten voisi oikeasti lähteä katsomaan, että toimisiko se tai saataisiinko me jotakin sellaista aikaiseksi, tai olisiko meillä sitä kautta vaikutusmahdollisuus."

(nainen, keskustelu 10.12.).

Edellisestä esimerkistä käy myös ilmi, millaiseen rooliin ryhmäläiset asettivat journalismin. Heidän mukaansa lehden roolina oli nostaa esille heidän muotoilemiaan ideoita, ajatuksia ja näkökulmia. Lehti nähtiin välineenä, jonka avulla ryhmällä voisi olla mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin ja saada tärkeäksi koetuille asioille julkisuutta.

"Lehden mukanaolo jossain muodossa on tietysti välttämätöntä. Toinen asia pohdittavaksi on tietysti se, miten esille tulleita asioita saadaan päättäjien tietoon, koska lehden ei voitane odottavan kommentoivan kaikkea ja toimivan ainoana välityskanavana." (nainen, kirjallinen palaute).

Itse asiassa ryhmäläiset asettivat journalismin melko perinteiseen asemaan, sillä perinteisestihän erilaiset kansalaisjärjestöt käyttävät lehdistöä julkisuuteen pääsyn kanavana. Kansalaisille tarjoutunut pääsy journalismin lähteeksi ei kirjoittanut osallistujia asettamaan journalismia uudenlaiseen rooliin. Toisaalta ryhmäläiset olivat kuitenkin sisäistäneet ajatuksen siitä, että keskusteluissa he saivat vapaasti olla äänessä, eivätkä toimittajat johdatelleet keskustelua. Erään palautteen mukaan toimittajien "näkyttömyyttä" pidettiin hyvänä asiana:

"Mielestäni ne [toimittajat] olivat mukana riittävän näkyttömästi --. Kansalaisjournalismikokeilua olisi ollut vaikea kuvitella ilman lehden mukanaoloa. -- Toivottavasti keskustelusta seuraa se, että lehti pyrkii jatkossakin jotenkin tuomaan kansalaisten näkemyksiä esille." (nainen, kirjallinen palaute)

Kuten olen jo maininnut, osallistujilla oli melko kova usko julkisen keskustelun voimaan. Tällaista uskoa koeteltiin kokeilun aikana, kun kävi ilmi, ettei juttuja kommentoitu *Länsi-Uusimaan* yleisönosastopalstoilla tai muualla lehdessä. Tähän oltiin hieman pettyneitä. Toisaalta jotkut osallistujat eivät olleet odottaneet kovin paljon muiden tahojen aktiivisudelta, joten muun muassa loppukeskusteluun osallistuneiden ihmisten määrästä oltiin yllättyneitä. Uskoa julkisen keskustelun merkitykseen ei siis menetetty kokeilun aikana. Jos keskusteluilla halutaan vaikuttaa, on julkisuus ensiarvoisen tärkeää:

"Miksi monista asioista vaietaan? Julkisuus on paras tae saada epäkohdat ja ongelmat esille. Tätä kautta epäkohta on pystyttävä parantamaan ja päättäjät asioita tiedostamaan tai aktivistit itse päätöksiä tekemään." (mies, kirjallinen palaute).

Hankkeen aikana tuli silti selväksi, ettei pelkkä julkisuus riitä ja että todellinen vaikuttaminen vaatii paljon pidemmän ajan kuin neljä kuukautta. Palautteiden mukaan hanketta oltiin valmiita jatkamaan ainakin jossakin muodossa:

"[Hanketta pitäisi jatkaa] samalla lailla, mutta kerralla paneuduttaisiin vain yhteen aiheeseen ja jos mahdollista tuodaan se julki esim. lehdistössä, valtuustossa ja sitten aloitetaan uusi aihe. -- Halu vaikuttaa jäi vielä." (nainen, kirjallinen palaute).

Eräät osallistujat olivat huolissaan siitä, pitäisikö lehti mahdollisia tulevia keskusteluja tarpeeksi "dramaattisina", jotta myös ne pääsevät julkisuuteen. Eräät osallistujat olivat huolissaan myös ryhmän mahdollisesta politisoitumisesta. Tässä pelossa tulee jälleen esille se, että

kansalaisjournalismilla halutaan tavoitella nimenomaan vaihtoehtoa poliittiselle vaikuttamiselle ja puoluesidonnaisuudelle.

Ryhmissä ehdittiin kehitellä muutamia konkreettisia ideoita siitä, miten hanketta voisi jatkaa ja kehittää. Näissä ideoissa keskusteluryhmillä oli edelleen tärkeä osa. Erään idean mukaan keskusteluryhmiä voisi laajentaa avoimeksi "varjoparlamentiksi", joka käsittelisi samoja asioita kuin kaupunginvaltuusto, mutta omista lähtökohdistaan. Ideana olisi saattaa kansalaisten ideat ja mielipiteet päättäjien tietoon:

"Meidän ruohonjuuritason tallajien tarvitsisi saada sitä ääntä kuuluviin sinne päättäjille asti, että ne todella uskoisi, että täällä halutaan tätä asiaa. Tätä yhteistä linkkiä pitäisi saada." (nainen, keskustelu 22.1.).

Toisen idean mukaan joka vuoden alussa voitaisiin kerätä "starttiryhmä" keskustelemaan siitä, mitä Lohjalle kuuluu, miten viime vuosi sujui. Tämä ryhmä voisi myös määritellä alkavalle vuodelle jonkun ajankohtaisen teeman, josta aluksi keskusteltaisiin ja johon koetettaisiin vuoden aikana vaikuttaa saamalla asialle julkisuutta ja käyttämällä erilaisia kanavia. Mukaan "starttiryhmään" olisi hyvä kutsua mahdollisimman erilaisia ihmisiä, vaikkapa eri järjestöjen edustajia.

Yhteen ääneen! –hankkeen julkinen osuus päätettiin avoimeen yleisökeskusteluun, joka järjestettiin Lohjan kaupungintalolla. Illan tarkoituksena oli kertoa kokemuksia projektista ja pohtia sitä, miten hanketta voisi jatkaa. Mukaan kutsuttiin erityisesti päättäjiä sekä erilaisten järjestöjen edustajia. Keskusteluun saapui noin 60 henkeä, ja mukana olivat muun muassa Lohjan silloinen sekä nykyinen kaupunginjohtaja.

Keskustelun aiheena oli kansalaisvaikuttaminen Lohjalla, mutta tilaisuuden aikana tämä punainen lanka katosi ajoittain, sillä mukaan oli tullut useita ihmisiä, jotka halusivat nostaa esille omia aihealueitaan. Varsinaista keskustelua hankkeen jatkomahdollisuuksista ei käyty, mutta eri puheenvuorista kävi selvästi ilmi se, että vaikutusmahdollisuudet ovat sidoksissa siihen, kuinka mielekkääksi kansalaiset kokevat elämänsä ja tietyllä paikkakunnalla asumisen. Useissa puheenvuoroissa tuli esille, että Lohjalla kaivataan lisää keskustelua ja vuorovaikutusta päättäjien ja kaupunkilaisten välille.

"Enemmän tarvitaan keskustelua, eikä vain kiistakysymyksissä. Tarvitaan sellaista keskustelua, joka ei ole sidoksissa puolueisiin."

(nainen yleisöstä, loppukeskustelu 12.2.)

Jotkut ryhmäläiset kertoivat masentuneensa loppukeskustelusta; siellä ei heidän mielestään saatu aikaan kunnollista keskustelua; enemmänkin ihmiset esittelivät omia ongelmiaan eivätkä

kuunnelleet toisia. Suurin osa ryhmäläisistä oli silti tyytyväisiä tilaisuuteen. Eräs palaute tiivistää positiivista mielialaa:

"Väen määrästä päätellen oli päästy siihen tavoitteeseen, että ihmiset olivat lehden kautta kiinnostuneet aiheesta ja ehkä halukkaita tulemaan jatkossa mukaankin. Olisiko tämä jo pieni osoitus siitä, että ihmiset uskovat vaikutusmahdollisuuksiinsa tulemalla mukaan keskusteluun? Toivottavasti. Voisin kuvitella, että lehden mukana olo antaa uskoa siihen, että tärkeitä asioita voidaan nostaa pintaan ja että ne tulevat huomatuiksi." (nainen, kirjallinen palaute).

Yrityksestä ja kovasta innosta huolimatta jatkokokoontumisia ei saatu aikaan kuin yksi. Mietittäväksi jääkin kysymys, miksi omaehtoinen keskustelu ei suunnitelmista ja innostuneisuudesta huolimatta useinkaan kokeilujen jälkeen saa jatkoa. Onko lehden rooli kuitenkin niin merkittävä, että keskustelu ilman toimituksen aktiivista mukanaoloa ei onnistu? Kokevatko ihmiset, ettei ilman lehteä ja julkisuutta voi vaikuttaa? Joka tapauksessa on käynyt selväksi, että toimiva keskusteluryhmä tarvitsisi moottorikseen jonkun kokoonkutsujan tai koordinaattorin. Lohjan seudun mielenterveysseuran piti aluksi ottaa ryhmästä vetovastuu, mutta ilmeisesti seuran muut tehtävät ovat ohittaneet kansalaiskeskustelun ylläpitämisen, vaikka ideaa ei olekaan unohdettu. Keskustelun lopahtamiseen saattaa olla syynä myös konkreettisen aiheen puute, sillä ryhmässä haluttiin keskustelua hyvin monesta teemasta. Kansalaisvaikuttaminen ei siis ehkä saanut jatkoa, koska "vaikuttamisen" kohde ei keskusteluissa kiteytynyt.

7.4. Miksi kokeilu suuntautui vaikuttamiseen?

Lohjan kokeiluun lähdettiin ennakkoluulottomasti kansalaisjärjestön ja lehden yhteistyössä, vaikka näkökulmat kansalaisjournalismiin ja sen mahdollisuuksiin olivatkin erilaiset. Mielenterveysseura näki kansalaisjournalismin vaikuttamisen näkökulmasta, ja Länsi-Uusimaan katsantokanta oli varovaisempi ja tietenkin journalistisempi. Näiden erilaisten lähtökohtien vuoksi koko hanke oli mielestäni alusta alkaen virittynyt ehkäpä enemmän kansalais*vaikuttamisen* kuin kansalais*journalismin* suuntaan, koska kokeilun taustalla vaikutti järjestön viitekehys.

Suomen Mielenterveysseuran rooli hankkeessa pysyi ainakin omasta näkökulmastani koko hankkeen ajan merkittävämpänä kuin *Länsi-Uusimaan* toimituksen rooli. Toimituksen pieni koko sekä joka päivä pyöritettävät pakolliset rutiinit (ja valitettavasti myös yhteensattumat kuten sairastapaukset) estivät muutamilla kerroilla toimittajan osallistumisen keskusteluihin. Tämä oli harmillista varsinkin ryhmäläisten kannalta, sillä toimittajan puuttuessa heille saattoi tulla olo, että he keskustelivat turhaan.

"Lehtimiehillä oli kiire. Paikalle tuli yleensä joku sijainen tai projektisihteeri toimi sijaisena. Juttuja ei tullut yhtä tiuhaan kuin alkuesittelyssä luvattiin."

(mies, kirjallinen palaute)

Toimituksen paneutumista projektiin haittasi päätoimittajan mukaan se, että koko toimitus ei ollut mukana hankkeessa. Alussa olisi siis ollut paikallaan käydä kaikkien työntekijöiden kanssa keskustelu siitä, mistä kansalaisjournalismissa on kyse ja miten ryhmäkeskusteluita voisi parhaiten käyttää lehdessä. Keskusteluihin osallistuneet toimittajat olivat samaa mieltä:

"Nyt tuntui, että ne työkaverit, jotka eivät sattuneet osallistumaan kansalaisjournalismitiltoihin työvuorojärjestelyiden takia, olivat hiukan ihmeissään siitä, miten iltavuorolaisilla oli yhtäkkiä 'varaa vain istua kuuntelemassa jonkun ryhmän keskustelua', jos kerran juttua/sivujen täyttämättä ei välttämättä edes tehty." (toimittaja, kirjallinen palaute).

Edellinen lainaus kertoo myös jotakin kansalaisjournalismia kohtaan tunnetuista epäluuloista ja siitä, että tehokkuusajattelu on syöplynyt syvälle toimituskulttuuriin. Toimitusjohdon mukaan kokeilua hankaloitti lisäksi sen osuminen ajankohtaan, jolloin toimituksen sisällä tapahtui henkilöstövaihdoksia odottamattoman kuolemantapauksen vuoksi. Lisäksi viikkorutiinien kannalta loppuviikko olisi voinut olla parempi aika ryhmien kokoontumiselle kuin nyt valitut maanantai ja tiistai.

Näiden tekijöiden vuoksi mielenterveysseuran luomat raamit näkyivät kokeilussa selkeästi. Kokeilu kehittyi hyvän elämän pohtimisesta aktiivisen kansalaisvaikuttamisen suuntaan. Kansalaispääomaa ja intoa päästä mukaan vaikuttamiseen saatiin siis luotua, mutta tämä pääoma ei lopulta kuitenkaan johtanut omalla painollaan mihinkään pysyvämpään. Pitkäjänteisempää kansalaisaktiivisuutta ei saatu syntymään, ja tähän saattoi olla syynä se, ettei mikään järjestävistä tahoista – mielenterveysseura, lehden toimitus tai yliopisto – ottanut jatkojärjestelyjä kunnolla vastuulle. Esimerkiksi *Länsi-Uusimaan* toimituksella ei ollut resursseja sitoutua kansalaiskeskustelun vetämiseen. Ehkäpä myös pelko yhtäältä keskustelun arvaamattomuudesta ja toisaalta sen arvattavuudesta laimensi lehden intoa jatkaa ryhmien kanssa. Päätoimittajan mukaan lehden ja kansalaisten välisen toimivan vuorovaikutussuhteen luominen onkin paradoksaalista, koska vuorovaikutus vaatii lehdeltä sitoutumista kansalaisten näkökulmiin. Samalla toimituksessa kuitenkin on päällä pelko siitä, että kansalaisten aktiivisuus lopahtaa ja vastuu näkökulmien esille tuomisesta jää toimituksen taakaksi. Kansalaisilta halutaan siis aktiivisuutta, mutta ei niin paljon, että toimitus joutuisi vedetyksi mukaan johonkin arvaamattomaan prosessiin.

8. Keskustelelevan journalismin kokeilua

Kansalaisjournalistien ehdottama keskustelelevampi journalismin tyyli on herättänyt paljon kritiikkiä. Se on myös herättänyt toimittajissa hämmennystä, sillä heille ei ole tarjottu valmiita malleja siitä, millaisia kansalaisjournalismijuttujen kuuluisi olla. Jonkinlaisia suuntaviivoja toki on annettu, mutta sääntöjä ei ole laadittu. Kansalaisjournalismiprojekteissa onkin usein keskitytty myös kehittämään uudenlaisia juttutyyppejä, joissa kansalaisilla ja keskustelulla olisi enemmän tilaa.

Tässä luvussa arvioin, miten Lohjalla onnistuttiin. Erittelen niitä haasteita, joita kansalaislähtöisempään ja keskustelelevampaan journalismiin siirtyminen asettaa toimituksille ja pohdin, millaista kehittelyä uudentyyppinen journalismi vaatisi toimiakseen. Kuvailen aluksi, millaisia toiveita ja millaista kritiikkiä Lohjan keskusteluryhmät esittivät journalismille. Tämän jälkeen kokoon yhteen toimittajien kokemuksia uudentyyppisestä jutunteko ja -kirjoittamistilanteesta. Lopuksi esittelen Länsi-Uusimaassa julkaistuja Yhteen ääneen! -juttuja (ks. liitteet 3 - 15) ja arvioin niiden onnistuneisuutta.

8.1. Ryhmän esittämät ideat ja niiden vastaanotto

Lohjan keskusteluryhmien puheissa tuli useasti esille mediakritiikkiä. Tiedotusvälineiltä toivottiin erityisesti lisää hyvien ja positiivisten asioiden uutisoimista. Hyviä uutisia kaivattiin rikos-, onnettomuus-, ja talousuutisten vastapainoksi. Lehdistöllä ja televisiolla on ryhmäläisten mukaan paljon valtaa, koska ne voivat omilla aihevalinnoillaan määritellä sen, mistä meidän arkipäivämme puheenaiheet koostuvat.

" -- Kun joka tuutista tulee tämä huono uutinen, niin ihmiset lamaantuu ja ne odottaa, että huomenna tulee vielä huonompi uutinen ja sitten taas huonompi --. Siihen lomaan pitäisi saada sellaisia hyviä ja kantavia asioita. Voisi olla vaikka pieniä ja paljon, koska niitä ihan oikeasti on olemassa. Ihmiset saisi sen toivon siihen rinnalle."

(nainen, keskustelu 10.12)

Uutisia siis arvioitiin niiden seurausten perusteella eikä niinkään niiden ajankohtaisuuden mukaan. Edellinen kommentti paljastaa näin jotakin myös uutisoinnin ja mielenterveyden välisestä yhteydestä.

Maanantain ryhmä esitti useita parannusehdotuksia *Länsi-Uusimaalle*. Ryhmä muun muassa kehitteli idean juttusarjasta, jossa hyvät uutiset voisivat tulla esille. "Häntä haluaisin kiittää" – tyyppisen sarjan kautta voitaisiin nostaa esille sellaisia positiivisia ilmiöitä ja energisiä tekijöitä, jotka muuten eivät tulisi julki. Ryhmän mukaan sarja voisi toimia siten, että ihmiset ilmoittaisivat

siihen tuttaviaan, sillä varsinkin yksityishenkilöt ovat itse vaatimattomia ja haluttomia tulemaan esille ja tuomaan julkisuuteen heitä koskevia hyviä uutisia.

Taloussuutisten paljoutta kritisoitiin myös; talouden hyvinvointia tunnutaan nykyään seuraavan tarkemmin kuin ihmisten hyvinvointia:

"Joka ikisen uutisen jälkeen tulee taloussuutiset. Hex-indeksi on sitä ja tämä korko tätä ja tämä meni näin --, mutta hirveän suuri osa ei edes ymmärrä, mitä joku Hex vaikuttaa. Se koko ajan vain tekee sellaisen ahdistuksen, että apua, nyt kiristetään ja säästetään --. Mä olen leikitellyt sellaisella ajatuksella että kun on taloussuutiset, niin tulisikin jotkut kansalaisuutiset, että miten ihmisille tässä samaan aikaan käy."
(nainen, keskustelu 3.12.).

Ryhmässä alettiinkin kehitellä ideaa kansalaisuutisista, joissa ihminen ja häneen kohdistuvat muutokset olisivat keskiössä. Kansalaisuutisia voisi vaikka julkaista paikallislehdessä kerran viikossa: uutisiin olisi kerätty viikon aikana tehdyt päätökset ja/tai tapahtumat, ja niistä olisi kerrottu siinä valossa, mikä vaikutus niillä on paikallisille asukkaille. Kansalaisuutiset tavallaan purkaisivat viikon uutisia siten, että myös tapahtumien ja päätösten seuraukset ja vaikutukset tulisivat esille. Kansalaisuutisissa voitaisiin ottaa huomioon myös se, mitä ihmiset itse voisivat tehdä kyseisten asioiden suhteen. Näin saataisiin siirrettyä uutisointi tapahtumien tasolta myös tekemisen ja osallistumisen tasolle. Toki "tavallisissakin" uutisissa kerrotaan päätösten vaikutuksista ja seurauksista, mutta näissä teksteissä vaikutukset on usein piilotettu virkamiesten sanomisiin tai jutun loppuun. Kansalaisuutisten ideana olisi lähteä liikkeelle vaikutusten kautta, ja tuoda esille yhteenveto viikon asioista.

Suomessa *Uutispäivä Demari* on julkaissut samantyyppisen idean pohjalta "Demokratiapuntaria". Myös Yhdysvalloissa kansalaisuutisten tyyppisiä kokeiluja on tehty, mutta siellä kokeilut on toteutettu suurisuuntaisemmin. Muun muassa *Norfolk Virginian -Pilot* -lehdessä on julkaistu "Public Life Pages" -nimellä kutsuttavaa viikoittaista sivua. Sivun tarkoituksena on tarjota hyödyllistä, julkista tietoa kansalaisille. Tarjolla on sellaisia tietoja, joita ihmiset tarvitsevat voidakseen toimia aktiivisina jäseninä yhteisössään. Toimituksessa on huomattu, että tällainen journalismi ei ole dramaattista, mutta se on hyödyllistä. Sivulla muun muassa annetaan neuvoja, kuinka kansalaiset voivat lukea kaupunkiansa talousarvioita tai tehdä vetoamuksia. Lukijoille tarjotaan myös joka viikko yhteenveto päätöksistä, joita viikon aikana on tehty. Lukijoille halutaan tarjota nopealukuinen ja tehokas tapa saada kuva siitä, missä milloinkin ollaan menossa, millaisia ongelmia yhteisöllä on ratkaistavanaan ja miten kansalaiset voisivat osallistua näiden ongelmien ratkaisuun. Sivulla esitellään myös tuloksia, joita erilaiset kansalaisaktiivit ovat saaneet aikaan. Tarkoituksena on luoda myös uusia yhteyksiä ihmisten välille. (Sirianni & Friedland 2001, 204-205)

Lohjan keskusteluryhmä toi esille hyvin usein samantyyppisiä ideoita kuin mitä kansalaisjournalismikirjallisuudessa on esitelty. Itse olin välillä jopa hämmästynyt siitä tarkkanäköisyydestä, jolla ryhmäläiset mediaa seuraavat. Joidenkin ryhmäläisten esittämä kritiikki oli kuin suoraan kansalaisjournalismikirjallisuudesta. Tämä samankaltaisuus osoittaa mielestäni sen, ettei kansalaisjournalistien esittämä arvostelu nykyjournalismia kohtaan ole tuulesta temmattua. Myös lukijat haluavat nähdä lehdessä enemmän "tavallisia ihmisiä", selviytymistarinoita, todellista keskustelua sekä pitkäjänteisempää ja paremmin taustoitettua uutisointia.

Lohjan ryhmäläiset ehdottivat myös päättäjien laittamista koville. Ryhmäläisiltä tullut juttusarjaidea koski kaupunginvaltuutettuja:

"Joku sellainen keskustelu- tai kyselypalsta, että eri ihmiset voisivat haastaa tiettyjä valtuutettuja vaikka. -- Nimenomaan niin, että niitä asioita pyrittäisiin käsittelemään vähän enemmän, että se olisi sellainen keskustelu, ja sitä kautta tulisi meille passiivisille, jotka ei käydä valtuuston kokouksissa, niin tulisi ajatuksia näiltä päättäjiltä, että mitä ne siellä ajattelee ja minkälaisia päätöksiä ne tekee."

(nainen, keskustelu 10.12.).

Valtuutettuja voisi siis lehden sivuilla haastaa syvempiinkin keskusteluihin. Ryhmäläisten mukaan valtuutetut jäivät usein tavallisille kaupunkilaisille hyvin etäisiksi ja tuntemattomiksi. Tämän vuoksi ideoita kehiteltiin myös siihen suuntaan, että tenttiin joutuisivat kaikki valtuutetut. He vastaisivat muutamiin vakiokysymyksiin sekä juuri heille laadittuihin kysymyksiin. Tätä kautta myös niin sanotut riviedustajat tulisivat esille ja tutuiksi muulloinkin kuin vaalien alla. Aikaisemmissa kansalaisjournalismikokeiluissa käytettyä ideoa siitä, että edustajan keskusteluun haastanut ihminen saisi mahdollisuuden arvioida saamiaan vastauksia, pidettiin hyvänä. Jälkikäteen tehtävän julkisen vastausten ruodinnan arveltiin laittavan vastaajatkin ajattelemaan sanomisiaan ja välttämään ympäripyöreyttä.

Kansalaisjournalismin ajatusta voisi ryhmäläisten idean mukaan soveltaa myös kaupungin nettisivuilla. Lohjan kaupungin sivuille kaivattiin sellaista keskusteluareenaa (teemanaan esimerkiksi nuorisoesia), jossa voisi vapaasti esittää ideoita ja kommentteja nimettömänäkin. Keskustelua voisi motivoida kertomalla, että paikallislehti seuraa ajatustenvaihtoa ja raportoi sieltä parhaita ideoita ja kommentteja myös lehden sivuille. Tällä tavalla keskustelu myös tavoittaisi suuremman yleisön kuin mitä keskustelu verkossa tavoittaisi. Verkkokeskustelussa voisi toimia moottorina tietty vakioporukka, mutta samalla se olisi myös avoin kaikille halukkaille keskustelijoille.

Keskusteluryhmien esittämät juttusarjaideat eivät saaneet aikaan erityistä innostusta toimituksessa, eikä ryhmien ehdottamia ideoita jalostettu lehden sivuille saakka. Toimitusjohdon

mukaan ideat olivat periaatteessa hyviä, mutta mitään räväkkää ja täysin uudenlaista potkua niistä ei saatu. Ryhmän esittämät ideat vaikuttivat toimituksesta hieman epäjournalistisilta, monista ideoista puuttui heidän mukaansa jämäkkä kärki. Muun muassa valtuutettujen haastattelusarjaan päätoimittaja ja uutispäällikkö suhtautuivat epäillen. Jos sarjassa olisi tarkoitus haastatella kaikkia valtuutettuja, venyisi sarja turhan pitkäksi. Toimitusjohtoa epäilytti myös toimituksen ryhtyminen pelkäksi kirjuriksi.

Kuitenkin muun muassa kansalaisuutisista ja Häntä haluan kiittää -sarjasta toimitusjohto kiinnostui hieman enemmän. Kyseisten juttutyyppeiden kautta lukijat saivat sellaisen tunteen, että he voivat käyttää lehteä resurssinaan ja konkreettisesti hyväksi. Kansalaisuutisten ideaa voisi toimitusjohdon mukaan kehittää eteenpäin, sillä yleensä lehti kommentoi ja pohtii päätösten vaikutuksia muun muassa pääkirjoituksissaan, mutta siellä ne usein menevät lukijoilta ohi. Erityinen kansalaislähtöinen uutispalsta kokoaisi päätökset ja toisi ne selkeämmin esille. Tämä antaisi myös toimitukselle mahdollisuuden tulkita ja kommentoida päätöksiä.

8.2. Uusi jutuntekotapa

Ryhmäläiset ideoivat keskusteluissaan kansalaislähtoisempiä juttutyyppejä. Samaan aikaan hanke kulki eteenpäin myös lehden sivuilla, kun toimittajat kävivät kuuntelemassa ryhmäläisten istuntoja. Kansalaisjournalismijuttujen tekeminen toimi tavallisesti niin, että toimittaja oli paikalla ryhmien keskusteluissa ja kirjoitti kuulemansa perusteella jutun itse keskustelusta tai jostakin esillä olleesta aiheesta. *Länsi-Uusimaan* toimittajista kaksi osallistui varsinaisiin keskusteluihin. Oli hyvä, että toimittajat pysyivät hankkeen aikana samoina, sillä sitä kautta he tulivat hieman tutummiksi keskustelijoille, eikä heidän läsnäolonsa häirinnyt keskustelua.

Ryhmäläiset kuitenkin toivoivat, että toimittajat olisivat ehtineet useampaan kokoontumiseen. Yhteen ääneen! –hanketta pyrittiin kuitenkin pitämään lehdessä esillä mahdollisuuksien mukaan: minä kirjoitin juttuja niistä keskusteluista, joihin kukaan toimittajista ei päässyt. Toimin samalla myös linkkinä ryhmän ja toimituksen välillä vieden ryhmien esittämiä ideoita tiedoksi lehdelle.

Yleisesti ottaen toimittajien rooli keskusteluissa oli toimia sivustaseuraajana. Kansalaisjournalismissa journalistin ei olekaan tarkoitus etsiä haastateltavia ja napata heiltä sopivia lainauksia. Keskusteluryhmissä journalisti on hieman ulkopuolinen kuuntelija, joka keskittyy seuraamaan niitä linjoja, joilla keskustelu kulkee sekä niitä perusteluita, joita keskustelijat esittävät. Journalistin tulee rakentaa luottamusta keskustelijoihin. Ensin hän voi osallistua pelkkänä kuuntelijana muutamiin keskusteluihin ja vasta sitten alkaa esittää kysymyksiä. (Tapping Civic Life, 21) Toimittajan on siis tärkeä kuunnella myös sitä viestiä, joka usein hukkuu sitaattien alle, ja kuulostella niitä tunteita, joita kansalaisilla on. Tällainen jutuntekotapa eroaa melko paljon tavallisista juttukeikoista.

"Se [keskusteluryhmien seuraaminen] oli erilaista, en ole tuollaisessa paikassa ollut. Siinä on aika hankala olla toimittajana, kun ei ole mitään sellaista virallista tavallaan --, että virallinen taho keskustelee täällä ja tässä on toimittaja ja se tekee juttua."
(toimittaja, suullinen palaute)

Keskustelujen seuraaminen oli siis *Länsi-Uusimaan* toimittajille uusi työtapa. Palautteesta kävi selvästi ilmi, että työskentely oli hankalaa, sillä keskustelevan journalismin tekeminen ei ole muodostunut journalismin tekemisen tavaksi.

"Ei ollut muita vaihtoehtoja kuin tehdä muistiinpanoja koko ajan ja sitten se jossain vaiheessa vaan alkoi selvitä, että mikä tästä nostetaan kärkeen. "
(toimittaja, suullinen palaute)

"Jutunteko on paljon helpompaa, jos tietää, että tänä iltana menee kuuden aikaan keikalle, missä suunnittelijat esittelee moottoritelinjausta, ja että siellä on matkan varrelta ihmisiä, jotka tulee sinne ja haluaa tietää, mistä se menee heidän tontilta --. Siellä puhutaan niin konkreettisista asioista." (toimittaja, suullinen palaute).

Myös itse kiinnitin huomiota siihen, että keskusteluista puuttui usein konkreettisuutta. Asioihin olisi kaivannut konkreettista tartuntapintaa, koska arvotasolla kulkevasta keskustelusta on vaikea saada otetta. Toisaalta juuri nämä arvokeskustelut ovat sitä sitaattien alle jäävää ainesta, johon toimittajan tulisi keskusteluja seuratessaan keskittyä. Näiden keskustelujen kautta voisi päästä niiden konkreettisten kysymysten äärelle, jotka todella askarruttavat kansalaisia. Toisen keskusteluihin osallistuneen toimittajan kommentti kuvaa sitä, että muutamankin keskustelukerran jälkeen toimittajat voivat havaita keskustelun alla kulkevia suurempia teemoja:

"Sain todisteita sille ajatukselle, että sittenkin aika monet (ainakin keskusteluryhmäläiset) näyttävät olevan aidosti huolissaan kanssaihmisistään ja tuntevat itsensä avuttomiksi, kun eivät tiedä miten voisivat tarjota tukeaan. Tuli tunne, että mitä enemmän joku on itse ruvella, sitä hyväsydämisemmin hän suhtautuu muihin. Projekti herätti kysymyksen siitä, mahtaako 2000-luvun Suomessa heikoimmilla olla vahvin yhteiskunnallinen moraalii" (toimittaja, kirjallinen palaute)

"Hyvältä tuntui myös avoimuus – se, että ainakin tiistain ryhmän jäsenet olivat valmiita käyttämään omaa elämäänsä ja rankkojakin kokemuksiaan esimerkkeinä keskustelussa." (toimittaja, kirjallinen palaute).

Avoimuudesta huolimatta molemmat keskusteluihin osallistuneet toimittajat pitivät istuntojen varsinaisia teemoja melko yllätyksettöminä. Aiheet olivat samoja, joista lehti kirjoittaa muutenkin paljon. Saman huomasivat toki myös keskustelijat itse:

"Mulle tuli viime kerran keskustelun jälkeen sellainen tuntu, että kuin olisi yrittänyt elefanttiin kiinni käydä. Oli niin kuin hirveän isoja asioita, joihin yrittää tarrata --. Ja sitten kun vähänkin on tässä lukenut lehtiä ja kuunnellut uutisia, niin tuntuu että joka paikassa tulee samaa asiaa, että me ei keksitty mitään uutta ongelmaa."
(nainen, keskustelu 10.12.).

Keskustelijat huomasivat itse myös sen, että he olivat monista aiheista samaa mieltä, eikä suuria erimielisyyksiä esiintynyt. Toinen toimittajista oli odottanut keskustelujen olevan räväkempiä:

"Se oli nättiä puhetta. Olin ehkä kuvitellut, että sinne olisi tullut enemmän sellaista väkeä, joka olisi halunnut puhua suunsa puhtaaksi. -- Keskustelu oli kuitenkin yllättävän leppoisaa." (toimittaja, suullinen palaute).

Tavallisesti toimittajat asettuvat kahden tai useamman vastavoiman väliin ja koettavat ottaa asiaan neutraalin kannan. Ryhmäkeskusteluissa toimittajat eivät kuitenkaan kyenneet asettumaan tuttuun asemaansa: he eivät voineet ottaa neutraalia kantaa, koska vastavoima ryhmälle puuttui. Keskustelua oli näin ollen ehkä helpompi seurata, mutta samalla se myös loi paineita saada juttuun "vääntöä", jota ei ryhmän sisältä löytynyt.

Keskustelutilanteessa valta oli ryhmäläisillä, he saivat valita aiheet ja näkökulmat. Toimittajat saivat toki esittää lisäkysymyksiä tai tarkennuksia, mutta he halusivat kuitenkin pääasiassa pysytellä keskusteluissa ulkopuolisina, etteivät he olisi lähteneet ohjailemaan keskustelua tai innostuneet siitä enemmän kuin muistiinpanojen tekemisestä.

"Roolit sekoaa siinä. Vähän piti muistuttaa itseään siitä, että suu kiinni, sä olet nyt tekemässä juttua" (toimittaja, suullinen palaute)

"Muutaman kerran katsoin tarpeelliseksi osallistua keskusteluun myös itse, kerroin esim. jos tiesin miten joku pohdittava asia parhailtaan etenee Lohjalla."
(toimittaja, kirjallinen palaute)

Toisen toimittajan mukaan keskusteluihin osallistumisessa parasta antia oli kuitenkin juuri se, että hän sai tilaisuuden seurata, miten keskustelut etenevät, ellei toimittaja koko ajan yritä ohjailla tai johdatella keskustelua ennalta päätettyyn suuntaan. Tästä löytyy toisaalta yhteys myös kokeilun ongelmiin. Toimittajien rooli nimittäin tuntui jäävän hankkeessa jopa liikaa

sivustalle. Tähän voi puolestaan olla syynä se, että emme ohjeistaneet toimittajia tarpeeksi hyvin ennen ryhmäkeskusteluja.

8.3. Keskustelun pohjalta kirjoittaminen

Keskustelujen pohjalta kirjoitettiin pääasiassa kahden tyyppisiä juttuja: keskustelujuttuja, joissa tiivistettiin illan aikana puhuttuja aiheita (ks. esim. liitteet 5 ja 6) sekä erillisiä juttuja, joissa aihe tai näkökulma oli napattu keskusteluista, mutta johon oli otettu myös muita haastateltavia esimerkiksi kommentoimaan esitettyjä ideoita (ks. esim. liitteet 10 ja 11).

Kaikkein parasta olisi, jos juttujen kirjoittamista voisi viedä enemmän erillisjuttujen suuntaan: toimittajat voisivat rohkeammin irrottautua keskustelutilanteesta ja päästää samassa jutussa ääneen myös muita tahoja. (ks. esim. Sirianni & Friedland 2001, 203) Vanhat mallit ja journalistiset käytännöt istuvat kuitenkin lujassa: *Länsi-Uusimaassa* julkaistut jutut olivat varsin perinteisiä. Toimittajien mukaan ryhmissä esille tullessiin jutunaiheisiin oli "liian helppo" tarttua perinteisin menetelmin:

"Tein kansalaisjournalismijuttuni itse aisassa hyvin perinteisesti enimmäkseen puhelimesta, virkamiehiltäkin kysellen. En siis oikeastaan kirjoittanut yhtäkään kovin kansalasilähtöistä juttua projektin aikana, eli mennyt "kansan pariin" ja "tyytynyt" siihen, mitä tavalliset lohjalaiset jostakin asiasta ajattelevat. Asiantuntijapöytä siis taisi iskeä hyvistä aikomuksista huolimatta?" (toimittaja, kirjallinen palaute)

"Jos tulee joku tietty ongelma tai asia esille, niin tottakai sitten voi mennä sinne paikanpäälle tekemään juttua, jos olisi aikaa. Mutta sitten taas on se, että miten sen sitoo tähän keskusteluun." (toimittaja, suullinen palaute).

Perinteisempien keskustelujuttujen tekeminen ei ollut ongelmaton. Kokeilu osoitti, että moneen suuntaan rönsyilevien keskustelujen pohjalta on vaikeaa tehdä jänteviä juttuja, on vaikeaa löytää jutun kärki:

"Homman on kuitenkin sellaista, että täytyy yleensä keskittyä yhteen aiheeseen ja senkin takia tämä oli hankalaa, kun ne aihepiirit oli niin laajoja, että puhutaan yhtä aikaa jostakin lasten kotiintuloajoista ja vuokra-asunnoista." (toimittaja, suullinen palaute).

Juttuun ei millään voi saada kaikkea sitä kiinnostavaa, mitä keskusteluissa on sanottu, eikä keskustelujen innostunutta tunnelmaa ole helppo välittää jutun kautta. Keskustelujen tunnelmaa pystyy ehkäpä välittämään parhaiten osuvilla lainauksilla ja dialogin palasilla, mutta tässä on vaarana se, että sitaatti menettää aidon merkityksensä – tai saa liikaa merkityksiä – kun se irrotetaan alkuperäisestä kontekstistaan ja siirretään lehden sivulle. Lisäksi on vaarana myös se, että osuvan sitaatin alle hukkuu jotakin tärkeämpää. On kuitenkin tärkeää, että jutun tekoon

tullaan julkisen keskustelun kautta, ja kansalaisten näkökantojen kautta, sillä muutoin toimittajan omat tiedot ja ammatilliset rutiinit muokkaavat jutusta tavanomaisen (Sirianni & Friedland 2001, 203).

Oma kokemukseni kansalaisjournalismijuttujen kirjoittamisesta on kaksijakoinen. Toisaalta oli helppo kirjoittaa keskustelun perusteella juttuja, koska olin oppinut tuntemaan ryhmäläiset ja tämä tasoitti väärinymmärrysten mahdollisuutta. Toisaalta juttujen kirjoittaminen tuntui haastavalta aivan samasta syystä. Keskusteluryhmien kanssa työskennellessä toimittaja sitoutuu ryhmään aivan erilailla kuin muulloin. Tiesin, että tulisin tapaamaan ryhmäläiset vielä monta kertaa, joten koin juttuja kirjoittaessani tervettä pelkoa ja kunnioitusta lähteitani kohtaan. Koin myös olevani vastuussa siitä, että ryhmäläisten ajatukset tulevat esille reilulla tavalla. Tämän vuoksi myös annoin ryhmäläisten lukea tekstini ennen kuin annoin ne julkaistavaksi, vaikka he eivät tarkistamista vaatineetkaan. Kansalaisjournalismi on tässäkin mielessä vastakohta gallupjournalismille, jossa vastaajien kommentteja käsitellään kovakouraisemmin. Tuntumukseni saattavat paljastaa jotakin myös siitä tavasta, jolla nykyjournalismissa suhtaudutaan tavallisiin kansalaisiin. Heidän kommenttejaan ei pidetä yhtä arvokkaina kuin asiantuntijoiden lausuntoja, joten kansalaisten sanomisia myös käsitellään huolettomammin.

Juttujen kirjoittaminen tuntui vaikealta myös siksi, että keskusteluja siivitti valtava innostus, jonka olisin halunnut välittää lukijoille. Ryhmän innostuksen kasvaessa kasvoi kuitenkin oma epävarmuuteni. Minusta tuntui, että ryhmässä oli jopa liikaa potentiaalia, ja jo keskustelun aikana tuntui siltä, että en pysty pitämään lankoja käsissäni tarpeeksi hyvin ja kirjoittamaan keskustelusta sellaista juttua, joka tekisi oikeutta hyvälle keskustelulle. Tämä osoittaa hyvän keskustelun ja hyvän lehtijutun monimutkaisen suhteen: hyvästä keskustelusta ei välttämättä saakaan aikaiseksi kiinnostavaa lehtijuttua. Tähän vaikuttaa toki se, että ei ole olemassa mitään vakiintunutta "keskustelujuttutyyppeä", jonka avulla keskustelun saisi esitettyä lehdessä innostavasti.

Keskustelijat itse olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä *Länsi-Uusimaassa* julkaistuihin juttuihin; oleelliset asiat oli otettu kiitettävästi mukaan. Ryhmissä vallitsi myös suuri luottamus juttujen kirjoittajia kohtaan, sillä nämä eivät kokeneet välttämättömäksi tarkistaa juttuja ennen niiden julkaisemista. Yleisestä tyytyväisyydestä huolimatta toisten mielestä keskusteluista olisi voinut kirjoittaa yksityiskohtaisemmin ja näkyvämmiin. Ryhmäläiset eivät kuitenkaan intoutuneet antamaan juttujen sisällöistä tulista palautetta. Tosin he eivät itsekään saaneet palautetta julkaistuista jutuista. Jonkin verran aiheista oli keskusteltu tuttuun kanssa, mutta pääasiassa palaute oli ollut sitä, että ryhmäläisten kuva oli huomattu lehdessä. Yksi ryhmäläisistä kuitenkin tiesi joidenkin kaupunginvaltuutettujen kiinnostuneen jutuista.

8.4. Länsi-Uusimaassa julkaistut jutut

Ensimmäinen *Länsi-Uusimaassa* julkaistu juttu kansalaisjournalismikokeilusta oli informaatiopaketti, jossa esiteltiin kokeilun ideaa ja kutsuttiin halukkaita mukaan ryhmiin (ks. liite 3). Tämän jutun tarkoituksena oli herättää mielenkiintoa, ja siinä muun muassa päätoimittaja Urpo Uotila perusteli lehden mukaan lähtöä projektiin. Jutun ilmestymisen jälkeen muutamia keskustelijoita saatiinkin ilmoittautumaan mukaan.

Seuraavaksi kansalaisjournalismi oli esillä *Länsi-Uusimaassa* marraskuussa pidetyn esittely- ja infotilaisuuden jälkeen (ks. liite 4). Jutussa kerrottiin, keitä keskusteluun oli lähtenyt mukaan ja mikä heidät oli saanut innostumaan kokeilusta. Tämän jutun jälkeen ja kokeilun varsinaisesti startattua toimitus ideoi hankkeelle sen nimen "Yhteen ääneen!" sekä logon laitettavaksi jokaisen kansalaisjournalismilähtöisen jutun tunnukseksi.

Toimituksen kanssa sovittiin, että ryhmien ensimmäisistä keskustelukerroista ei tehdä lainkaan juttuja lehteen, sillä näillä kerroilla ryhmäläiset lähinnä ideoivat tulevia keskustelunaiheita. Toimittaja oli kuitenkin paikalla osan aikaa toisen ryhmän ideointikeskustelussa. Jälkeenpäin ajatellen olisikin ollut parempi, jos toimittaja olisi tullut paikalle myös toisen ryhmän ensimmäiseen istuntoon. Sitä kautta toimittaja olisi saanut tuntumaa ryhmään ja hän olisi voinut tuoda esille lehden kannan esitettyihin keskustelunaiheisiin. Olisi ehkä ollut parempi, jos toimittaja olisi ottanut hieman näkyvämmän roolin nimenomaan ensimmäisillä kerroilla, koska sattumusten vuoksi kävi niin, ettei *Länsi-Uusimasta* ehditty paikalle ensimmäisiin varsinaisiin keskusteluihin.

Ensimmäiset jutut ilmestyivät kuitenkin ensimmäisten temaattisten keskustelukertojen jälkeen (ks. liitteet 5 ja 6). Nämä jutut kirjoitin minä itse, ja ne olivat varsin perinteisiä keskustelutilaisuuksien perusteella tehtyjä juttuja. Teksti pohjautui istuntojen aikana käytyihin keskusteluihin, joista olin koettanut saada esille olennaisimman ja tuoreimman sisällön. Keskustelukertojen aiheina olivat sosiaalisen vuorovaikutuksen väheneminen sekä asumisen vaikeudet. Jutut olivat referoivia: jouduin tekemään valintoja ja jättämään paljon materiaalia pois. Juttujen perinteisyyttä voi toisaalta puolustaa sillä, että ensimmäisten keskustelujuttujen päällimmäisenä ideana oli tuoda julki, että keskusteluryhmien kokoontumiset oli aloitettu ja että Yhteen äänen! –logolla varustettujen juttujen takana on tulevaisuudessakin kahden lohjalaisryhmän keskustelut. Tämän vuoksi koin tärkeäksi, että ensimmäisissä jutuissa kaikki ryhmäläiset pääsivät ääneen ja niissä esiteltiin lisäksi vielä lyhyesti hankkeen idea ja taustavoimat. Ensimmäiset jutut toimivat siis eräällä tavalla myös julkisen mielihyvän tuottajana.

20.12. ilmestyi lehdessä juttu erään talonyhtiön "kyläpäälliköstä" eli vapaaehtoisesta talonmiehestä (ks. liite 7). Idea juttuun oli tullut keskustelusta, jossa oli puhuttu turvallisuudesta ja naapurussuhteiden näivettymisestä. Kyseessä oli erään ryhmäläisen oma

talonyhtiö ja tuttu mies, sillä ryhmäläinen oli kertonut keskustelussa esimerkin siitä, kuinka heidän talonyhtiössään toimitaan. *Länsi-Uusimaan* toimitus innostui tästä juttuideasta heti, kun välitin ryhmäläisten terveisiä toimitukseen. Oli kuitenkin varsin pienestä kiinni, että juttuidea kulkeutui toimitukselle saakka, sillä tulin maininneeksi "kyläpäällikön" palaverissa vain ohimennen. En ollut itse huomannut kiinnittää asiaan huomiota erillisenä jutunaiheena. Tämä onkin mielestäni osoitus siitä, että keskusteluryhmä on valtava ideapankki, jonka kaikkea potentiaalia ei tässä kokeilussa pystytty käyttämään hyväksi, koska en välttämättä osannut kertoa oikeita asioita lehden toimitukselle. Lehden tavat tuntevan toimittajan mukanaolo kaikissa keskusteluissa olisi taannut sen, ettei aiheita olisi mennyt hukkaan. Mielenkiintoista on nimittäin myös se, että juuri talonmiesjutusta tuli ryhmäläisille eniten palautetta ja positiivisia kommentteja. Hyvä palaute jutusta innosti ryhmäläisiä ideoimaan myös aiemmin mainitun "Häntä haluan kiittää" –nimisen juttusarjaehdotuksen.

Asuntoasia oli esillä *Länsi-Uusimassa* vielä erään ryhmäläisen oma-aloitteisesti kirjoittaman mielipidekirjoituksen kautta. Hän kirjoitti omalla nimellään kertoen kokemuksestaan kaupungin vuokratalojonossa odottamisesta (ks. liite 8). Juttu oli sijoitettu mielipidepalstalle, eikä siinä ollut viittauksia yhteisiin keskusteluihin, joten useilta lukijoilta saattoi jäädä huomaamatta, että aihe liittyi Yhteen ääneen! –teemoihin.

Seuraavat Yhteen ääneen! -jutut käsittelivät nuorisoasioita ja vanhempien vastuuta eli aiheita, joista molemmat ryhmät keskustelivat paljon. Ensimmäisessä nuorisoaiheisessa jutussa esiteltiin maanantain ryhmän ideoita yhteisistä pelisäännöistä ja rajoista (ks. liite 9). Jutun teki keskusteluja seurannut toimittaja, ja aihe pääsi esille myös *Länsi-Uusimaan* kolmossivun vinkkiin. Jutussa olivat äänessä ryhmäläiset itse. Itse kirjoitin jutun oheen listan kaikista niistä konkreettisista ideoista, joita ryhmässä ehdotettiin. Tätä juttuaihetta olisi mielestäni pitänyt lähteä jatkamaan, sillä nuorten asiat olivat selvästi molempien ryhmien suurin huolen aihe. Paikallaan olisi ollut kysyä, mitä mieltä nuoret itse olisivat yhteisistä kotiintuloajoista ja säännöistä. Toisaalta tässä aiheessa tuli esille myös se kansalaisjournalismikriitikoidenkin esittämä väite, että keskusteluryhmien avulla tehtävä journalismi on tylsää ja yllätyksetöntä. Vaikka ryhmät halusivat keskustella nuorista, ei toimitus kuitenkaan innostunut kehittämään aihetta eteenpäin ryhmäläisten kanssa, koska nuorten ongelmat ovat tapetilla muutenkin.

Toinen nuorisoaiheinen juttu käsitteli kouluissa annettavaa opetusta, joka liittyy nuorten henkiseen hyvinvointiin (ks. liite 10). Toimittaja oli tehnyt kyseinen jutun keskusteluryhmässä esitetyn idean perusteella. Idean mukaan kouluissa voisi teoreettisten kurssien rinnalla olla myös "elämäkurseja" henkisen hyvinvoinnin parantamiseksi. Aiheen käsittelyä oli laajennettu kertomalla siitä, millaista elämän hallinnan opetusta Lohjan yläkouluissa annetaan. Mielipiteitä oli kysytty koululaisilta ja opettajilta. Ohessa oli myös tekemäni juttu nuorisotyöntekijöiden käsityksistä lohjalaisnuorten tilanteesta.

Toimittaja teki myös jutun neuvoloiden antamasta kasvatusopastuksesta (ks. liite 11). Juttu sisälsi ryhmäläisten, tulevien vanhempien sekä neuvolatyöntekijöiden mielipiteitä. Jutut "elämäkurseista" ja neuvoloista pohjautuivat ryhmäläisten esittämiin parannusideoihin. Teksteistä kävi kuitenkin ilmi, että sekä elämäkurseja että kasvatusvalmennusta järjestetään jo Lohjalla, ainakin jossakin muodossa. Jutut siis jollakin tavoin kuittasivat ryhmäläisten esittämät ideat jo keksittyinä, mikä saattoi latistaa ryhmän intoa esitellä ideoita jatkossa. Toisaalta oli kuitenkin hyvä, että jutuissa oli irtauduttu keskusteluista ja niiden yksimielisyydestä. Muun muassa nevolajutussa kävi ilmi, etteivät tulevat vanhemmat kaipaa niinkään kasvatusneuvoja kuin konkreettista tietoa synnytyksestä. Lisäksi terveydenhoitajien kanta kasvatusvalmennukseen oli varsin erilainen kuin ryhmäläisten. Neuvola-aiheesta olisi silti voinut saada lisää ideoita irti, jos aiheesta olisi keskusteltu toimittajan ja ryhmän johdolla vielä seuraavalla kerralla.

Tiistain ryhmän keskusteluissa esille tullut kysymys kymppiluokkien kohtalosta esitettiin *Länsi-Uusimaassa* niin kutsuttuna kolmossivun kysymyksenä (ks. liite 12). Keskustelijat olivat ihmeissään siitä, että kymppiluokan toiminta oli lopetettu Lohjalla. Kymppiluokkakysymys oli oikeastaan ainoa varsinainen kysymys ja vastaus -periaatteella toteutettu juttu. Aikaisemmissa suomalaisissa kansalaisjournalismihankkeissa tällaista juttutyyppeä on käytetty enemmän. Kysymyksen on tällöin esittänyt ryhmäläinen omalla nimellään, ja hän on saanut mahdollisuuden myös arvioida virkamiehen antamaa vastausta lehden sivulla. (ks. esim. Heikkilä & Kunelius 1999, 106 - 108) Tällaista mallia olisi voinut hyödyntää myös Lohjan kokeilussa enemmän, sillä tällä suhteellisen yksinkertaisella tavalla voidaan esittää kansalaisia askarruttavia kysymyksiä ja saada niihin järkeviä vastauksia. Amerikkalaisissa kokeiluissa on saatu hyviä kokemuksia juuri sellaisesta kysymystenasettelusta, jossa virkamiehelle tai muulle vastaajalle esitetään ensin kysymys mutta myös se, kuka kysymykseen haluaa vastauksen ja miksi. Kysymyksen taustalla on siis tällöin oikea ihminen ja oikeat ongelmat, joten sitä on vaikeampi sivuuttaa olankohautuksella. *Länsi-Uusimaan* toimittajan mukaan konkreettisia kysymyksiä nousi kuitenkin ryhmistä varsin vähän:

"Selkeistä kysymyksistä on helppo tehdä jatkojuttuja, tiukata vaikka vastauksia joltakin virkamieheltä. Tuolla ei noussut sellaisia, keskustelu oli yllättävän leppoisaa."
(toimittaja, suullinen palaute).

Länsi-Uusimaa julkaisi myös tekemäni jutun tiistain ryhmän ideoista, joita ryhmä esitti Lohjan kaupunkikuvan ja matkailun piristämiseksi (ks. liite 13). Kyseinen juttu sisälsi ryhmäläisten ideointia, ja se perustui kokonaan ryhmäkeskusteluun. Jutusta olisi saanut paremman, jos aihetta olisi lähtenyt viemään eteenpäin ja selvittänyt, kuinka mahdollisia ryhmän esittämät ideat olisi toteuttaa. Tällaisen jatkojutun esteenä oli kuitenkin oma paikallistuntemuksen puute.

Helmikuussa lehti julkaisi vielä ennakkojutun avoimesta loppukeskustelusta (ks. liite 14), jonne kutsuttiin mukaan lohjalaisia. Lisäksi itse loppukeskustelu sai paljon tilaa lehdessä (ks. liite 15). Jutussa olivat äänessä sekä tilaisuudessa puhuneet ryhmäläiset että muut kantaa ottaneet lohjalaiset (mm. valtuutettuja), kaupunginjohtaja ja *Länsi-Uusimaan* päätoimittaja. Jutussa esiteltiin päätyntä kokeilua ja referoitiin illan aikana käytyä keskustelua kansalaisvaikuttamisesta.

Keskusteluryhmiltä lähtöisin olleet jutut oli lehdessä varustettu erillisellä Yhteen ääneen! – logolla, mikä satoi jutut yhteen ja osoitti, mistä aiheet olivat peräisin. Tämä tuntui hankkeen näkyvyyden kannalta tärkeältä, mutta jälkepäin ajatellen logon ei kuitenkaan olisi tarvinnut olla mikään itsetarkoitus. Pysyvien käytäntöjen luomisen kannalta olisi nimittäin ollut hedelmällisintä, jos kansalaisjournalismiryhmissä esille tulleet näkökulmat, aiheet ja kysymykset olisivat nivoutuneet luonnollisella tavalla lehden sisältöön, ilman erillisiä logoja. Esimerkiksi kolmossivulla julkaistu kysymys kymppiluokista toimi juuri tällä tavoin. Siinä keskusteluryhmien ideat ja kysymykset muuntuivat järkevästi osaksi toimituksen rutiineita: ryhmäläiset saivat vastauksen kysymykseensä ja toimitus sai kolmossivulleen hyvän kysymyksen.

8.5. Voiko keskusteleva journalismi toimia?

Lohjan kokemuksen perusteella voin hyvin ymmärtää sen, miksi siirtyminen kansalaisvetoiseen ja keskustelevampaan journalismiin on herättänyt kritiikkiä ja hämmennystä toimituksissa. Keskustelujen järjestäminen, niiden seuraaminen ja juttujen kirjoittaminen on työlästä. Se on erityisen haastavaa, koska valmiita malleja ei ole olemassa ja aikaisempia esimerkkejäkin on vain rajallinen määrä. Vaatii rohkeutta lähteä kokeilemaan uusia journalismin muotoja. Aika- ja tilarajoitusten kanssa työskentelevät toimittajat koettavat usein vain selviytyä keskusteluryhmän tuottamasta runsaasta aineistosta kunnialla. Tämän vuoksi puheen tuottamisen yli pääseminen on erittäin haastavaa. Lohjalla tämän yli olisi voitu päästä, jos toimittajilla olisi ollut enemmän aikaa paneutua keskusteluryhmien aiheisiin.

"Keskusteluja seuranneilla toimittajilla olisi ollut hyvä olla enemmän "ideoiden jalostamisaikaa" ryhmätilaisuuksien jälkeen." (toimittaja, kirjallinen palaute)

Ryhmän esittämät juttusarjaideat olisivat myös vaatineet jatkojalostusta. Keskustelevampaan journalismiin siirtyminen vaatisi muun muassa ryhmän esittämien ideoiden eteenpäin viemistä ja muiden tahojen mukaan saamista keskusteluun. Todelliseen keskustelevaan journalismiin voisi päästä, jos toimittajat pääsisivät mukaan useampiin istuntoihin. Keskustelun kuunteleminen saattaisi sytyttää toimittajissa uusia ideoita ja ryhmän innostunut henki tarttuisi paremmin myös toimitukseen. Nyt viesti ryhmän ja toimituksen välillä kulki takellellen, koska toimin itse välittäjänä tuntematta paremmin *Länsi-Uusimaan* toimituskulttuuria sekä paikallisia oloja. Keskustelevaan journalismiin ei päästy Lohjalla ehkä myös siksi, että toimituksen mielestä

ryhmistä ei noussut esille tarpeeksi räväköitä ideoita. Perinteisten nuoriso- ja rakentamisteemojen kehittelyyn eilöytynyt tarpeeksi pontta eikä suurempien esille tulleiden ajatusrakennelmien journalistiseen jalostamiseen löytynyt aikaa tai rohkeutta.

Tässä kokeilussa ei päästy keskittymään uudenlaisten juttutyyppeiden kehittelyyn, mutta kokeilu kuitenkin antoi viitteitä siitä, että kansalaislähtöinen ja keskusteleva journalismi voisi toimia, jos sen kehittämiseen paneudutaan. Toimituksen täytyy osaltaan hyväksyä, ettei kansalaisia palveleva journalismi välttämättä ole dramaattista ja kärkevää, ja toisaalta ryhmäläisten täytyy hyväksyä se, ettei kaikista heidän ideoistaan ole juttusarjoiksi saakka. Lehden sivuille tuotavan keskustelun ja sananvaihdon kautta julkiseen keskusteluun voidaan saada lisää kärkevyyttäkin, jos kansalaisten esittämiin kysymyksiin etsitään vastauksia tosissaan.

Toisaalta kysymys siitä, voiko keskusteleva journalismi toimia, on toissijainen. Ainakaan näin lyhyen kokeilun perusteella uudentyyppisen journalismin toimivuudesta ei voi tehdä pitkälle meneviä päätelmiä. Olennaista toiminnallisessa kansalaisjournalismitutkimuksessa onkin se, että kokeilemalla ja yrittämällä voi oppia jotakin myös nykyjournalismin tavoista ja käytännöistä. Uuden kokeileminen paljastaa aina jotakin myös vanhasta.

9. Toimintatutkimuksen arviointia

Kansalaisjournalismi on tutkimuksena kokeellista ja toiminnallista. Kriitikoiden mukaan tällaisessa tutkimuksessa metodi eli toiminta ja tekeminen saattaa muodostua itsetarkoitukseksi. Tulosten tarkastelu jää usein vajaaksi. Tässä luvussa pohdin toimintatutkimukseen kohdistunutta kritiikkiä. Pysin myös esittämään, minkälaista toiminnallista tietoa Lohjan kansalaisjournalismiprojekti tuotti ja saatiinko projektissa luotua edellytyksiä käytännöllisille parannuksille.

Aluksi kuvailen, millaisen pohjan kansalaisjournalismin teoria tarjoaa kokeilevalle toimintatutkimukselle. Pohdin myös omaa rooliani tutkimusprosessissa, sillä myös omat kokemukset ja koetut muutokset ovat osa tutkimusprosessia. Lopuksi koetan tiivistää, mitä Lohjalla toteutetun prosessin aikana opittiin toimintatutkimuksesta.

9.1. Kansalaisjournalismin teoria taustana

Kansalaisjournalismia käsittelevä kirjallisuus on kaksijakoista. Toisaalta ovat ne teokset, joissa liikkeen pioneerit kertovat kansalaisjournalismin synnystä ja perustelevat kansalaisjournalismin oikeutusta sekä esittävät esimerkkejä tehdyistä kokeiluista. Toisaalta taas on olemassa paljon kirjallisuutta, joka on debatin muodossa. Näissä kirjoissa tutkijat ja toimittajat palloittelevat kansalaisjournalismin teemoilla ja esittävät kritiikkiä puolesta ja vastaan. Tämän kirjallisuuden avulla kansalaisjournalismista voi olla vaikea saada selkeätä kuvaa. Myös etäisyyden saaminen aiheeseen on vaikeaa, sillä kirjallisuus on hyvin poleemista. Lukija huomaa hyvin nopeasti ottavansa aiheeseen jonkun kannan, joko puolesta tai vastaan.

Kirjallisuutta luettuani samastuin kansalaisjournalismin idean puolestapuhujiin. Minuun kansalaisjournalismissa vetosi tapa, jolla "tavallisiin ihmisiin" suhtaudutaan. Heitä ei kohdella alentuvasti tai pidetä taakkana journalismille. Koko idea uudenlaisesta journalismin näkökulmasta oli mielestäni ongelmiseenkin sen verran kiinnostava, että sen kokeileminen on ollut perusteltua. Tämän vuoksi oma kiinnostukseni mielenterveysseuran kokeilua kohtaan kasvoi.

Kansalaisjournalismikirjallisuus tarjoaa tutkijoille ja idean kokeilijoille paljon esimerkkejä, mutta vain vähän – jos olleenkaan – ehdottomia sääntöjä. Kuten olen aikaisemmin esittänyt, on liikkeen teoreettinen pohja saanut osakseen paljon kritiikkiä juuri tästä syystä. Joidenkin tutkijoiden mukaan kansalaisjournalismia on mahdoton kokeilla ja kehittää, koska kiinteää teoriaa ei ole. Teorian ja metodin avoimuudesta johtuen kansalaisjournalismitutkimuksesta onkin muodostunut toimintatutkimuksen muoto, jossa on koitettu saada aikaan muutosta journalismissa ja samaan aikaan tutkia tätä muutosta (vrt. esim. Aaltola & Syrjälä 1999, 13 - 14).

Kansalaisjournalismitutkimuksessa on avoimesti esitetty ne päämäärät, joihin tutkimuksella on pyritty. Tutkimuksella on haluttu luoda kansalaislähtoisempää, palvelevampaa ja keskustelelevampaa journalismia. Kirjallisuudessa ei kuitenkaan ole määritelty, millaisia nämä muodot voisivat olla, vaan niitä on lähdetty samalla kehittämään. Tutkijat asetetaan siis varsin haastavaan lähtötilanteeseen: heiltä odotetaan sitoutumista, innovatiivisuutta ja kykyä heittäytyä mukaan sosiaaliseen prosessiin. Näiden lähtökohtien vuoksi, kansalaisjournalismin teoria ei tarjoa tutkijalle helppoa taustaa tutkimuksen aloittamiselle.

Amerikkalaisen teorian soveltaminen suomalaiseen ympäristöön vaatii myös hiomista ja muunnoksia. Lisäksi aikarajoitukset ja kokeilutoimituksen mittakaava vaativat pohtimista. Aluksi minusta tuntui kuitenkin kaikkein vaikeimmalta lähteä yhdistämään mielenterveysasioita ja kansalaisjournalismia, ja koin että en saanut kiinni hankesuunnitelman asettamista tavoitteista.

Lohjan kokeilussa lähdettiin kuitenkin liikkeelle mielenterveysseuran luonnosteleman hankesuunnitelman ja aiemman suomalaisen kansalaisjournalismitutkimuksen avulla. Hankesuunnitelmasta pidettiin kiinni vain melko väljästi, sillä kokeiluprojektin käytännön linjat muotoutuivat vasta hankesuunnitelman laatimisen jälkeen. Metodologista tukea ja ideoita saimme muun muassa Heikki Heikkilän (1999, 2001) ja Risto Kuneliuksen (2000) aikaisemmista kansalaisjournalismikokeiluista, sillä Amerikassa toteutetut kokeilut ovat olleet järjestelyiltään massiivisempia eikä niistä saatuja kokemuksia voinut sellaisenaan hyödyntää Lohjalla. Kokeilussa kehitelimme kuitenkin myös joitakin uusia muotoja, muun muassa päätimme valita ryhmien puheenjohtajiksi toimittajien tai tutkijoiden sijasta ryhmän jäseniä. Lisäksi lähtökohta koko hankkeelle oli uusi, sillä muissa kokeiluissa ei ole ollut mukana tutkijoiden lisäksi muita toimituksen ulkopuolisia tahoja.

9.2. Oma rooli tutkimusprosessissa

Alkuvaiheessa projektia koin itseni epävarmaksi, koska tunsin, että vastuullani oli paljon. Heti alussa mielessäni pyöri loppuraportin tekeminen ja toivoin saavani selväksi kokeilun tavoitteet ja linjat, jotta eteneminen olisi tuntunut suoraviivaiselta.

"Miten mielenterveysasiat otetaan esille projektissa? -- Haluan selvät tutkimuskysymykset, jotta voin loppuraportissa vastata niihin, ja jotta selviää, millä tavoin projektin aikana voin kerätä materiaalia." (tutkimuspäiväkirja 3.10.2001)

Koska mielenterveysseuralla eikä itselläni ollut aiempaa kokemusta kansalaisjournalismin kokeilemisesta, hanke eteni alussa kaikkea muuta kuin suoraviivaisesti. Toimintatutkimuksessa joudutaankin hyvin usein tutkimusprosessin aikana muotoilemaan tutkimuskysymyksiä uudestaan sekä tarkistamaan metodia, sillä jos alkuperäisestä suunnitelmasta pidetään kiinni

liian tiukasti, voi tutkija erkaantua liiaksi meneillään olevasta toiminnasta. (Corey 1988 [1949], 64)

Oma roolini kehittyi ja eli koko hankeen aikana. Aivan alussa tunsin itseni enemmänkin tutkijaksi, sillä tutustuin alkuvaiheessa myös kansalaisjournalismin teoriaan ja mietin jo oman gradun tutkimuskysymyksiä. Pohdin myös lukemaani kirjallisuutta suhteessa omiin kokemuksiini lehden toimittamisesta. Teoriaa luettuani jouduin jopa muistuttamaan itseäni roolistani projektisihteerinä eli käytännön järjestelijänä:

"Ajattelen liikaa toimittamista! Nyt pitäisi ajatella vasta projektia. Toisaalta saatan joutua myös itse kirjoittamaan. Mutta keskity nyt keskusteluun ja sen organisoimiseen!" (tutkimuspäiväkirja 30.9.2001).

Pian näiden mietteiden jälkeen tempauduin mukaan käytännön järjestelyihin, sillä seuraavana oli vuorossa keskustelijoiden hankkiminen ja kokeilun ensimmäinen tapaaminen. Keskustelupäivät saatiin sovittua ja suurin jännitys laukesi, kun huomasin ihmisten innostuksen. Keskustelujen alettua koin kuitenkin oman roolini jälleen ongelmalliseksi. Olin hyvillä mielin ryhmien innokkuudesta ja kyvystä keskustella, mutta samalla koin oman roolini epävarmaksi.

"Mulla on hyvä olo ryhmästä, mutta jotenkin pakokauhuinen oli silti: tuntuu että ryhmässä on liikaa potentiaalia ja että en pysty pitämään sitä käsissä tarpeeksi hyvin. Pitää olla liikaa samaan aikaan: kuvaaja, toimittaja, tutkija, apupuheenjohtaja, hengen ylläpitäjä ja käytännön organisoija." (tutkimuspäiväkirja 10.12.2001)

Päässä pyörivät yhtä aikaa sekä pullakahvien tilaamiset että kansalaisjournalismin teoriat. Isoin kysymys mielestäni oli se, kuinka paljon minun itse oli hyvä olla äänessä ja esillä. Keskustelujen jälkeen pohdin paljon sitä, olinko ohjaillut keskusteluja ottamalla esille joitakin kantoja tai pyytämällä ryhmää konkretisoimaan puhettaan. Toisaalta toimintatutkimuksessa kuitenkin pyritään muutokseen, ja tutkijan rooli saa olla aktiivinen. Ehkäpä keskusteluun puuttuminen oli paikallaan ainakin niissä kohdin, missä koetin saada aiheeseen konkreettisuutta ja todellisia muutosehdotuksia. Mielestäni tutkija saa osallistua prosessiin, jos hän myös tuo avoimesti esille omat lähtökohtansa, eli tässä tapauksessa muun muassa sen, miksi koin konkreettisten ehdotusten esittämisen tärkeäksi.

Koska itse olen järjestelmällinen luonne, tuntuivat myös keskustelujen poukkoilevuus ja suunnitelmien jatkuva muuttuminen aluksi vaikeilta. Ymmärsin kuitenkin, ettei keskusteluja kannattanut etukäteen suunnitella liikaa ja että yksi aihe kertaa kohden tuntui sopivalta määrältä, eikä keskustelua kannattanut kiirehtiä. Luulen, että tämän tyypisessä toimintatutkimuksessa joustavuus ja mukautumiskyky ovatkin erityisen tärkeitä. Suunnitelmista pitää pystyä luopumaan eikä niitä alun pitäenkään kannata tehdä sillä ajatuksella, että ne ovat jotakin pysyvää.

Kuten aikaisemmin totesin, koin myös juttujen kirjoittamisen ajoittain hankalaksi. Halusin ryhmäläisten vuoksi tuoda hanketta esille ja tarjota juttuideoita toimitukselle, mutta koin myös, että en ollut itse paras mahdollinen juttujen kirjoittaja. Koska olin ollut projektissa mukana suunnittelu- ja ryhmien kokoamisvaiheesta saakka, olin mielestäni liikaa kiinni keskustelijoissa. En ehkä tämän vuoksi uskaltanut irrottautua tarpeeksi keskustelutilaisuuden kontekstista.

Kokeilun loppua kohden oma roolini selkiytyi hieman. Toimittajat pääsivät paremmin mukaan keskustelukerroille, eikä minun tarvinnut olla niin monessa roolissa.

"Eilen meni ihan mukavasti. Itse on jännittänyt niin paljon, ja oli hyvä kun se toimittaja oli paikalla koko ajan." (tutkimuspäiväkirja 8.1.2001)

Ongelmallisena pysyi silti loppuun asti jonkinlainen välikätenä oleminen, sillä välillä tuntui, etten saanut tietoa kulkemaan Suomen Mielenterveysseuran, *Länsi-Uusimaan* ja ryhmäläisten välillä. Aika ajoin koin, että en pystynyt välittämään ryhmäläisten ideoita sellaisinaan toimitukselle. Matkalla saattoi kadota jotakin tai idea saattoi muuntua. Näin kävi muun muassa valtuutettujen kyselysarjalle. Idea lähti aluksi siitä, että olisi hyvä laittaa myös valtuutetut tiukoille ja haastaa heitä laajempiinkin keskusteluihin. Ideasta keskusteltiin maanantain ryhmässä ja se kehittyi lopulta kaikille valtuutetuille tehtäväksi kyselysarjaksi. Nämä terveiset sitten välitin toimitukselle, enkä osannut tarpeeksi selvästi kertoa, mistä idea oli lähtenyt liikkeelle, vaan kerroin suoraan idean pitkästä juttusarjasta. Tämä ehdotus kuitenkin kuulosti toimituksen korviin liian sitovalta ja pitkäpiimäiseltä. Toimitusjohdon kanssa käydyssä palautekeskustelussa kävi lopulta ilmi, että heidän mielestään ryhmäläisten esittämistä ideoista puuttui haastateltavien lujille laittaminen. Lujille laittaminen oli kuitenkin ollut yksi lähtöideoista, joka vain oli kadonnut matkalle.

Ajoittain saatoin myös muokata ryhmäläisten ehdotuksia kansalaisjournalistisemmiksi kuin ne alkujaan olivat. Jälkeen päin olen muun muassa pohtinut, oliko koko kansalaisuutisten idea kokonaan minun itseni ryhmälle syöttämä. Löysin kuitenkin keskustelukohdan, jossa eräs keskustelijoista ensimmäisen kerran toi ajatuksen esille. Toki kansalaisuutisten idean kehittämisessä oma roolini korostui ja kehittelemään ideaa kansalaisjournalistisempaan suuntaan. Alkuperäinen kansalaisuutisten idea lähti siitä huomiosta, että talouden hyvinvointia seurataan paljon tarkemmin kuin kansalaisten hyvinvointia, ja tämän vuoksi mediaan kaivattiin myös jonkinlaista "ihmisten mittaria" eli sen kuvaajaa, miten ihmiset kaikkien talouden heilahtelujen keskellä oikeastaan voivat.

Ennen projektin loppua minut valtasi vielä jonkinlainen projektiväsymys. Vaikka kokeilun aktiivinen vaihe oli lyhyt, oli valmisteluun ja suunnitteluun kuitenkin paneuduttu jo ennen keskustelujen aloittamista. Lisäksi joulutauko tuntui katkaisseensa hyvin alkuun lähteneen projektin, sillä uusi vuosi alkoi vastoinkäymisillä: en yrityksistä huolimatta saanut järjestettyä

ryhmille heidän toivomiaan asiantuntijapuhujia. Ryhmäkeskustelut sujuivat kuitenkin hyvin, sillä keskustelijat olivat jo tutustuneet toisiinsa ja toinen ryhmä kokoontui myös yhteen lisäistuntoon. Myös ryhmäläisiltä tullut suullinen palaute sekä yleisötilaisuuden runsas osanottajamäärä piristivät tunnelmiani loppua kohden.

9.3. Mitä tutkimusprosessi opetti?

Lohjan kokemuksen perusteella voin yhtyä toteamukseen, jonka mukaan toimintatutkimus on prosessi, jossa myös tutkija joutuu pohtimaan omaa rooliaan ja omia käsityksiään. Oma lähtökohtani Suomen Mielenterveysseuran kansalaisjournalismikokeiluun oli melko avoin. Ennen kokeilua olin toki lukenut jonkin verran kansalaisjournalismia käsittelevää kirjallisuutta ja muodostanut itselleni melko positiivisen käsityksen kansalaisjournalismista. Projektin aikana kuitenkin havaitsin, että kokemuksen kautta ajatukseni kansalaisjournalismista tulivat maanläheisemmiksi. Kokeilun vieminen käytännön tasolle muutti siis joitakin käsityksiäni kansalaisjournalismista ja vahvisti toisia.

Lohjan kokeilu vahvisti käsityksiäni siitä, että kansalaisjournalismin ehdottamia toimintatapoja kannattaa kokeilla. Kokeilun parasta antia olivat ryhmäläisten innostuneet keskustelut, heidän avoimuutensa ja valmiutensa puhua vaikeistakin asioista. On ihailtavaa, kuinka analyttisesti jotkut ryhmäläiset itse pystyivät antamaan palautetta projektista sen päättymisen jälkeen. Toisaalta kuitenkin koin kokeilun aikana, että ryhmäkeskusteluihin nojaava kansalaisjournalismi voi tasa-arvoisuuden ulkokuoren alla olla epätasa-arvoista. Lisäksi kokeilun jälkeen nousi esille myös idea siitä, että keskustelukerrat voisivat olla toimituksessa pohjustettuja. Toimittajat voisivat miettiä ennen keskustelua valmiita tematisointeja ja kysymyksiä, joihin he haluaisivat keskusteluissa saada vastauksen. Eihän nimittäin aina voi olettaa, että jos keskusteluryhmille heittää pallon, niin ryhmä tuosta vain pystyy tuottamaan journalistisesti kiinnostavia aiheita. Tavallaan toimitukselle voisi siis antaa takaisin sitä määrittelyvaltaa, jota se eräiden kansalaisjournalismin kriitikoiden mukaan on menettänyt. Tällaisessa lähestymistavassa taattaisiin myös se, että toimitus saisi ryhmistä juuri sellaisia virikkeitä, jotka parhaiten palvelisivat lehteä. Kokeilun perusteella en siis pidä itseisarvona ryhmäläisten vapaata keskustelua, johon toimittaja ei ota lainkaan osaa. Paremminkin toimittaja voisi olla yksi ryhmäläisistä ja innostua heidän mukanaan keskustelusta.

Kokeilun aikana koin myös vahvasti, kuinka toiminnallisessa tutkimuksessa tutkijan rooli elää ja kehittyä tutkimusprosessin edetessä ja kehittyessä. Kansalaisjournalismihankkeissa ja toimintatutkimuksessa järjestäjien tulee valmistautua aikataulumuutoksiin ja joustavuuteen. Tämän kokeilun puitteissa pystyimme esimerkiksi järjestämään toiselle ryhmälle sen toivoman lisäkokoontumisen, mutta toisen ryhmän toive tuli esille liian myöhään. Kokeilussa opittiin myös se, että kestää aikansa, ennen kuin ryhmäläiset, lehti ja lukijat lämpenevät keskustelulle. Neljä kuukautta on liian lyhyt aika, jos halutaan saada aikaan todellisia kansalaisvaikuttamisen

keinoja ja todellisia muutoksia. Lisäksi pitkäkestoisempaan kansalaistoimintaan tähtäävä kokeilu vaatii jämäkkyyttä tutkimusprosessin loppuvaiheessa, jotta ryhmäläisissä herätettyä intoa ei jätettäisi tyhjän päälle.

Tutkimusprosessin muuntumiseen liittyvät myös ryhmäläisten toiveet. Palautteessa monet keskustelijat toivoivat, että ryhmäkokoontumisiin olisi saatu alustuksia tai asiantuntijavierailuita. Tällä tavalla kaikilla ryhmäläisillä olisi ollut samat lähtökohdat keskustelussa. Tiistain ryhmään olikin tarkoitus kutsua mukaan asiantuntija puhumaan nuorten tilanteesta, mutta tämä ei valitettavasti onnistunut. Asiantuntijavieraiden kutsumismahdollisuutta olisi siis voinut ehdottaa ryhmille selkeämmin ja tarpeeksi aikaisessa vaiheessa, jotta aikataulukysymykset eivät olisi sotkeneet vierailijan saamista paikalle. Me järjestäjät olisimme voineet pohtia vaihtoehtoja alustajiksi jo etukäteen, jotta olisimme projektin aikana pystyneet paremmin mukautumaan muuttuneisiin toiveisiin ja ryhmätilanteeseen. Alustajia on käytetty ainakin aikaisemmissa suomalaisissa kansalaisjournalismikeskusteluissa.

Monen yhteistyötahon mukana oleminen rikastuttaa tutkimusprosessia ja tarjoaa tutkijalle erilaisia näkökulmia lopputuloksen arvioimiseen. Muun muassa palautteen keräämisvaiheessa on hedelmällistä verrata eri tahojen kokemuksia toisiinsa. Työn loppuvaiheessa tajusin esimerkiksi sen, että olisin voinut haastatella tutkimustani varten myös mielenterveysseuralaisia, koota vielä yhteen heidänkin kokemuksiin palautekeskustelun avulla. Yhteistyöprojektit saattavat kuitenkin olla myös varsin raskassoutuisia, ja tämän kaltainen tutkimusprosessi vaatiikin tiivistä yhteistyötä ja yhteisiä tapaamisia. Lohjan kokeilussa olisi mielestäni ollut hyödyllistä saada projektin puolivälissä pidettyyn palaveriin mukaan myös lehden toimitus, jotta mielenterveysseuralaiset ja toimitus olisivat päässeet vertailemaan kokemuksiaan ja kehittämään projektia jo koetun perusteella.

Eräs toimintatutkimuksen ongelmista on tulosten erittelemine. Tietysti lähes missä tahansa tutkimuksessa tulokset riippuvat niiden tulkitsijasta, ja aina asioita voidaan katsoa useasta näkökulmasta. Koska toimintatutkimuksessa tutkija kuitenkin itse on tutkimusprosessin keskellä, eikä pyrikään tarkkailemaan prosessia ulkopuolisena, käy tulosten tarkastelu entistä haastavammaksi. Kuten aikaisemminkin totesin, koin projektin aikana jopa lehtijuttujen kirjoittamisen vaikeaksi, koska tunsin olevani yksi ryhmäläisistä. Tämän lisäksi projektin aikana ja välittömästi sen jälkeen tuloksien tarkastelu tuntui vaikealta, ja ainakin oman toiminnan kriittinen pohtiminen oli hankalaa. Etäisyyden saamiseen auttaa kuitenkin aika, sillä kun nyt, vuosi hankkeen päättymisen jälkeen, olen tarkastellut kokonaisuutta, olen mielestäni kyennyt saamaan erittelyyn hieman kriittistäkin otetta. On kuitenkin myönnettävä, että liiallinen samastuminen ryhmän jäseniin, on eräs toimintatutkimuksen ongelmista.

Coreyn (1988 [1949], 64-65) mukaan toimintatutkimusta voi arvioida sen mukaan, miten hyvin tutkimusprosessi kartuttaa tutkijan toiminnallista tietoa ilmiöstä, jonka parissa hän on

työskennellyt. Hänen mukaansa toimintatutkimuksen tuloksia tulee arvioida aina suhteessa siihen, voidaanko tulosten ja kokeillon metodin avulla saada aikaan käytännöllisiä parannuksia. Lohjan kokemuksen perusteella voin todeta, että toiminnallisella ja kokeilevalla kansalaisjournalismitutkimuksella voi saada aikaan mielekäästä, julkista keskustelua. Lohjan kokemus osoitti, että kansalaisjournalismin avulla voidaan luoda edellytyksiä julkisojen syntymiselle, sillä ihmisillä on tarve ja halua päästä mukaan julkiseen keskusteluun. Jonkinlaisena tuloksena voi mielestäni pitää sitäkin, että ryhmäläiset yhtä poikkeusta lukuun ottamatta sitoutuivat keskusteluryhmiin ja kokivat keskustelun mielekkääksi. Elävän ja mielenkiintoisen keskustelun siirtäminen laajemmalle areenalle on silti tämän kokeillon perusteella haastavampi tehtävä. Kuitenkin muun muassa Suomen Mielenterveysseuran edustajat olivat kokeillon tuottamaan tietoon tyytyväisiä, heidän mukaansa kokeilusta saatujen kokemusten pohjalta kansalaisjournalistista toiminnan mallia voidaan viedä eteenpäin järjestötyössä.

Lehden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella voi myös todeta, että toimitus saisi kansalaisjournalismikokeiluista parhaimman mahdollisen opin ja hyödyn irti, jos koko toimitus lähtisi kokeiluun mukaan. Alussa olisi hyvä pitää koko toimitukselle yhteinen keskustelu siitä, mitä on tulossa, jottei kokeilu profiloituisi vain pienen ryhmän harrastukseksi. Ideaalitulanteessa toimittajilla olisi yhdessä aikaa ideoida sellaisia tapoja, joilla keskusteluryhmiä voisi hyödyntää parhaiten, ja toimittajilla olisi myös aikaa jalostaa näitä ideoita pikku hiljaa. Tätä kokeilua vaivasi toimituksen kannalta huono ajoitus. Vuoden 2002 vaihde oli toimituksessa sisäisten muutosten aikaa, eikä näihin muutoksiin oltu varauduttu. Tämä heijastui koko kokeiluun, sillä suurin osa toimituksen energiasta meni tavallisten rutiinien pyörittämiseen eikä kansalaisjournalismi-ideoiden jalostamiseen.

10. Loppupäätelmät

Lohjan kokeilu on mielestäni hyvä esimerkki järjestön ja lehden yhteistyönä toteutetusta kansalaisjournalismihankkeesta. Kokeilu antoi kuvan tällaisen yhteishankkeen vahvuuksista ja heikkouksista. Esille tuli muun muassa se seikka, että yhteistyö vaatii toimiakseen erittäin tiivistä yhteistyötä järjestäjiltä, sillä muutoin toimituksen pelko siitä, että hanke pääsee lipsautamaan journalismista kansanliikkeeksi, saattaa estää kokeilun etenemisen. Toki on hedelmällistä, että liikkeelle lähdetään erilaisista lähtökohdista, sillä eri lähtökohdat tuovat kokeiluun ja kansalaisjournalismin kehittämiseen uusia näkökulmia. Kansalaisjournalismin ideaa ei voida kehittää pelkästään journalismin tai pelkästään kansalaisvaikuttamisen lähtökohdista.

Tässä kokeilussa saatiin kuitenkin enemmän kosketuspintaa kansalaisten vaikuttamishaluun kuin journalismin kehittämiseen. Kokeilun aikana tuli selvästi esille, että politiikka ja kansalaiset ovat ajautumassa erilleen. Uudenlaisten vaikuttamiskeinojen sekä osallistuvan demokratian kehittämiselle on olemassa selvä tarve. Lohjalaisten keskusteluissa tulikin usein esille lause: "Mutta voiko siihen enää vaikuttaa?". Kokemukset kunnallisesta päätöksenteosta ja vuorovaikutuksesta olivat siis melko negatiivisia, ja ryhmäläiset hakivat kansalaisjournalismikokeilusta vaihtoehtoja vaikuttamisen tapaa. Päätöksenteon seuraamisen sijaan kansalaiset haluavat päästä mukaan määrittelemään niitä asioita ja ongelmia, joista kulloinkin tulisi puhua.

Tämän vuoksi oli silti yllättävää havaita ryhmäläisten halu puhua abstrakteista aiheista ja arvoista. Suuret asiakokonaisuudet kuten sosiaalisen vuorovaikutuksen katoaminen tai nuorison pahoinvointi ja kasvatus nousivat ryhmissä vahvasti esille. Ehkäpä tällaiset keskustelunaiheet koetaan yhteiseksi omaisuudeksi ja sellaisiksi teemoiksi, joista myös tavalliset kansalaiset saavat puhua. Kasvatuksesta ja yksinäisyydestä voivat puhua kaikki, eikä politiikan kenttä ole ominut näitä aiheita itselleen ja tehnyt niistä valmiita päätöksiä. Ihmiset kokevat, että arvokeskusteluun voi vielä päästä mukaan. Tämä onkin haaste julkiselle keskustelulle: kuinka arvokeskustelu tulisi huomioida lehdistössä?

Ryhmäkeskustelujen hyvä henki ja innostuneisuus antoivat uskoa ihmisten kykyyn keskustella sivistyneesti ja rakentavasti. Keskustelujen kautta ihmisille muodostuu kansalaispääomaa eli sellaisia mielekkäitä kontakteja erilaisiin ihmisiin ja asioihin, joista heillä on myöhemminkin hyötyä elämän hallinnassa ja yhteiskunnan jäsenenä elämisessä. Keskustelun kautta ihmiset voivat saada itselleen tunteen siitä, että myös he ovat merkittäviä jäseniä omassa yhteisössään. Tällaisen kansalaispääoman luominen onkin vahvasti sidoksissa paikallisuuteen, joten kansalaisjournalismikokeiluissa ei mielestäni turhaan tarvitse pelätä paikallisuutta tai sen sitovuutta. Paikallisuuden vastavoimana näyttää toimivan myös yllä mainittu halu keskustella arvoista.

Tämä projekti osoitti myös sen, että kansalaiskekseliäisyyden tuottaminen vaatii kärsivällisyyttä. Ennen kuin kansalaiset innostuvat toimimaan ja vaikuttamaan, pitää julkista keskustelua saada maistella rauhassa. On myös selvää, että jonkun täytyy tehdä työtä, jotta kansalaisaktiivisuutta saadaan aikaan. Kansalaiskekseliäisyys ei siis tapahdu vain vapaan kansalaistoiminnan tasolla, vaan tutkijat, järjestöt ja lehdet voivat olla mukana tuottamassa kansalaispääomaa. Vaikka kansalaiskekseliäisyyden taustalla vaikuttaisikin esimerkiksi jokin järjestö, ei se silti tee aktiivisuudesta ja vaikuttamisesta epäautenttista. Kansalaiset tarvitsevat rohkaisua julkisossa toimimiseen.

Tiukkojen kriteerien mukaan Lohjan keskusteluryhmät eivät kuitenkaan muodostaneet julkisoa. Palautteissa monet osallistujat kertoivat, että uusien näkökantojen muodostumisen sijaan heidän omat mielipiteensä olivat vahvistuneet keskustelujen aikana. On paikallaan pohtia, johtuuko tämä siitä, että kansalaisjournalismin keskusteluryhmät houkuttelevat juuri tietyn tyyppisiä ihmisiä, joilla on jo valmiiksi vahva kansalaispääoma ja ajatusmaailma. Vai oliko ryhmiin vain tällä kertaa valikoitunut sellaisia ihmisiä, joilla oli keskenään samanlaisia mielipiteitä useista asioista? Erään kommentin mukaan ainakin ryhmien miehet olivat ”osallistuvaisia” ja he saivat äänensä kuuluviin; heillä siis oli vankka kansalaispääoma jo entuudestaan. Tämä havainto osoittaa, kuinka tärkeä edellytys kansalaispääoma on julkisossa toimimiselle ja osallistumiselle. Oleellista kuitenkin on, että kaikki ryhmäläiset voivat kartuttaa keskusteluun osallistumisellaan omaa kansalaispääomaansa.

Todellisen deliberaation aikaan saamiseksi keskusteluryhmien tulisi olla avoimia. Tulevissa kansalaisjournalismihankkeissa voisi kokeilla esimerkiksi sellaista mallia, jossa keskustelu aloitettaisiin tietyn ryhmän kanssa, mutta joukkoon olisi mahdollisuus liittyä myöhemmässäkin vaiheessa. Tällöin toteutuisi myös pääsyn idea. Avoimien keskusteluryhmien avulla pääsy journalismin lähteeksi ja voimavaraksi voidaan tehdä helpommaksi ja journalismi todellakin julkisemmaksi.

Lohjan kokeilu osoitti myös sen, etteivät keskusteluryhmät välttämättä ole niin tasa-arvoisia kuin miltä pinnalla näyttää. Fraserin esittämien vaihtoehtoisten julkisuuksien muodostaminen tarjoaisi myös alisteisille äänille mahdollisuuden päästä esille. Luulen kuitenkin, etteivät vaihtoehtojulkisuudet muodostu minkään ulkoisen sysäyksen voimasta, vaan todellinen vaihtoehtoinen julkiso syntyy itsestään. Tämän vuoksi sellainen kansalaisjournalismin malli, jossa keskusteluryhmä kootaan keinotekoisesti, ei välttämättä pysty tuottamaan vaihtoehtojulkisuutta.

Vaihtoehtojulkisuuksia tutkiva ja hyödyntävä kansalaisjournalismi voisi kuitenkin toimia siten, että tutkijat ja journalistit lähtisivät mukaan jonkun olemassa olevan ryhmän keskusteluihin. Tällaisen kansalaisjournalismin avulla voitaisiin saada esille esimerkiksi maahanmuuttajien, työttömien tai vaikkapa ympäristöaktivistien ääniä. Esimerkiksi ympäristöasioita käsittelevässä

journalismissa, varsinkin television keskusteluohjelmissa, ääneen pääsee yleensä vain muutama ympäristöjärjestön edustaja. Keskusteluissa he kuitenkin esiintyvät varsin kärkevästi saadakseen asiansa esille suuressa joukossa, ja tällöin radikaaleja lausuntoja taustoittava moniääninen keskustelu jää retoriikan jalkoihin. Kansalaisjournalismin avulla julkisuuteen voitaisiin ehkäpä saada myös ympäristö- ja eläinaktivistiryhmien sisäistä keskustelua, joka ei varmasti aina ole niin yksioikoista ja samanmielistä kuin miltä ulospäin vaikuttaa. Vaihtoehtoista julkisuutta hyödyntävä kansalaisjournalismi vaatisi tietysti uudenlaista avoimuutta niin journalistien kuin keskustelijoidenkin osalta. Tällaisessa lähestymistavassa saavutettaisiin kuitenkin jollakin tasolla se kansalaisjournalismin ideaali, jonka mukaan journalismin tulee opetella kuuntelemaan paremmin omaa yhteisöään.

Keskustelujen innostuneisuudesta huolimatta Lohjan kokeilu vahvisti käsitystäni siitä, etteivät keskustelut ole ainoa oikea tapa lähteä tekemään journalismia. Kaikkia kansalaisia palvelevia juttuaiheita ei löydetä keskustelujen kautta. Ryhmäkeskustelut ovat silti mainio lähtökohta journalismille, etenkin jos myös lehden sisältöä ollaan valmiita kehittämään keskustelelevampaan suuntaan. Epäselväksi jäi silti edelleen, kuinka hyvä keskustelu voitaisiin parhaiten hyödyntää niin, että siitä saisi aikaan myös hyvän artikkelin. Keskustelu voi olla nautittavaa ja innostavaa, vaikka sen aikana pompittaisiinkin asiasta toiseen ja aiheet rönsyilisivät sinne tänne. Keskustelun ja lehden lukemisen konventiot ovat kuitenkin täysin erilaiset, eivätkä ihmiset ole tottuneet hyväksymään lehtijutuissa pomppimista ja rönsyilyä. Kuinka nämä keskustelua innoittavat elementit saisi hyödynnettyä journalismissa?

Koska keskustelujen välittäminen sellaisinaan on vaikeaa, voisi yksi avain kansalaisjournalismijuttujen kirjoittamiseen olla rohkeampi irtautuminen keskustelutilanteesta. Esille tulleista aiheista olisi hyvä lähteä kehittelemään erillisiä juttuja ja ottaa esille erilaisia näkökulmia. Tällaisissa kokeiluissa tulee aina kuitenkin muistaa myös se, että keskusteluryhmissä on mukana oikeita ihmisiä ja jossakin määrin lehtijuttuja tulee kirjoittaa myös ryhmän ehdoilla, sillä muuten ryhmässä voi alkaa kasvaa kyynisyys ja hyväksi käyttämisen tunne. Kansalaisjournalismia tulisikin kehittää toimituksen ja ryhmäläisten yhteistyöksi, jotta toimitus ei tuntisi paineita ryhmän syöttäessä sille keskustelumassaa ja omia ideoitaan ja jotta ryhmä ei pitäisi lehteä vain julkisuuden portin vartijana, jonka luokse tavallisella kansalaisella ei ole pääsyä.

Tilanne voi vääristyä edellä kuvatun kaltaiseksi, jos keskusteluryhmä toimii yksinään tai pelkästään järjestön ohjaamana. Tällöin toimittajan ja lehden rooli unohtuu täysin. Toimittajien aktiivisuus on erittäin tärkeää tämänkaltaisissa yhteiskokeiluissa. Toimittajat voivat keskusteluissa perustella lehden linjavalintoja, ottaa vastaan juttuideoita ja kehittää niitä yhdessä ryhmän kanssa. Tähän liittyy myös idea siitä, että keskustelukertoja pohjustettaisiin toimituksissa paremmin, eikä keskusteluihin vain saavuttaisi kuuntelemaan, mitä kansalla on tänään tarjota.

Lohjan kokeilussa metodisena apuna käytettiin aikaisempia suomalaisia kokeiluja, mutta aika ajoin tunsin, että olin ainakin itse liiaksi kiinni aikaisempien kokeiluiden antamassa mallissa. Mielestäni kansalaisjournalismitutkimuksen uhkana onkin se, että projekteissa lähdetään toistamaan vanhoja kokeiluja uudestaan, vaikka kansalaisjournalismin laaja pohja tarjoaisi mahdollisuuden kehittää tutkimusta hyvinkin moneen suuntaan. Tämän kokeilun kaltaisessa yhteishankkeessa on toki kunnioitettava yhteistyötahojen näkemyksiä, mutta silti koen, että kansalaisjournalismin tutkiminen olisi vaatinut vielä enemmän kekseliäisyyttä myös omalta osaltani. Täytyy kuitenkin muistaa, että toimintatutkimuksessa liikutellaan aina melko suuria ihmisryhmiä, joten aloittelevan tutkijan ja kansalaisjournalismikokeilijan on turvallisinta lähteä liikkeelle varovaisesti.

Lähteet

Kirjallisuus

Aaltola, Juhani & Syrjälä, Leena (1999): Tiede, toiminta ja vaikuttaminen. Teoksessa Heikkinen, Hannu, L. T.; Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti (toim.): Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena kustannus, 11 - 24.

Barber, Benjamin (1984): Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Blumer, Herbert (1999 [1946]): Joukko, massa ja julkiso. Tiedotustutkimus 22(1999):3, 14 - 26.

Buckner, Jennie & Gartner, Michael: Public Journalism in the 1996 Elections. Teoksessa Lambeth, Edmund B.; Meyer, Philip E. & Thorson Esther (toim.): Assessing Public Journalism. Columbia: University of Missouri Press, 223 - 231.

Campbell, Cole, C. (1999): Journalism as a Democratic Art. Teoksessa Glasser, Theodore L. (toim.): The Idea of Public Journalism. New York: The Guilford Press, xiii - xxix.

Campbell, Cole C. (2000): Citizens Matter: And That Is Why Public Journalism Matters. Artikkelissa Debate: Public Journalism. Journalism Studies 1(2000): 4, 679 - 694.

Carey, James W. (1999): In Defense of Public Journalism. Teoksessa Glasser, Theodore L. (toim.): The Idea of Public Journalism. New York: The Guilford Press, 49 - 66.

Chaffee, Steven H. & McDewitt Michael (1999): On Evaluating Public Journalism. Teoksessa Lambeth, Edmund B.; Meyer, Philip E. & Thorson Esther (toim.) Assessing Public Journalism. Columbia: University of Missouri Press, 175 - 196.

Charity, Arthur (1995): Doing Public Journalism. New York: The Guilford Press.

Chein, Isidor; Cook, Stuart W. & Harding, John (1988 [1948]): The Field of Action Research. Teoksessa The Action Research Reader. Third Edition. Deakin University: Deakin University Press, 57 - 62.

Corey, Stephen M. (1988 [1949]): Action Research, Fundamental Research and Education Practices. Teoksessa The Action Research Reader. Third Edition. Deakin University: Deakin University Press. 63 - 65.

Davis, Steve (2000): Public Journalism: The Case Against. Artikkelissa Debate: Public Journalism, *Journalism Studies* 1(2000): 4, 679 - 694.

Dewey, John (1954 [1927]) *The Public and Its Problems*. Swallow Press/Ohio University Press.

Fraser, Nancy (1992): Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. Teoksessa Calhoun C. (toim.): *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge, MA: MIT Press, 109 - 142.

Glasser, Theodore L. (toim.) (1999): *The Idea of Public Journalism*. New York: The Guilford Press.

Glasser, Theodore L. & Craft, Stephanie (1997): Kansalaisjournalismi ja demokraattiset ideaalit. *Tiedotustutkimus* 20(1997):4, 22 - 36.

Haas, Tanni & Steiner, Linda (2001): Public Journalism As a Journalism of Publics: Implications of the Habermas–Fraser Debate for Public Journalism. *Journalism – Theory, Practice and Criticism* 2(2001):2, 123 - 147.

Haas, Tanni & Steiner, Linda (2002): Fears of Corporate Colonization in Journalism Reviews' Critiques of Public Journalism. *Journalism Studies* 3(2002):3, 325 - 341.

Habermas, Jürgen (1985 [1964]): Julkisuus. *Tiedotustutkimus* 8(1985): 3, 17 - 21.

Hardt, Hanno (2000): Conflicts of Interest. Newswriters, Media and Patronage Journalism. Teoksessa Tumbler, Howard (toim.): *Media Power, Professionals and Policies*. London, New York: Routledge, 209 - 225.

Harju, Auli (2002): Kunnat keskustelua oppimassa. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 30(2002): 2, 154 - 167.

Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (1995): Journalismin New Deal. Jay Rosenin haastattelu. *Tiedotustutkimus* 18(1995):3, 86 - 97.

Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (1997): Julkisen journalismin äärellä. Ajatuskokeita pääsyn, keskustelun ja harkinnan käsitteillä. *Tiedotustutkimus* 20(1997):4, 4 - 21.

Heikkilä, Heikki (1999): Ohuesta journalismista vankkaan journalismiin. Julkison tuottamisen mahdollisuuksista ja rajoista kansalaisjournalismissa. *Tiedotustutkimus* 22(1999):3, 60 - 74.

Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (1999): Pelkkä asenne ei riitä. Kansalaisjournalismi kehityshankkeena suomalaisissa sanomalehdissä. Teoksessa Maasilta, Mari (toim.): Journalismin muutoskaruselli. Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö, 102 - 123.

Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (2000): Julkisuuskoe. Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistolle. Kunnallisanalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 21.

Heikkilä, Heikki (2001): Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla. Mediatutkimuksia 1. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (2003): Public Journalism in a "People's Home". Translating an American Philosophy in to Nordic Action. Käsikirjoitus. Tampereen yliopisto: tiedotusopin laitos.

Heikkinen, Hannu L. T. & Jyrkämä, Jyrki (1999): Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Heikkinen, Hannu L. T.; Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti (toim.): Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena kustannus, 25 - 62.

Helle, Merja (2002): Journalistisen työn tutkimus: musta aukko tiedotustutkimuksessa. Tiedotustutkimus 25(2002): 4, 81 - 94.

Hodgkinson, Harold L. (1988 [1981]): Action Research – A Critique. Teoksessa The Action Research Reader. Third Edition. Deakin University: Deakin University Press.

Hyvärinen, Matti (1985): Alussa oli liike. Tutkimus yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Itkonen, Leila (2002): Ryhmässä! Nuoret aktiivisina toimijoina Iltalehden kansalaisjournalismikokeilussa. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto: tiedotusopin laitos.

Johnson, Scott (1998): Public Journalism and Newsroom Structure. Teoksessa Lambeth, Edmund B.; Meyer, Philip E. & Thorson Esther (toim.): Assessing Public Journalism. Columbia: University of Missouri Press, 123 - 142.

Kantola, Anu (2002): Kielellisen käänteän jälkeen. Kysymys yhteiskunnasta viestinnän tutkimuksessa. Tiedotustutkimus 25(2002): 4, 32 - 41.

Katajamäki, Matilda (2002): Keskustelualue maakuntalehden journalistisena resurssina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 23.

Kunelius, Risto (1999): Journalismi keskustelun tiellä. Tiedotustutkimus 22(1999):3, 42 - 59.

Kunelius, Risto & Renvall, Mika (2002): Kertomalla keskusteluun. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 30(2002): 2, 199 - 214.

Kuula, Arja (1999): Toimintatutkimus. Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.

Lahtonen, Maarit (1999): Keskustellen parempaan työyhteisöön. Teoksessa Heikkinen, Hannu L. T.; Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti (toim.): Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena kustannus, 201 - 220.

Lambeth, Edmund B. (1998): Public Journalism as a Democratic Practice. Teoksessa Lambeth, Edmund B.; Meyer, Philip E. & Thorson Esther (toim.) Assessing Public Journalism. Columbia: University of Missouri Press, 15 - 35.

Lippmann, Walter (1965 [1922]): Public Opinion. New York: The Free Press.

Massey, Brian L. & Haas, Tanni (2002): Does Making Journalism More Public Make a Difference? A Critical Review of Evaluative Research on Public Journalism. Journalism & Mass Communication Quarterly 79(2002): 3, 559 - 586.

Merrill, John C.; Gade, Peter J. & Blevens, Frederick R. (2001): Twilight of Press Freedom. The Rise of People's Journalism. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Merritt, Davis (1995): Public Journalism and Public Life. Why Telling the News Is Not Enough. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Nerone, John C. (toim.) (1995): Last Rights. Revisiting Four Theories of the Press. Chicago: University of Illinois Press.

Nordenstreng, Kaarle (1995): Median tehtävät yhteiskunnassa. Teoksessa Sana, Elina (toim.): Tieto-opista mediapeliin. Journalismin tutkimuksen näkökulmia. Juva: WSOY, 47 - 70.

Pauly, John J. (1999): Journalism and the Sociology of Public Life. Teoksessa Glasser, Theodore L. (toim.): The Idea of Public Journalism. New York: The Guilford Press, 134 - 151.

Peters, John Durham (1999): Public Journalism and Democratic Theory: Four Challenges. Teoksessa Glasser, Theodore L. (toim.): The Idea of Public Journalism. New York: The Guilford Press, 99 - 117.

Pietilä, Veikko (1997): Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä. Tutkimusalan kehitystä jäljittämässä. Tampere: Vastapaino.

Pietilä, Veikko (1999): Julkiso ja yleisö. Tiedotustutkimus 22(1999):3, 4 - 13.

Pietilä, Veikko (2002): Siltasotaa Tampereella. Julkinen keskustelu Koskenniskan siltahankkeesta. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 30(2002): 2, 136 - 153.

Ridell, Seija (1999): Tutkimus julkisoa tuottamassa. Paikallisuus verkkomediassa -hanke irtiottona kulttuurisen yleisötutkimuksen käytännöistä. Tiedotustutkimus 22(1999): 3, 28 - 41.

Rosen, Jay (1993): Community Connectedness. Passwords for Public Journalism. The Poynter Papers No. 3. St. Petersburg, Florida: The Poynter Institute for Media Studies.

Rosen, Jay (1999): The Action of the Idea. Public Journalism in Built Form. Teoksessa Glasser, Theodore L. (toim.): The Idea of Public Journalism. New York: The Guilford Press, 21 - 48.

Rosen, Jay (2000): Questions and Answers About Public Journalism. Artikkelissa Debate: Public Journalism, Journalism Studies 1(2000): 4, 679 - 694.

Schudson, Michael (1997): Why Conversation is Not the Soul of Democracy? Critical Studies in Mass Communication (1997): 14, 297 - 309.

Schudson, Michael (1999): What Public Journalism Knows about Journalism But Doesn't Know About "Public". Teoksessa Glasser, Theodore L. (toim.): The Idea of Public Journalism. New York: The Guilford Press, 118 - 133.

Sirianni, Carmen & Friedland, Lewis (2001): Civic Innovation in America: Community Empowerment, Public Policy and the Movement for Civic Renewal. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Tapping Civic Life. How To Report First and Best, What's Happening In Your Community. A Pew Center for Civic Journalism workbook. Prepared by the Harwood Group.

Woodstock, Louise (2002): Public Journalism's Talking Cure. An Analysis of the Movement's 'Problem' And 'Solutuion' Narratives. Journalism 3(2002):1, 37 - 55.

Zelizer, Barbie (1999): Making the Neighborhood Work. The Improbabilities of Public Journalism. Teoksessa Glasser, Theodore L. (toim.): The Idea of Public Journalism. New York: The Guilford Press, 152 - 172.

Sanomalehtiartikkelit

Leppänen, Markku (2002):, Tampere pohtii kaupunkilaisille valmistelufoorumia verkkoon. *Aamulehti*, uutinen, 26.11.2002.

Muut lähteet

Civic Journalism Society Charter Building Site, <http://www.kennesawsummit.kennesaw.edu>, (4.3.2003).

Friedland, Lewis A. & Nichlos, Sandy (2002): Measuring Civic Journalism's Progress. A Report Across a Decade of Activity. The Pew Center for Civic Journalism. Julkaistu verkossa: www.pewcenter.org/doingcj/spotlight/index.php (12.2.2003).

Hankeen esittelytilaisuus ryhmäläisille Lohjalla 20.11.2001, omat muistiinpanot ja nauha.

Kansalaisjournalismihankkeen aloituspalaveri Lohjalla 4.10.2001, omat muistiinpanot.

Kansalaisjournalismikokeilun hankesuunnitelma, Suomen Mielenterveysseura, 2001, sähköpostiviesti.

Ryhmäkeskustelut Lohjalla 27.11.2001; 3.12.2001; 10.12.2001; 11.12.2001; 7.1.2002; 8.1.2002; 14.1.2002; 21.1.2002 ja 22.1.2002, omat muistiinpanot ja nauha.

Ryhmäläisten palautelomakkeet ja sähköpostipalautteet.

Toimitusjohdon palautehaastattelu Lohjalla 12.2.2002, omat muistiinpanot ja nauha.

Toimittajan suullinen palautehaastattelu Lohjalla 12.2.2002, omat muistiinpanot ja nauha.

Toimittajan kirjallinen palautehaastattelu 19.2.2002, sähköpostiviesti.

Yleisötilaisuuden keskustelu Lohjalla 12.2.2002, omat muistiinpanot ja nauha.

Liitteet

Liite 1: Kansalaisjournalismihankkeen tiedote/kutsu.

Liite 2: Palautelomakkeen kysymykset.

Liite 3: Lohjalla kokeillaan kansalaisjournalismia, *Länsi Uusimaa*, 7.11.2001.

Liite4: Haussa tavallisen ihmisen kätkeyty viisaus, *Länsi Uusimaa*, 22.11.2001.

Liite 5: Huolena sosiaalisten kontaktien väheneminen, *Länsi Uusimaa*, 15.12.2001.

Liite 6: Miksi vuokra-asumisesta on tehty niin vaikeaa?, *Länsi Uusimaa*, 17.12.2001.

Liite 7: "Ilmari on oikea aarre", *Länsi Uusimaa*, 20.12.2001.

Liite 8: Kävipä "mukavasti", *Länsi Uusimaa*, 22.12.2001.

Liite 9: Pitäisikö aikuisten tutustua toisiinsa (vinkki); Pitäisikö korttelissa sopia yhteiset kotiintuloakat?, *Länsi Uusimaa*, 9.1.2002.

Liite 10: Lohjan kouluilla omi "elämäkursseja", *Länsi Uusimaa*, 14.1.2002.

Liite 11: Kasvatusta sivutaan jo perhevalmennuksessa, *Länsi Uusimaa*, 19.1.2002.

Liite 12: Onko Lohjalla riittävät mahdollisuudet korottaa peruskoulutodistuksen numeroita?, *Länsi Uusimaa*, 22.1.2002.

Liite 13: Talvella tonttumuori kaivokseen ja kesällä aamutori tunnetuksi, *Länsi Uusimaa*, 25.1.2002.

Liite 14: Kansalaisilla tilaisuus petrata vaikuttamisen mahdollisuuksiaan, *Länsi Uusimaa*, 6.2.2002.

Liite 15: Puhe resurssipulasta polkee hyvät ideat alas (vinkki); "Kuuleeko meitä kukaan?", *Länsi Uusimaa*, 14.2.2002.